

איומים בתחום התכנון והבנייה בשמירה על השטחים הפתוחים בישראל

דו"ח איומים לשנת 2009

החברה להגנת הטבע

דו"ח מס' 2 | ינואר 2009

כתיבה ועריכה: איתמר בן דוד | **עריכה לשונית:** גיתית ויסבלום | **מערכת:** ניר פפאי, יואב שגיא, גיתית ויסבלום, איריס האן, אריק טפיר, חגית הלמר, יוחנן דרום, חוה להב, אלון רוטשילד, אברהם שקד, שי טחנאי, זיו כהן, אביגיל דולב, גיא נרדי, דנה גיא |
תמונות: ארכיון החלה"ט | **מיפוי:** גיא נזרי, רן גולדבלט - אגף gis מכון דש"א | **עיצוב גרפי:** 1½ מעצבים
ינואר 2009

יחידים וקהילות מהציבור הרחב אשר התגייסו בשנת 2008 לטובת שימור הסביבה והטבע בפעילות מגוונת ברמה הארצית, האזורית והמקומית:

- עשרות אלפי בתי אב בישראל החברים בחברה להגנת הטבע.
- מאות אלפי ישראלים המשתתפים מדי שנה בפעילות החברה להגנת הטבע השונות ובאירועי שמירת הטבע באזורים המאויימים על ידי פיתוח מסוגים שונים ואשר רואים בשטחים הפתוחים נכס ציבורי.
- אלפי ילדים ובני נוער פעילים דרך קבע במסגרת הפעילות החינוכית של החברה להגנת הטבע בשטחים הפתוחים.
- מומחים מתנדבים מהשורה הראשונה בתחומים מקצועיים מגוונים (סביבתי, מדעי, תכנוני ועוד).
- ארגונים ציבוריים השותפים להקמת קואליציות חברה אזרחית ומגבירות את התהודה הציבורית.
- תורמים וקרנות אשר מגייסים משאבים חשובים כבסיס לפעילות.
- מקבלי החלטות אשר לשכותיהם פתוחות לציבור ולמייצגיו.

בזכותם ולמענם אנו פועלים בכל המישורים במסגרת חברה אזרחית פעילה ומעורבת למען שמירת השטחים הפתוחים בישראל, כי אין לנו ארץ אחרת.

הדו"ח השנתי של האיומים על השטחים הפתוחים לשנת 2009 הינו השני במספר שמפרסמת החלה"ט. הדו"ח משקף את המאמץ הרב שמשקיעה החלה"ט על מנת לשמור על מעט השטחים הפתוחים והטבע שנותרו בישראל. ייחודו של הדו"ח בהצגת מכלול האיומים במסמך אחד, המאפשר לראות את התמונה הכוללת. התמונה המדאיגה העולה מהדו"ח ממחישה היטב את המחסור ההולך וגדל של שטחים פתוחים כתוצאה מלחצי פיתוח כבדים. היקף האיומים ועוצמתם בהחלט מעמידים אתגר לא פשוט בפני ארגוני הסביבה ואוהבי הארץ והטבע באשר הם.

הדו"ח חושף את העשייה הרבה הנעשית באגף לשימור סביבה וטבע, אשר חלק גדול ממנה נעשה הרחק מאור הזרקורים, בהשפעה על מדיניות ארוכת טווח במוסדות התכנון. אגף שימור סביבה וטבע הינו הזרוע המקצועית-ביצועית אשר הקימה החלה"ט לשמירה על הטבע והסביבה בישראל. האגף הוקם על מנת לשמור על הטבע הייחודי הקיים בישראל ובכדי להתמודד עם איומי הפיתוח ואתגרי שמירת שטחים פתוחים עשירים בערכי סביבה, טבע ונוף.

לצד האיומים הרבים, מאבקים רבים נמנעים בזכות הפעילות המקצועית של אנשי האגף במוסדות התכנון, ובמקרים רבים אחרים נרשמות הצלחות מרשימות במאבקים סביבתיים בזכות הנחישות והאמונה בצדקת הדרך. יתרה מכך, החלה"ט הוכיחה יותר מכל גורם אחר כי ביכולתה לא רק לנצח במאבקים נקודתיים, אלא גם להוביל לשינויים מערכתיים, התנהגותיים ותפיסתיים בקרב מקבלי ההחלטות ברשויות השונות ובקרב הציבור ביחס לסביבה בה אנו חיים.

היכולת לחולל שינוי היא חלק ממטרתה של החלה"ט והיא טבועה ככל הנראה ב"קוד הגנטי" של החברה מראשית דרכה בקמפיין פרחי הבר, דרך שינוי ההתייחסות למשאב הקרקע וההכרה בחשיבות השטחים הפתוחים בקרב הציבור ומוסדות התכנון, ועד לשינוי היחס של המערכות השלטוניות לחופי הים התיכון והכנרת, שמוביל ללקיחת אחריות של המדינה על המשאבים בהם התברכנו.

השנה החלטנו שלא להסתפק בדו"ח כתוב אלא להעלותו על ממשק ידידותי למשתמש של Google Maps/Earth בו ניתן לצפות בכל איום ואיום במיקומו המדויק ולקבל את המידע המפורט אודותיו. אנו מקווים שבדרך זו המידע יהיה נגיש יותר לקהלים רבים ורחבים, יעורר מודעות ואף יניע בסופו של יום לפעילות ולעשייה. הגישה לדו"ח הממוחשב תהיה באמצעות אתר החלה"ט.

בנוסף למאבק על שמירת השטחים הפתוחים בהתבסס על ניהול מושכל של משאב הקרקע, החלה החלה"ט, ובתוכה האגף לשימור סביבה וטבע לעסוק בנושא המים מתוך כוונה להוביל לשימוש מושכל גם במשאב המים, במטרה להשיב את המים והחיים לנחלים, ולמערכות הטבעיות הסובבות אותם.

אני רוצה בהזדמנות זו להודות לכל אנשי האגף העושים עבודת קודש בשמירה על נכסי הציבור של כולנו, ימים ולילות מתוך אמונה יוקדת בצדקת הדרך.

ניר פפאי
ראש אגף שימור סביבה וטבע

פתיח	3
תוכן העניינים:	4
א. פעילות אגף שימור סביבה וטבע - שמירת השטחים הפתוחים בישראל	6
חברי צוות אגף שימור סביבה וטבע	7
ב. האיומים על השטחים הפתוחים בישראל לשנת 2009 - עיקרי הדברים	8
1. תהליכי פיתוח שונים ומגוונים	9
2. תהליכי פיתוח המעדיפים אינטרס יזמי צר על פני אינטרס ציבורי רחב	12
ג. איומים בתחום התכנון והבנייה בשמירת השטחים הפתוחים בישראל לשנת 2009	15
1. חרמון - לחצי פיתוח	15
2. רמת הגולן - טורבינות רוח	16
3. איילת השחר - קיבוץ בהליכי שינוי למושב	16
4. טבריה וחוף כורסי - לחצי פיתוח על חופי הכנרת	17
5. מושבי הצפון - רפורמה בענף הלול	17
6. הרחבת מעלות וכפר ורדים - לחצי פיתוח על החורש הים תיכוני בגליל	18
7. חוף בצת - מלונאות	19
8. עכו - מרינה בחוף הדרומי	19
9. יער בית קשת - הסרת הגנות סטטוטוריות	20
10. מצד אבירים - פיצול שטחים פתוחים ערכיים בשל שיקולי קניין	20
11. מגידו - שדה תעופה בינלאומי	21
12. צומת ישי (כביש 77) - עירום עודפי עפר בשטחים הפתוחים	21
13. כביש 6 (חוצה ישראל) מצפון ליוקנעם	22
14. הסדרת חוות בודדים בגליל	22
15. פארק הכרמל - התפשטות עוספיה ודלית אל כרמל	23
16. פארק הכרמל - כביש 672 עוקף עוספיה ודלית אל כרמל	23
17. פארק הכרמל - חיפה, בנייה למגורים ומלונאות בנחל נדר	23
18. חיפה - כביש הרכס	24
19. חיפה - מגדלי חוף כרמל	24
20. חיפה - פולינום	25
21. נחל גדורה - תוכניות ניקוז מזיקות בכביש עוקף קריות	25
22. עתלית - תוכנית מתאר	26
23. ג'סר-א-זרקא - הרחבת תחום השיפוט	26
24. חוף הבונים - פיתוח חוף רחצה	27
25. קיסריה - תוכנית מתאר	28
26. מצפה עירון / חריש - ישוב חדש והקמת עיר חרדית חדשה	28
27. בקעת הנדיב - כביש 653	29
28. פארק השרון ונחל אלכסנדר - כביש 9	29
29. כביש 20 - נתניה פארק השרון	30
30. פארק הפולג - כביש רוחב 551 ואיומים נוספים	30
31. השרון - כביש 554	31
32. השרון, נחל אילנות - כביש 561 המערבי	32
33. כביש 561 המזרחי והמסדרון הירוק של צפון קדימה	32
34. געש - בית עלמין מטרופוליני	32
35. בריכות חורף וגבעות אדמת חמרה במחוזות תל אביב ומרכז - לחצי פיתוח	33

36. ראשון לציון - עיר הסרטים 34.
37. חולות ראשון לציון/פלמחים - מתקן התפלה שורק 35.
38. חוף פלמחים - כפר נופש 35.
39. גבעת חומרה (מ. א. גן רוה) - בית עלמין מטרופוליני 36.
40. נס ציונה - לחצי פיתוח וחוסר אכיפה על גבעות הכורכר 36.
41. יבנה - הרחבת העיר מזרחה לרצועת נחל שורק 37.
42. אלעד - הרחבת תחום השיפוט 37.
43. כביש רוחב 461 38.
44. כביש 431 - קטע מזרחי 38.
45. עמק איילון - מסילת הברזל נתב"ג-ירושלים, מערומי עודפי עפר 39.
46. מודיעין - הרחבת בניה על הגבעות הדרומיות 39.
47. מודיעין - בית עלמין מטרופוליני 40.
48. מושבי מחוז מרכז - פעילות לא חקלאית בנחלות 40.
49. ירושלים - איומי בנייה תמידיים על הרי ירושלים 41.
50. ירושלים - עמק הצבאים 41.
51. הרי ירושלים - כביש הטבעת המערבית 42.
52. הרי יהודה - רפורמה בענף הלול 42.
53. נחל יתלה - רכבת לירושלים 43.
54. מבשרת ציון - קידום פיתוח בפתחת נחל חלילים 44.
55. קדמת גפן - ישוב חדש 44.
56. הסדרת חוות בודדים בהרי יהודה 44.
57. ואדי קלט - גדר ההפרדה 45.
58. חולות אשדוד - אזור התעשייה הדרומי מס' 4 45.
59. מזרח חבל לכיש - ישובים חדשים 46.
60. צפון הנגב - הכשרה סיטונאית של בניה בלתי חוקית במגזר הבדואי 46.
61. באר שבע - הרחבת העיר צפונה 47.
62. באר שבע - פארק נחל באר שבע 48.
63. כסיף - הקמת ישוב עירוני חרדי חדש 48.
64. ערד, ירוחם ומצפה רמון - מתחמי מדבר תיירותיים 48.
65. מדבר יהודה - קידוח נפט 49.
66. מדבר יהודה - גדר ההפרדה 50.
67. מפעלי ים המלח - בריכה מס' 5 50.
68. מישור ימין - אנרגיה סולרית בנגב 51.
69. מחוז דרום - שינוי גודל מגרשים לבנייה במועצות אזוריות רמת נגב, ערבה תיכונה וחבל אילות 51.
70. הסדרת חוות בודדים בנגב 52.
71. ישובים חדשים בפתחת ניצנה - ניצנית, חלוצית 3 52.
72. כביש 10 - סלילת כביש בשטחי החולות 53.
73. מצפה רמון - בנייה על שפת המכתש 53.
74. אורון-צין - תכניות כרייה ב'ארץ בראשית' 54.
75. ים המלח - תעלת הימים 54.
76. הרחבת שטחי עיבוד חקלאי בשטחים פתוחים רגישים בנגב ובערבה 55.
77. חולות סמר - כריית חול 56.
78. חבל אילות - מגרש לאחסון מכוניות על שטח חקלאי 56.
79. בקעת תמנע - הקמת אתר תיירות ונופש 57.
80. אילת - שכונת רמת בגין 57.
81. אילת - מלונאות בחוף אלמוג 58.

א. פעילות אגף שימור סביבה וטבע - שמירת השטחים הפתוחים בישראל

אגף שימור סביבה וטבע הינו הזרוע המקצועית-ביצועית אשר הקימה החלה"ט לשמירה על הטבע והסביבה בישראל. האגף הוקם על מנת לשמור על הטבע הייחודי הקיים בישראל ובכדי להתמודד מול איומי הפיתוח ואתגרי שמירת שטחים פתוחים העשירים בערכי סביבה, טבע ונוף.

השמירה וההגנה על הסביבה, הטבע והנוף בישראל של שנת 2008 התנהלה בצמתי קבלת ההחלטות במערכת השלטונית ומחוץ להם, זאת במטרה להשפיע על מהלכים קובעי מדיניות ארוכת טווח. הניסיון המצטבר באגף לשמירת סביבה וטבע מלמד כי המאבקים הם חלק ממלחמת התשה בלתי פוסקת בזירת תהליכי פיתוח מורכבת ועשירה באינטרסים מנוגדים וסותרים זה את זה. זירה זו מחייבת עירנות מתמדת בכדי לזהות את הגורם הבא המאיים על משאבי הסביבה, הטבע והנוף, ובראשם הקרקע והשטחים הפתוחים הנחוצים לרווחת כלל הציבור בדור הזה ובדורות הבאים.

כיום ברור שאהבה לסביבה, לטבע ולנוף בלבד אינה מהווה קריטריון יחיד ובלעדי לקבלת החלטות, במיוחד במקרים בהם עולה הצורך לאזן בין צרכי הפיתוח לצרכי השימור במציאות כלכלית, חברתית ופוליטית מורכבת. לשם כך גיבשה במרוצת השנים החלה"ט, באמצעות פעילות האגף לשימור סביבה וטבע, "שפה" המובנת גם לאלו אשר אינם קרובים לסוגיות סביבתיות ואקולוגיות כנבחר ציבור, פקידים, מתכננים, יזמים ובעלי הון המובילים מהלכי פיתוח והציבור הרחב.

האגף נעזר בפעילותו בכלים מקצועיים מגוונים ופיתוח יכולות בין תחומיות כגון:

- פיתוח תחום התכנון כתחום מקצועי מרכזי, מתוך הכרה בחשיבות מדיניות התכנון והמקרקעין לשמירת משאב הקרקע.
- פיתוח יכולות מקצועיות בתחומים ייחודיים כתחבורה, משפט, הסברה באמצעי תקשורת מגוונים והפעלת לובי פוליטי מקצועי.
- ריכוז מאמץ בנושאים אשר ראוי להעלות לראש סדר העדיפויות כתחומי ים, חופים, הכנרת וזכות הטבע למים.
- שימוש מושכל במידע מקצועי (סביבתי, מדעי, תכנוני ועוד) בהתייעצות עם מומחים מהשורה הראשונה. מידע זה מסייע בגיבוש חלופות מקצועיות השומרות על השטחים הפתוחים ומגנות על הטבע והסביבה והצגתן באופן יעיל וברור לציבור ובפני מקבלי ההחלטות.
- שיתוף הציבור הרחב וגיוסו לטובת שימור הסביבה והטבע בפעילות קהילתית ברמה הארצית והמקומית. כיום, לאחר 56 שנות פעילות, חברים בחברה להגנת הטבע עשרות אלפי בתי אב בישראל. מאות אלפי ישראלים משתתפים מדי שנה בפעילויות הארגון השונות ובאירועי שמירת הטבע באזורים המאויימים על ידי פיתוח מסוגים שונים. אלפי ילדים ובני נוער פעילים דרך קבע במסגרת הפעילות החינוכית אשר הארגון מוביל. חברי החלה"ט הם השותפים לדרך. בזכותם ולמענם אנו פועלים בכל המישורים במסגרת חברה אזרחית פעילה ומעורבת למען שמירת הטבע והסביבה בישראל בכל מקום אליו אנו מגיעים.
- הקמת קואליציות של ארגונים ציבוריים המגבירות את התהודה הציבורית ומביאות למרכז ההתעניינות בעיות שונות, הן מקומיות והן ארציות.
- הצגת מימדים נוספים על המימד הסביבתי במאבק, כמימד החברתי והכלכלי, בראייה של פיתוח מושכל בר קיימא, המעמיד את הציבור במרכז ואת ערכי הסביבה ובראשם הקרקע והשטחים הפתוחים כנכס ציבורי לכל דבר.

מאבקים רבים נמנעים בזכות פעילות החלה"ט, אשר יודעת גם להציע חלופות ברמה מקצועית, ולומר בקול ברור ועצמאי - מה טוב יותר לטבע ולסביבה בישראל, ולא פחות מכך לקהילה ולאדם. במקרים רבים הנחישות והאמונה בצדקת הדרך משתלמת ומביאה להצלחות גדולות בשמירה על הסביבה והטבע.

חברי צוות אגף שימור סביבה וטבע:

שם	תפקיד	דואר אלקטרוני
נר פפאי	ראש אגף	papayn@zahav.net.il
יוחנן דרום	רכז מחוז צפון	daromy@netvision.net.il
חוה להב	רכזת מחוז חיפה	haval@netvision.net.il
אלון רוטשילד	רכז מחוז מרכז	alon@spni.org.il
אברהם שקד	רכז מחוז ירושלים	tevashak@spni.org.il
שי טחנאי	רכז מחוז דרום	shaytec@bezeqint.net
איתמר בן דוד	מתכנ האגף	itamar@spni.org.il
משה פרלמוטר	רכז חופים ומים	moshep@spni.org.il
אריק טפיר	רכז תחבורה ותשתיות	arik@spni.org.il
חגית הלמר	יועצת משפטית	legal@spni.org.il
חיה ארז	ע. יועצת משפטית	hayaerez@gmail.com
ענת אסל	אחראית קשרי ממשל	anatas@spni.org.il
יואב פרלמן	אקולוג האגף	yoav.perlman@gmail.com
חיה קרצ'מר	מזכירת האגף	s-teva@spni.org.il
עמית דולב	מנהל מרכז יונקים	amit.dolev12@gmail.com

ב. האיומים על השטחים הפתוחים בישראל לשנת 2009 - עיקרי הדברים

השטחים הפתוחים בישראל, ההולכים ומצטמצמים, מצויים תחת לחץ מתמיד ואיומים בלתי פוסקים על ערכי הטבע והנוף המצויים בהם, על ידי גורמי יזמות ופיתוח שונים.
את האיומים על השטחים הפתוחים מקובל לבחון על פי אחד או יותר מהמדדים המאפיינים את השטחים הפתוחים:

פגיעה בכמות ובהיקף השטחים הפתוחים

- שינוי ייעודם של שטחים פתוחים למטרות בינוי ופיתוח (מגורים, תעסוקה ועוד).

פגיעה באיכות וברצף השטחים הפתוחים

- פיתוח בשטחים פתוחים בעלי רגישות וערכיות סביבתית גבוהה, עד כדי הרס בתי גידול רגישים ומערכות טבעיות מתפקדות.
- קישור וניתוק של השטחים הפתוחים. רצף הוא מדד הכרחי לקיומו של שטח פתוח איכותי.
- ממשק וניהול שגוי ומזיק, או חוסר בניהול של שטחים פתוחים, דוגמת חדירה של מינים פולשים הדוחקת ופוגעת באוכלוסיות מקומיות של מיני חי וצומח.

הפעילות לשמירת השטחים הפתוחים ומשאב הקרקע בישראל חשובה ממספר היבטים עיקריים:

ההיבט הסביבתי

- שימור המגוון הביולוגי.
- העשרת כמותם ואיכותם של מי התהום.
- תרומה למיתון תופעת ההתחממות הגלובלית כתוצאה מתהליכים של קיבוע פחמן הנעשים על ידי צמחיה.

ההיבט הנופי, החינוכי והתרבותי

- נופים פתוחים כוללים ערכי מורשת ונופי תרבות, המבטאים את הקשר ההיסטורי בין העם לארץ. הנופים מהווים נכס תרבותי וחלק בלתי נפרד מהחינוך של הדורות הבאים לחיזוק הקשר בינם לבין הארץ, והאחריות של כל אחד מאיתנו לשמירה על הטבע שבה.

ההיבט החברתי

- פעילות פנאי ונופש נגישה לכל שכבות האוכלוסיה.
- מקומות מפגש בין חברי הקהילה השונים, ובין קהילות שונות.

ההיבט הכלכלי

- קידום ענף התיירות ופעילות פנאי ונופש.
- לערכים הסביבתיים גם ישנו תו מחיר כלכלי: כמו שימור כמות ואיכות המים ושימור המגוון הביולוגי.
- דגמי פיתוח יעילים ובלתי בזבזניים בקרקע, כאלו השומרים על השטח הפתוח, הם גם בעלי יעילות כלכלית גבוהה יותר. פיתוח מפוזר ובזבזני הפוגע ברצף השטח הפתוח ידוע גם כבלתי יעיל מבחינה כלכלית.

האיומים על השטחים הפתוחים בשנים האחרונות נחלקים בין שני גורמים עיקריים: הממשלה, על מוסדותיה השונים, והסקטור הפרטי. מהדו"ח עולה שהממשלה אחראית על החלק הארי של האיומים, אך גם הסקטור הפרטי מייצר לא מעט מיוזמות הפיתוח המאיימות על השטחים הפתוחים.
למרות העקרונות והמתווים הברורים ביותר של מערכת התכנון, אשר קיבלו ביטוי בתוכנית המתאר הארצית לבנייה, לפיתוח ולשימור (תמ"א 35), הממשלה מרבה ליזום פרויקטים ומהלכי פיתוח שונים הסותרים עקרונות אלו, ובכך מאיימים על השטחים הפתוחים.

להלן המרכזיים שבהם:

מגורים - התיישבות חדשה

- קידום תכניות ליישובים חדשים בלב שטחים פתוחים ערכיים במזרח לכיש, מצפה עירון, קדמת גפן, כסיף וצמד ישובים בפתחת ניצנה.
- עידוד התיישבות בודדים במרחבים פתוחים בגליל, בהרי יהודה ובנגב.
- הכשרה סיטונאית של בניה בלתי חוקית במגזר הבדואי בנגב, הכוללת הקמת ישובים חדשים.

ר' אימים בדו"ח:

14. הסדרת חוות בודדים בגליל
26. מצפה עירון / חריש - ישוב חדש והקמת עיר חרדית חדשה
55. קדמת גפן - ישוב חדש
56. הסדרת חוות בודדים בהרי יהודה
59. מזרח חבל לכיש - ישובים חדשים
60. צפון הנגב - הכשרה סיטונאית של בניה בלתי חוקית במגזר הבדואי
63. כסיף - הקמת ישוב עירוני חרדי חדש
70. הסדרת חוות בודדים בנגב
71. ישובים חדשים בפתחת ניצנה - ניצנית, חלוצית 3

מגורים - זחילה עירונית

- תכניות לשכונות מגורים ויוזמות פיתוח שאינן צמודות דופן לאיזורים הבנויים ביישובים הקיימים מקודמות באזורים רגילים כדוגמת: גבעת צוריאל במעלות והרחבת כפר ורדים, התפשטות עוספיה ודלית אל כרמל אל פארק הכרמל, בניה בנחל נדר בחיפה, הרחבת יבנה לעבר נחל שורק, הרחבת אלעד, הרחבת מודיעין לתחומי הגבעות הדרומיות, פיתוח בפתחת נחל חלילים במבשרת ציון, הרחבת באר שבע צפונה, בניה על שפת המכתש במצפה רמון ושכונת רמת בגין באילת.
- החלטת המועצה הארצית לפני כשנה לדחות את תכנית ספדי לבנייה בהרי ירושלים היתה בעלת חשיבות סביבתית וחברתית רבה ביותר בכל הקשור לחיזוק הערים ושמירת המרחבים הפתוחים. בחלוף למעלה משנה נראה כי לא כל הגורמים הממשלתיים הפנימו את המסר של העברת משקל הכובד לחיזוק העיר ירושלים פנימה. גורמים אלה מנסים שוב ושוב להקים את התוכנית ההרסנית לתחייה.

ר' אימים בדו"ח:

6. הרחבת מעלות וכפר ורדים - לחצי פיתוח על החורש הים תיכוני בגליל
15. פארק הכרמל - התפשטות עוספיה ודלית אל כרמל
17. פארק הכרמל - חיפה, בנייה למגורים ומלונאות בנחל נדר
22. עתלית - תוכנית מתאר
23. ג'סר-א-זרקא - הרחבת תחום השיפוט
25. קיסריה - תוכנית מתאר
35. בריכות חורף וגבעות אדמת חמרה במחוזות תל אביב ומרכז - לחצי פיתוח
41. יבנה - הרחבת העיר מזרחה לרצועת נחל שורק
42. אלעד - הרחבת תחום השיפוט
46. מודיעין - הרחבת בניה על הגבעות הדרומיות
49. ירושלים - איומי בנייה תמידיים על הרי ירושלים
50. ירושלים - עמק הצבאים
54. מבשרת ציון - קידום פיתוח בפתחת נחל חלילים
58. חולות אשדוד - אזור תעשייה הדרומי מס' 4
61. באר שבע - הרחבת העיר צפונה
73. מצפה רמון - בנייה על שפת המכתש
80. אילת - שכונת רמת בגין

פיתוח תשתיות תחבורה

- קידום מאסיבי של סלילת כבישים מביא לפגיעה סביבתית קשה בפארק הכרמל, בקעת הנדיב, פארק השרון, מרחב הפולג, הרי יהודה, חולות הנגב המערבי ועוד, זאת על חשבון קידום תחבורה ציבורית יעילה ומרושתת היטב.
- עירום עודפי עפר עקב עבודות תשתית שונות בצומת ישי (כביש 77) ובעמק איילון ממסילת הברזל נתב"ג ירושלים.
- רכבת - הרס סביבת נחל יתלה בארץ הכפירה.
- הקמת שדה תעופה בינלאומי במגידו.

ר' איזמים בדו"ח:

11. מגידו - שדה תעופה בינלאומי
12. צומת ישי (כביש 77) - עירום עודפי עפר בשטחים הפתוחים
13. כביש 6 (חוצה ישראל) מצפון ליוקנעם
16. פארק הכרמל - כביש 672 עוקף עוספיה ודלית אל כרמל
21. נחל גדורה - תוכניות ניקוז מזיקות בכביש עוקף קריות
27. בקעת הנדיב - כביש 653
28. פארק השרון ונחל אלכסנדר - כביש 9
29. כביש 20 - נתניה פארק השרון
30. פארק הפולג - כביש רוחב 551 ואיזמים נוספים
31. השרון - כביש 554
32. השרון, נחל אילנות - כביש 561 המערבי
33. כביש 561 המזרחי והמסדרון הירוק של צפון קדימה
43. כביש רוחב 461
45. עמק איילון - מסילת הברזל נתב"ג-ירושלים מערומי עודפי עפר
51. הרי ירושלים - כביש הטבעת המערבית
72. כביש 10 - סלילת כביש בשטחי החולות

פיתוח תשתיות- אנרגיה, קבורה, מים, אוצרות טבע, בטחון

- בהיעדר תכנית אב למשק האנרגיה, מקודמים בצפונה ובדרומה של הארץ שורה ארוכה של מיזמים להפקת אנרגיה, זאת ללא ראייה כוללת ורחבה. ייצור חשמל בתחנות כוח ממקורות אנרגיה מתחדשת, מקורות שמש ורוח, הינו מבורך ביסודו, אך גם כרוך בפגיעות סביבתיות ונופיות לא מבוטלות. על כל פיתוח מעין זה, כמו כל פיתוח אחר, להישען על מדיניות המושתתת על ראייה כוללת ויסודית.
- מוסדות התכנון הכירו בשנים האחרונות בקבורה הרגילה (קבורת שדה) כקבורה הצורכת שטחים גדולים, והתקבלו שורה של החלטות לעידוד קבורה רווייה, החסכונית בשטח. החלטות אלו אינן מיושמות, ובתי העלמין ממשיכים לנגוס בשטחים פתוחים.
- תוכניות לתשתיות מים, כמו המאגר למי נגר עילי בעיר הסרטים בראשון לציון ומתקן התפלה שורק בחולות ראשון לציון-פלמחים מקודמות בשטחים הפתוחים ומאיימות עליהם.
- תוכניות להפקת חומרי גלם מקודמות באיזורים הרגישים ביותר מבחינה סביבתית: קידוח נפט במדבר יהודה, מפעלי ים המלח - בריכה מס' 5, תוכניות כריית פוספטים בארץ בראשית באורן-צין.
- תשתית ביטחונית כגדר ההפרדה בואדי קלט ומדבר יהודה.

ר' איזמים בדו"ח:

2. רמת הגולן - טורבינות רוח
34. געש - בית עלמין מטרופוליני
36. ראשון לציון - עיר הסרטים
37. חולות ראשון לציון/פלמחים - מתקן התפלה שורק
47. מודיעין - בית עלמין מטרופוליני
57. ואדי קלט - גדר ההפרדה
65. מדבר יהודה - קידוח נפט
66. מדבר יהודה - גדר ההפרדה
67. מפעלי ים המלח - בריכה מס' 5

68. מישור ימין - אנרגיה סולרית בנגב

74. אורון-צין - תכניות כרייה ב'ארץ בראשית'

75. ים המלח - תעלת הימים

77. חולות סמר - כריית חול

פיתוח כפרי וחקלאי

- השטחים הפתחים מאוימים על ידי עידוד תכניות לחקלאות במושבי הצפון ובהרי יהודה במסגרת הרפורמה בענף הלול, הרחבת שטחי עיבוד חקלאי במערב הנגב ובערבה.
- השינויים השונים בייצוד החקלאי של השטחים הפתוחים, הנעשים חלקם בהיתר וחלקם כנגד החוק, מאיימים לפגוע בשטחים הפתוחים. שינויים אלה נעשים כחלק מתוכניות לפיתוח כפרי באיילת השחר ופעילות לא חקלאית במושבי מחוז מרכז.
- הרחבת גודל מגרשים בנגב ובערבה מאיימת לפגוע בשטחים פתוחים ערכיים.

ר' אימים בדו"ח:

3. איילת השחר - קיבוץ בהליכי שינוי למושב
5. מושבי הצפון - רפורמה בענף הלול
48. מושבי מחוז מרכז - פעילות לא חקלאית בנחלות
52. הרי יהודה - רפורמה בענף הלול
68. מחוז דרום - שינוי גודל מגרשים לבנייה במועצות אזוריות רמת נגב, ערבה תיכונה וחבל אילות
76. הרחבת שטחי עיבוד חקלאי בשטחים פתוחים רגילים בנגב ובערבה

פיתוח תיירותי

- עידוד תכניות למלונאות, כפרי נופש ושיירות תיירות גורם לפגיעה בשטחים פתוחים ולפגיעה בזכות הציבור להנאה מערכי הטבע ומהנוף. תוכניות אלה מקודמות באתרים הבאים: חרמון, טבריה וחוף כורסי בכנרת, חוף בצת, מרינה בחוף הדרומי של עכו, חוף הבונים, חוף פלמחים ובחוף אלמוג באילת, וכן בנגב ובערבה בתכניות למלונאות ותיירות מדבר בזבזניות בקרקע דוגמת בקעת 800 בתמנע ובשולי היישובים ערד, ירוחם ומצפה רמון.

ר' אימים בדו"ח:

1. חרמון - לחצי פיתוח
4. טבריה וחוף כורסי - לחצי פיתוח על חופי הכנרת
7. חוף בצת - מלונאות
8. עכו - מרינה בחוף הדרומי
24. חוף הבונים - פיתוח חוף רחצה
38. חוף פלמחים - כפר נופש
64. ערד, ירוחם ומצפה רמון - מתחמי מדבר תיירותיים
79. בקעת תמנע - הקמת אתר תיירות ונופש
81. אילת - מלונאות בחוף אלמוג

2. תהליכי פיתוח המעדיפים אינטרס יזמי צר על פני אינטרס ציבורי רחב

פיתוח באמצעות תכנון המכשיר בדיעבד עבירות מקרקעין

בנייה בלתי חוקית, המתרחשת בין היתר בשטחים הפתוחים, הפכה זה מכבר ל"מכת מדינה". בינוי בלתי חוקי מסכל את מטרות התכנון ומאיים על השטח הפתוח. האכיפה על עבירות בנייה כמעט ואינה קיימת, ובוודאי אינה מרתיעה די את מבצעי העבירות, או הופכת את עבירות הבנייה לבלתי משתלמות כלכלית. הנושא בולט במיוחד בפעילות הלא חקלאית בנחלות במושבי המרכז, בנייה של המגזר הבדואי בנגב, בהתפשטות דלית אל כרמל ועוספיה בכרמל, בהתיישבות בודדים במרחבים פתוחים בגליל, בהרי יהודה ובנגב ובישוב החדש מצפה עירון.

איום על השטח הפתוח בשל אוזלת יד הרשויות באכיפת החוק

חוסר אכיפת החוק על עבריינות הבנייה מביא במקרים רבים להרס שטחים פתוחים איכותיים במיוחד, כמו בחרמון, בגבעות הכורכר בנס ציונה, בגליל ובנגב. לעיתים חוסר האכיפה מביא למצב אבסורדי בו מנסים על ידי קידום תוכנית פוגענית, לכסות על אוזלת יד הרשויות באכיפת החוק (חוף הבונים).

מנגנוני פיתוח הדוחקים את הציבור מהשתתפות בקבלת ההחלטות התכנוניות

- הליכי תכנון בהם אין לציבור ייצוג ראוי בעת קבלת החלטות, הם איום מתמיד על כמות, רציפות ואיכות השטחים הפתוחים בישראל.
- בניגוד למגמת שקיפות ושיתוף הציבור ההולכת וגוברת בשנים האחרונות במוסדות התכנון, בולטים המנגנונים ההפוכים אשר נועדו לצמצם ככל הניתן מעורבות זו:
- הוועדה למתקנים בטחוניים (הולמ"ב), אשר הוקמה בשנות ה-60 ובשנים האחרונות אנו עדים לניצול לרעה של סמכויותיה הגורפות, כגון: אישור בסיס חיל הים 'פוליום'.
 - ועדה נוספת הפועלת שנים רבות ללא כל שקיפות ציבורית היא ועדת הפרוגרמות של משרד החקלאות. על אף שהיא איננה ועדת תכנון, להחלטותיה בשנים האחרונות ניכרת השפעה גדולה על דמות המרחבים הפתוחים בנגב ובערבה.
 - במסגרת חוק ההסדרים של שנת 2002 הוקמה הוועדה הארצית לתשתיות לאומיות (הות"ל) לקידום הליכי תכנון מזורזים. להבדיל מהול"ם, ועדה תכנונית זו אושרה בכנסת ישראל כשינוי חקיקה קבוצ. על פי לשון החוק, הליך אישורן של תכניות בות"ל מחליף את כל הליכי התכנון של תכניות רגילות - המוצעה הארצית, הוועדות המחוזיות, הוועדות המקומיות וגם הוועדה לשמירת קרקע חקלאית ושטחים פתוחים (הולקחש"פ), וועדות בהן יש ייצוג מכובד לנציגי ציבור ולנציגי התנועה הסביבתית. בהרכב הות"ל ישנו רוב מוחלט (12 מתוך 15 חברים) לנציגים של משרדי ממשלה, והליך קידום התוכניות בו נעשה בהליך מקוצר ללא בחינה אמיתית, תכנונית וסביבתית של חלופות, כולל העדר בחינה של חלופת אפס.
 - פיתוח תעלת הימים בין הים האדום לים המלח באמצעות הבנק העולמי וגורמים עסקיים שונים בשטחי ממלכת ירדן, עלול להשפיע על משאבי הטבע הייחודיים בסביבת השבר הסורי אפריקאי, על ים המלח, על מפרץ אילת ועל דמותה של הערבה. הליך הבדיקה נעשה ללא בדיקת כל החלופות להצלת ים המלח וללא שיתוף ציבור אמיתי לבחירת החלופה הראויה.

פיתוח על מקרקעי הציבור

בכל הנוגע לפעילות מינהל מקרקעי ישראל כמנהל נכסי המקרקעין של המדינה, בולטת בחסרונה מדיניות ברורה ונחושה אשר תספק הגנה נאותה על השטחים הפתוחים - במטרה להעמידם לטובת כלל הציבור כנכס ציבורי. למינהל מקרקעי ישראל, "בנק הקרקעות" של המדינה, יש את הכלים והסמכות לנקוט פעולות קרקעיות אשר יביאו להגנה על שטחים פתוחים ערכיים, אלא שכלים וסמכות אלו נותרים לעת זר, ריקים מתוכן סביבתי.

בין האיומים הנוגעים ישירות לאזלת היד של מינהל מקרקעי ישראל בכל הנוגע לשמירה על השטחים הפתוחים למען הציבור- והעברת שטחים פתוחים איכותיים ציבוריים לידיים פרטיות, ניתן למנות את: היוזמות המקודמות בחרמון ע"י חברת 'הר החרמון', יוזמת קיבוץ איילת השחר, תוכניות מלונאות בטבריה ובחוף כורסי, מלונאות בחוף בצת, המרינה בעכו, מיזמי חברת המלח בעתלית, כפר הנופש בחוף פלמחים, פיתוח בפתחת נחל חלילים במבשרת ציון, ופעילות לא חקלאית בנחלות במושבי מחוז מרכז.

לסקטור הפרטי ישנו חלק בלתי מבוטל ביוזמות המאיימות על השטחים הפתוחים. יזמים שונים מקדמים את האינטרסים הצרים והמסחריים שלהם, על חשבון האינטרס הציבורי לשמירה על שטחים פתוחים, טבע ונוף. בין האיומים הנוגעים ישירות לגורמים פרטיים ניתן לציין את היוזמות המקודמות בחרמון ע"י חברת 'הר החרמון', יוזמת קיבוץ איילת השחר, תוכניות מלונאות בטבריה ובחוף כורסי, הרפורמה בענף הלול בגליל ובהרי יהודה, מלונאות בחוף בצת, תכניות הבנייה המקודמות בכרמל, הן בצפון (נחל נדר) והן להרחבת עיר הכרמל, מגדלי חוף הכרמל, מיזמי חברת המלח בעתלית, כפר הנופש בחוף פלמחים, פעילות לא חקלאית בנחלות במושבי מחוז מרכז, פיתוח יזם בעמק הצבאים בירושלים, קידוח "צוק תמרור" במדבר יהודה, מפעלי ים המלח, כרייה בארץ בראשית באורן-צין, ומלונאות בחוף אלמוג באילת.

התכנית להגעת הטבע

איומים על הטבע והסביבה בישראל

בתחום התכנון והבניה

דוח לשנת 2009

- 1 חרמון לחצי פיתוח
- 2 רמת הגולן-טורבינות רוח
- 3 איילת השחר - קיבוץ בהליכי שינוי למושב
- 4 טבריה וחוף כרסי - לחצי פיתוח על חופי הכנרת
- 5 מושבי הצפון - רפורמה בענף הלול
- 6 הרחבת מעלות וכפר ורדים - לחצי פיתוח על החורש הים תיכוני בגליל
- 7 חוף בצת - מלונאות
- 8 עכו - מרינה בחוף הדרומי
- 9 יער בית קשת - הסרת הגנות סטטוטוריות
- 10 מצד אבידיים - פיצול שטחים פתוחים ערכיים בשל שיקולי קניין
- 11 מגידו - שדה תעופה בינלאומי
- 12 צמחתי ישי (כביש 77) - עידום ערפי עפר בשטחים הפתוחים
- 13 כביש 6 (חוצה ישראל) מצפון לליקנעם
- 14 הסדרת חוות בודדים בגליל
- 15 פארק הכרמל - התפשטות עוספיה ודלית אל כרמל
- 16 פארק הכרמל - כביש 672 עוקף עוספיה ודלית אל כרמל
- 17 פארק הכרמל - חיפה, בנייה למגורים ומלונאות בנחל נדר
- 18 חיפה - כביש הרכס
- 19 חיפה - מגדלי חוף כרמל
- 20 חיפה - פוליגון
- 21 נחל גזורה - תוכניות ניקוז מסיקות בכביש עוקף קריות
- 22 עתלית - תוכנית מתאר
- 23 ג'סר-א-זקא - הרחבת תחום השיפוט
- 24 חוף הבונים - פיתוח חוף רחצה
- 25 קיסריה - תוכנית מתאר
- 26 מצפה עירון / חריש - ישוב חדש והקמת עיר חדשה
- 27 בקעת הגליל - כביש 65
- 28 פארק השרון ונחל אלכסנדר - כביש 9
- 29 כביש 20 - נחיה פארק השרון
- 30 פארק הפולג - כביש רוחב 550 ואיומים נוספים
- 31 השרון - כביש 554
- 32 השרון - נחל אילנות - כביש 541 המערבי
- 33 כביש 541 המזרחי והמסדרון הירוק של צפון קדימה
- 34 נעש - בית עלמין מטרופוליני
- 35 בריכות חורף וגבעות אדמת חמרה במחוזות חל אביב ומרכז - לחצי פיתוח
- 36 ראשון לציון - עיר הסרטים
- 37 חולות ראשון לציון/פלמחים - מתקן התמלה שורק
- 38 חוף פלמחים - כפר נוסח
- 39 גבעת חומרה (מ.א. ג. רוה) - בית עלמין מטרופוליני
- 40 נס ציונה - לחצי פיתוח וחוסר אביספה על גבעות הכורכר
- 41 יבנה - הרחבת העיר מודחה לתחומי רצועת נחל שורק
- 42 אלעד - הרחבת תחום השיפוט
- 43 כביש רוחב 448
- 44 כביש 430 - קטע מורחי
- 45 עמק איילון - מסילת הברזל נחב"ג - ירושלים מערומי ערפי עפר
- 46 מודיעין - הרחבת בניה על הגבעות הדרומיות
- 47 מודיעין - בית עלמין מטרופוליני
- 48 מושבי מחוז מרכז - פעילות לא חקלאית בנחלות
- 49 ירושלים - איומי בניה תמדיים על הרי ירושלים
- 50 ירושלים - עמק הצבאים
- 51 הרי ירושלים - כביש הטבעת המערבית
- 52 הרי יהודה - רפורמה בענף הלול
- 53 נחל יתלה - רכבת לירושלים
- 54 מבשרת ציון - קידום פיתוח בפיתוח נחל חלילים
- 55 קדמת גפן - ישוב חדש
- 56 הסדרת חוות בודדים בהרי יהודה
- 57 ואדי קלט - גדר ההפרדה
- 58 חולות אשדוד - אזור תעשייה הדרומי מס' 4
- 59 מרח חבל לכיש - יישובים חדשים
- 60 צפון הנגב - הכשרה סיסטמית של בניה בלתי חוקית במגדל הבדואי
- 61 באר שבע - הרחבת הגיר צמורה
- 62 באר שבע - פארק נחל באר שבע
- 63 כסיף - הקמת יישוב עירוני חדש
- 64 ערד, ירוחם ומצפה רמון - מתחמי מדבר חידותיים
- 65 מדבר יהודה - קידום נפט
- 66 מדבר יהודה-נדר הפרדה
- 67 מפעלי ים המלח - בריכה מס' 5
- 68 מישור ימין - אנרגיה סולרית בנגב
- 69 מחוז דרום - שינוי גודל מגרשים לבנייה במועצות אזוריות רמת נגב, ערבה תיכונה וחבל אילות
- 70 הסדרת חוות בודדים בנגב
- 71 יישובים חדשים בפיתוח ניצנה - ניצנית חלוצית 3
- 72 כביש 10 - סלילת כביש בשטחי הנחלות
- 73 מצפה רמון - בנייה על שפת המכתש
- 74 אורן-צין - תכנית כרייה בארץ בראשית
- 75 ים המלח - תעלת הימים
- 76 הרחבת שטחי עיבוד חקלאי בשטחים פתוחים רגילים בנגב ובערבה
- 77 חולות סמר - כריית חול
- 78 חבל אילות - מגרש לאחסון מבניות על שטח חקלאי
- 79 בקעת תמנע - הקמת אזור תיירות ונופש
- 80 אילת - שכונת רמת בגין
- 81 אילת - מלונאות בחוף אלמוג

ג. איומים בתחום התכנון והבנייה בשמירת השטחים הפתוחים בישראל לשנת 2009

ו. חרמון - לחצי פיתוח

האיום: הר החרמון מהווה בית גידול ייחודי למינים רבים של צמחים ובעלי חיים, חלקם אנדמיים, ומכאן חשיבותו המקומית והבינלאומית הרבה. ההר מהווה גם אתר ביקור ייחודי לישראל, המושך ציבור מטיילים גדול בכל ימות השנה, הבא ליהנות מנופיו ומפעילויות הפנאי הקשורות לענף הסקי. בשנים האחרונות הולכות וגוברות הפגיעות במרומי ההר, על ידי עבודות עפר ובנייה בלתי חוקית שביצעו חברת "הר חרמון", האחראית על אתר החרמון, וגורמים אחרים. מרבית הפגיעות הן באזורים הרגישים והנדירים ביותר מבחינת ערכי טבע ונוף, הן במרומי ההר והן בעמק בולען, המהווה חלק משמורת הטבע.

בנוסף לכך, חברת "הר חרמון", אשר הקימה ומפעילה את אתר הסקי בהר, סוגרת מזה שנים את הגישה החופשית של הציבור לשטח האתר ואת הגישה הרכובה למרומי ההר, גם בעונות בהן לא מתקיימת פעילות סקי. הווה אומר, במרבית ימות השנה החרמון סגור בפני המטיילים. הציבור הרחב שמצויין להגיע לטייל בשמורת הטבע שבמרומי ההר או לטייל באתר המורשת (גבעות הקרב) נדרש לשלם בכניסה לאתר. בעקבות תביעות משפטיות שהוגשו כנגד חברת הר חרמון וההד התקשורת והציבורי שנוצר בעקבותיהן, הפסיקה בינתיים חברת הר חרמון את גביית דמי הכניסה למרומי ההר, אולם החברה עדיין מטילה מגבלות שונות בגישה ובשימושים במרומי ההר ועבירות הבנייה מטעמה נמשכות.

עמדת החלה"ט: בכדי להשיב את החרמון לציבור החלה"ט דורשת ממוסדות התכנון ומינהל מקרקעי ישראל לפעול בנחישות ובמיידיות להפסקת העבודות הבלתי-חוקיות במרומי ההר, הגורמות לנזקים נפיים וסביבתיים ולהרס בית הגידול הייחודי של החרמון. כמו כן על מוסדות התכנון לקדם במהרה תכנית מתאר חדשה, אשר תרחיב את גבולות שמורת הטבע לשטחים הרגישים ואשר תעגן את זכות הציבור לגישה חופשית למרומי ההר ולאזורי הטבע שבו.

בעקבות הפעילות והלחץ שהפעילה החלה"ט במוסדות התכנון נקבע השנה ע"י ועדת הערר של הוועדה המחוזית לתכנון ובניה כי תכנית אתר החרמון אינה תקפה. החלה"ט תמשיך להיאבק על הכללת עמק בולען וסביבותיו בתחומי שמורת הטבע כחלק מתוכנית המתאר החדשה, על הפסקת הבנייה הבלתי-חוקית ועל זכות הגישה החופשית למרומי ההר.

בנייה בחרמון

נחלית ההרים בחרמון

2. רמת הגולן - טורבינות רוח

האיום: בכדי להתמודד עם הביקוש ההולך וגובר לחשמל, ממשלת ישראל מובילה בשנים האחרונות מדיניות ברורה של הגדלת ייצור החשמל על ידי הקמת תחנות כוח נוספות, הן על ידי המגזר הפרטי והן על ידי חברת החשמל. משרד התשתיות הלאומיות, הפועל תחת איום משבר ייצור חשמל, מקדם שורה של תכניות, חלקן תוך פגיעה בשטחים הפתוחים, ללא כל מדיניות ברורה ושקופה לנושא.

במסגרת ההכרה במשבר הסביבתי העולמי ותהליך התחממות כדור הארץ מדינת ישראל פועלת במקביל לקידום מבורך של ייצור חשמל בתחנות כוח ממקורות אנרגיה מתחדשת, מקורות שמש ורוח, אך גם לפתרונות אלה השלכות סביבתיות, כמו למשל פגיעה בשטחים פתוחים, ומפגעי סביבה אחרים כגון פגיעה נופית ופגיעה בבעלי חיים. בשנה האחרונה מקודמת תכנית להקמת כ- 26 חוות של טורבינות רוח על קו התילים בגולן ועד למרומי החרמון, בסך כולל של 450 טורבינות ובהיקף הפקה של 150 מגאוואט. מיזמי אנרגיית רוח אלו נדרשים לשטחי קרקע גדולים בשטחים פתוחים ערכיים מבחינה נופית, והם מהווים איום לתצופת ציפורים ועטלפים.

עמדת החלה"ט: בכדי להתמודד עם צרכי משק החשמל יש לקדם את תוכנית האב למשק האנרגיה בראייה כוללת ארוכת טווח. יש לבחון חלופות שונות ומגוונות לייצור חשמל וניהול נכון של משק ייצור האנרגיה הארצי, כניהול ביקושים ועידוד שימוש נכון בחשמל בכל מגזרי המשק.

את תכניות הפיתוח השונות לייצור חשמל והולכתו, כולל ממקורות אנרגיה מתחדשים, יש לאמוד בבחינת עלות מול תועלות, תוך בחינת חלופות הנשענות על בסיסי מידע מוצקים. עם המטרות המוצדקות של שיפור איכות האוויר בישראל והתחשבות בתופעת התחממות כדור הארץ, יש להביא בחשבון שיקולים נוספים בהתחשב בתנאים הייחודיים של מדינת

טורבינות רוח

ישראל: שימוש נכון במשאב הקרקע, הגנה על ערכי טבע ומגוון ביולוגי ונופים ייחודיים, המשמשים גם כאתרי נופש ופנאי. החלה"ט תבחן בחיוב מיזמי אנרגיית רוח אלו בהיבטי הסביבה שהוזכרו ותעביר את עמדתה המקצועית ליזמי התכנית, למשרד התשתיות הלאומיות ולמוסדות התכנון. בהקשרה של התכנית המדוברת נראה לחלה"ט כבר בשלב זה כי החוות המוצעות במרומי החרמון מתוכננות במקומות רגישים ביותר ולפיכך יש להעדיף באתרים המוצעים את שמירת ערכי הטבע והנוף על הפקת האנרגיה.

3. איילת השחר - קיבוץ בהליכי שינוי למושב

האיום: לתהליך השינוי הדרסטי של יישוב מקיבוץ למושב ישנן השלכות רבות: ערכיות, חברתיות, סביבתיות וכלכליות. כיום מתחולל תהליך זה בקיבוצים בעיקר בצפון הארץ, כמו באיילת השחר בגליל העליון, נטור בגולן ובית העמק בגליל המערבי, והחשש הוא שיתפשט לקיבוצים רבים נוספים בכל הארץ. מהלך זה מוביל להגדלת תחום פיתוח היישוב ולהתפשטותו לשטחים פתוחים הסובבים ולכן לדעת החלה"ט קיימות מגבלות תכנוניות רבות לתכנונו וביצועו, שיש לראותן גם כמגבלות חוקיות לעניין חוק התכנון והבניה.

הקיבוצים המעוניינים לשנות את סיווגם למושב, עושים מהלך זה מסיבות קנייניות ברורות: העדפת מהלך של "שיוך נחלות", בו יהיו לכל משפחת חברים מבחינה קניינית בראש ובראשונה בית מגורים וחלקה א' (יחידת קרקע משויכת לבינוי) בשטח של 1.5 - 2 דונם, עליו יוכלו המשפחה והבן הממשיך לבנות 2.5 יחידות דיור וכן גם זכויות קניין פרטיות לתעסוקה כנהוג במושבים (עד 500 מ"ר). למעשה, התהליך באילת השחר הונע בכדי לאפשר לחברים למכור חלק מן הנחלה על מנת לממן ביטוח פנסיוני.

עמדת החלה"ט: ככלל, נראה כי במקרה של קיבוץ המבקש מסגרת ארגונית חדשה, דגם ה"קיבוץ מתחדש" (קיבוץ בו הופרט השכר והבתים נרשמים על שם החברים) או יישוב קהילתי, הוא דגם נכון יותר ועדיף על פני הפיכה למושב, שכן הם עומדים בכללי פיתוח בר קיימא של יישוב כפרי. כל קהילת קיבוץ רשאית לבחור את השינוי הארגוני ואת המבנה החדש בו היא מעוניינת לעת שינויים ותמורות, יחד עם זאת, לא ניתן להסכים לפגיעה בשטחים פתוחים העלולה להתבצע בשל שינוי קיבוץ למושב. דבר זה מבטא דפוס שלילי של מדיניות קרקעית ותכנונית אשר רואה במשאב ההולך ופוחת בישראל בתהליך הדרגתי, אמצעי יחיד ומרכזי בשיקומה של קהילה כפרית באמצעות פיתוח נדל"ני.

בדיון עקרוני שנערך במועצה הארצית לתכנון ולבניה השנה נתקבלה החלטה חשובה המחזקת את עמדת החלה"ט לפיה בעת שינוי ארגוני ליישוב כפרי, יש לעמוד בתנאים של תוכניות המתאר הארציות השונות ובראשן תמ"א 35 ושל התוכניות המחוזיות. כמו כן החליטה המועצה שלא לאפשר גלישת בינוי לשטחים פתוחים שסביב היישוב.

4. טבריה וחוף כורסי - לחצי פיתוח על חופי הכנרת

האיום: הימה הלאומית של ישראל, הכנרת, נמצאת במצב קשה ביותר. מפלס המים במגמת ירידה מתמדת והחורף השחון לא מבשר טובות. מלבד היותה מקור מים חשוב במשק המים, הכנרת מהווה בית גידול חשוב לבעלי חיים וצמחים, הנמצא בהתדרדרות, המשפיעה על המערכות הטבעיות בסביבתו. בנוסף, בהיותה אגם המים המתוקים היחיד בישראל, הכנרת מרכזת סביבה פעילות נופש ופנאי לציבור רחב בישראל.

אין ספק כי חשיבותה של הכנרת היא רבה בכל היבט שהוא. למרות חשיבותה, במרוצת השנים ניהול הכנרת נגזר בעיקר מתפקוד האגם כמאגר מים תפעולי, דבר שהביא להזנחת הטיפול בחופי הכנרת. הזנחה זו באה לידי ביטוי בראש ובראשונה בפגיעה בזכות הציבור לגישה חופשית לחופי האגם ובהליכה לאורכם, בעיקר בשל הגדרות הבלתי חוקיות שהוצבו בחופים. בנוסף, בעת האחרונה, התעוררו מספר תכניות בניה מלונאיות לחופי האגם, בכורסי ובצפון העיר טבריה, הכוללות ייבוש ים ופגיעה באזורים רגילים.

מאידך, לאחרונה חוזק מעמד ההגנה על הכנרת וחופיה עם אישור הממשלה לתכנית המתאר הארצית לשביל סובב כנרת, אותה יזמה החלה"ט, ועם אישורו בחודש אפריל 2008 של החוק לטיפול בחופי הכנרת, הכולל את הקמת איגוד ערים כנרת, אשר ירכז בידיו את הטיפול בכנרת. כמו כן הוחלט השנה כי החוק לשמירת הסביבה החופית יחול גם בחופי הכנרת.

עמדת החלה"ט: הקמת איגוד ערים כנרת והמודעות הציבורית הגוברת למצבה של הכנרת בשנים האחרונות, מהווים הזדמנות חשובה לשינוי כיוון בכל הקשור לשמירה על הכנרת וחופיה. המבחן המרכזי יהיה כעת בתפקודו של האיגוד וביכולתו לפעול לקידום האינטרסים הלאומיים. כמו כן, יש להמשיך ולפעול להסרת גדרות לא חוקיות החוסמות את מעבר הציבור לאורך חופי האגם במקביל להמשך הקידום של שביל סובב כנרת, לסכל פעולות ייבוש הכנרת בתוכניות פיתוח שונות לשפת האגם ולהגן על בתי גידול רגילים בסביבת האגם. החלה"ט פועלת לבחינה מחודשת של המיזמים התיירותיים לאורך האגם בקרב מוסדות התכנון ומינהל מקרקעי ישראל, כאשר גישת התכנון המנחה צריכה להישען על הרחבת המלונאות באזור טבריה, במטרה שלא לפגוע בשטחים הפתוחים הייחודיים שנותר מסביב לכנרת.

5. מושבי הצפון - רפורמה בענף הלול

האיום: השנה קודמה רפורמה ממשלתית המציעה להוציא את לולי ההטלה הנמצאים בשטחי מושבי הצפון אל מחוץ ליישובים. במסגרת הרפורמה כ- 80 חוות לולים גדולות מתוכננות לקום על שטחים פתוחים. מטרת הרפורמה לצמצם את המפגעים הסביבתיים בתחומי היישוב ולאפשר פיתוח תיירות. אולם, הקמת חוות הלולים עתידה לפגוע בצורה קשה בחורש הים תיכוני.

החורש הים-תיכוני מהווה בית גידול מיוחד, אופייני לישראל, עשיר במיני חי וצומח ובעל חשיבות נופית. מרבית שטחי החורש הים תיכוני בישראל מצויים בצפון הארץ. רק חלק מהם מוגן בשמורות טבע ויערות, ולמרות ההגנה גם הם מצויים מזה זמן תחת תהליכי כרסום עקביים. תהליכי כרסום מהירים ומשמעותיים יותר עוברים על שטחי חורש ים-תיכוני אשר בשטחים הפתוחים המוגנים פחות מבחינה סטטוטורית. הגורמים המשמעותיים בצמצום שטחי חורש הם הרחבות יישובים למיניהם, הכשרות קרקע לחקלאות והקמת מבנים חקלאיים וכן שריפות יזומות.

הכנרת ממצפה אופיר

מבט על הכנרת

התכנון ומינהל מקרקעי ישראל, כאשר גישת התכנון המנחה צריכה להישען על הרחבת המלונאות באזור טבריה, במטרה שלא לפגוע בשטחים הפתוחים הייחודיים שנותר מסביב לכנרת.

לולים בגליל

הקמת מבנים חקלאיים בשטחים הפתוחים, כפי שמציעה הרפורמה, תוביל לפגיעה ממשית בחורש.

עמדת החלה"ט: החלה"ט מקבלת את הצורך לפנות מפגעים סביבתיים מתחומי יישובים על-מנת להבטיח איכות חיים ואפשרות לניצול פוטנציאל תיירותי ביישובים. יחד עם זאת, החלה"ט מתנגדת למיקום של 80 חוות לולים בשטחים הפתוחים, דבר אשר יביא לפגיעה קשה בשטחים פתוחים איכותיים ולקטוע רצף שטחים פתוחים בעלי חשיבות גבוהה. מבחינה ראשונית, נראה כי ניתן לבצע את הרפורמה המוצעת בתחום היישובים או בשוליהם, או לחילופין בתחום אזורי תעסוקה בגליל. לאור הפגיעה הקשה הצפויה לשטחים הפתוחים אנו נערכים להשפיע על התכנון במגמה להביא לצמצום מרבי של המפגעים הצפויים, הן מבחינת היקף החוות והן מבחינת הרגישות הייחודית לכל חווה מוצעת.

מן הראוי להעמיק את המודעות בקרב מוסדות התכנון, ראשי רשויות מקומיות ובעלי תפקידים במגזר החקלאי בדבר הצורך החיוני בשמירה על בית הגידול החשוב של החורש הים-תיכוני. על משרד החקלאות, המשרד להגנת הסביבה ורשות הטבע והגנים, האחראים על הנושא מטעם המדינה, ועל ארגוני הסביבה הציבוריים להמשיך באיסוף המידע, בסקרים ובתיעוד שטחי החורש, בכדי להוביל למיצוי החלופות אשר מידת פגיעתן פחותה יותר.

לולים בגליל

6. הרחבת מעלות וכפר ורדים - לחצי פיתוח על החורש הים תיכוני בגליל

האיום: הרחבות הערים לטובת מתן פתרונות דיור לתוספות אוכלוסיה, מועדפות מבחינה סביבתית, כלכלית וחברתית משום שהן יעילות עשרות מונים מהרחבות ביישובים כפריים, קל וחומר מהקמתם של יישובים כפריים חדשים, הצורכים שטחים נרחבים יותר למגורים ולתשתיות. ואולם, בשל ריכוזי שטחי החורש בצפון, כמעט כל הרחבה שהיא, ותהא זו הרחבת עיר או כל יישוב אחר, מכלה בפועל שטחי חורש ומצמצמת את מרחב המחיה ובתי הגידול של צמחים ובעלי חיים, ואף קוטעת בין הרצפים המעטים של שטחי חורש שנתרו. הדוגמה הבולטת בהווה לאיום מסוג זה משתקפת בתוכניות הרחבה של העיר מעלות והמועצה המקומית כפר ורדים. הרחבות אלה מתוכננות על שטחי חורש ים תיכוני מפותחים ומיושנים יוביל לחיסול של שטחי חורש וקטוע הרצף הקיים ממרומי הר מירון לחופי הים התיכון (חשיבותו של החורש הים תיכוני פורטה בסעיף הקודם). דוגמאות נוספות בצפון הארץ לפגיעות קיימות וחזויות אפשר למצוא בתוכניות להרחבת שלומי, כרמיאל, נצרת עלית ועוד.

הרחבת יישובים על שטחי חורש טבעי

עמדת החלה"ט: הוועדה המחוזית מחזז צפון החליטה לאחרונה להפקיד את התכנית להרחבת העיר מעלות, הכוללת את התפשטותה מזרחה אל עבר גבעת צוריאל. במקום למצות את כל עתודות הבנייה בתוך העיר ולהעדיף את התחדשותה, בחרו מוסדות התכנון בדרך הקלה

- הסטת הפיתוח לשולי העיר לשטחים פתוחים. חוות הדעת התכנוניות-מקצועיות מצדדות בעמדת החלה"ט כנגד הבנייה בגבעת צוריאל, ואלו, כמו גם עמדת החלה"ט, יוצגו בקרוב בפני המועצה הארצית לתכנון ולבנייה.

בנוסף, החלה"ט פועלת לדחיית של תכנית הרחבה לכפר ורדים, שעתידיה לבנות על שטחי חורש של 1,700 דונם ו-1,200 יח"ד צמודות-קרקע, זאת בנוסף ל-2,400 יח"ד שכבר קיימות. עמדת החלה"ט היא שאין להסתמך על תכנית ישנה ולא רלבנטית שאושרה בשנת 1981, המציעה תוספת לא חיונית ליישוב גדול ממילא, שכבר פגע קשות בשטחים הפתוחים. עמדתנו זו קשורה להרחבות הסמוכות המוצעות בעיר מעלות אשר, יחד עם הרחבה זו, יחסלו עתודות של שטח פתוח איכותי.

מן הראוי להעמיק את המודעות בקרב מוסדות התכנון וראשי רשויות מקומיות בדבר הצורך החיוני בשמירה על בית הגידול הים תיכוני. על המשרד להגנת הסביבה ורשות הטבע והגנים, האחראים על הנושא מטעם המדינה, ועל ארגוני הסביבה הציבוריים להמשיך באיסוף המידע, בסקרים ובתיעוד שטחי החורש בכדי להוביל מאבק נחרץ ועקבי למיצוי כל חלופה אשר מידת פגיעתה פחותה יותר. לתכנון יוזם והשתתפות בוועדות היגוי להרחבות יישובים יש חשיבות עליונה.

7. חוף בצת - מלונאות

צב ים. צילום: יובל שרון

האיום: חוף בצת שמדרום לראש הנקרה ידוע כאחד החופים הפסטורליים והיפים בישראל. חוף זה נשמר במצבו הטבעי, הכולל נוף פתוח, בעל אופי כפרי שקט ונינוח וצמחיית חולות עשירה ויפה. החוף הינו בעל חשיבות אקולוגית גבוהה בשל היותו אתר הטלה חשוב של צבי ים. החוף מהווה מקום מפגש ובילוי שווה לכל נפש לכלל אזרחי המדינה ולתושבי הגליל המערבי בפרט, ובולט בייחודו בקטע החוף שבין ראש הנקרה לחוף הכרמל.

לאחרונה זכו יזמים פרטיים במכרז של מנהל מקרקעי ישראל, הכולל שטח של 206 דונם בתחומי החוף ובסמיכות לים, לצורך הקמת ארבעה כפרי נופש בהיקף של עשרות אלפי מ"ר בניה ואגם מלאכותי. תוכנית זו מאיימת על תפקוד החוף כאתר בעל חשיבות אקולוגית גבוהה ואתר נופש ופוגעת בזכויות הציבור לחופים פתוחים.

נערה בחוף בצת. צילום: מתן קונביץ

עמדת החלה"ט: המכרז התבסס על תכנית ישנה שאושרה בשנת 1992 ואשר הזמן שנקבע לביצועה חלף לפני למעלה משנה. תכנית זו אושרה באופן בלתי חוקי וללא יידוע נאות של הציבור בגליל המערבי. פרסום שיווק התכנית גרם לגל מחאה אזרחית באזור כנגדה. החלה"ט תומכת ומסייעת להתארגנות יוצאת הדופן של תושבי הגליל המערבי יחד עם ארגוני סביבה נוספים, במטרה ליצור לחץ ציבורי על מוסדות התכנון לביטול התכנית והמכרז. על הרשויות, ובראשן מינהל מקרקעי ישראל ורשויות התכנון, לדאוג לשטחים פתוחים איכותיים בחופי ישראל בסמיכות לים התיכון.

8. עכו - מרינה בחוף הדרומי

עכו

האיום: עכו העתיקה מהווה נכס תרבותי חשוב ממדרגה ראשונה ברמה עולמית. המפרץ העוטר את עכו העתיקה מדרום מהווה חלק רב-ערך מן התמונה התרבותית והנופית, בהיותו מבואה מיוחדת ושער כניסה חשוב למכלול ההיסטורי והארכיאולוגי המרשים של העיר העתיקה. כאות לחשיבותה, הכריזה עליה אונסק"ו כ"אתר מורשת עולמי". למרות זאת, במהלך השנים קודמו תכניות שונות לבניה בתוך הים, שכללו ייבוש מסיבי של ים.

השנה הוגש תסקיר השפעה על הסביבה לתוכנית שמקדם בשנים האחרונות מינהל מקרקעי ישראל, הכוללת בניה מסיבית במימי מפרץ עכו שבמרכזה מרינה. תוכנית זו תוביל לייבוש ובנייה הרסניים בתוך הים וגימודה של העיר העתיקה. תכנית "עכו חוף דרומי" ידועה כיום כתכנית הבנייה הגדולה ביותר בחוף הים מאז תוכננה מרינה חיפה, והיא עתידה לקום באחד המקומות הרגישים ביותר מבחינה נופית בארץ. התכנית המוצעת משתרעת משני צידי חוף הים בקטע החוף באורך של למעלה משלושה ק"מ שבין חומות עכו העתיקה בצפון ושומרת שפך נחל הנעמן בדרום. שטח התכנית מגיע ל-1,170 דונם, מהם 600 דונם בתחום מי המפרץ, אשר חלקם מיועדים לייבוש ובניית שוברי גלים ודרכות.

התכנית מציעה ייבוש ים נרחב בהיקף של כ-140 דונם על מנת ליצור חוף ים חדש, כביש טיילת וחטיבת קרקע עליה מתוכננים מספר מבני מגורים, תיירות ונופש שיכללו למעלה מ-4000 יחידות מגורים, חדרי אכסון ודירות נופש בהיקף בנוי כולל של 700,000 מ"ר. בשטחי הים הנכללים בתכנית

מתוכננים שובר גלים ארוך, שלושה דרכות ומעגנה לכמה מאות כלי שיט. רוחבו המרבי של הייבוש יגיע ל-170 מטרים מקו החוף הקיים, אך היקף העבודות הנדרשות לייצוב המבנים יהיה בן כמה מאות דונמים, ורוחבו המרבי של רצועת עבודה זו יגיע ל-320 מטרים מקו החוף הקיים. הבנייה המסיבית המוצעת בתכנית תגיע עד למרחק של 40 מטרים מקו החוף החדש. כמו כן, התכנית מיעדת כביש טיילת הצמוד לחוף הרחצה אשר יהפוך את הבילוי בחוף הים לרועש ומזיק. אם לא די בזה, התוכנית מציעה את ביטולה של שמורת הטבע "נחל נעמן" והפיכתה לשטח ציבורי פתוח, אשר לא חלות בו ההגנות הראויות לערכי הטבע של החוף והנחל, זאת ללא כל הצדקה.

עמדת החלה"ט: מפרץ עכו של היום אמנם מאופיין בהזנחה וסובל מתקופות ארוכות של סגירה בשל זיהום ים ממקורות ביוב, ומצבו זה דורש תיקון מיידי. החלה"ט סבורה שכדי לטפח ולשקם את החוף אין צורך בפרויקט כה מגלומני, שבמקום לשקם את החוף - יוביל לפגיעה בו, בים ובנופי העיר העתיקה - נכסי כלל הציבור בישראל ובעולם. החלה"ט סבורה כי שיפור המצב הקיים וטיפול החוף יכולים וצריכים לחול בעקבות טיפול יסודי בסילוק המפגעים ובתכנון צנוע ולא בקידומן של תכניות גרנדיוזיות ופוגעניות חיזוקה, טיפוחה ושימורה של עכו הם עניין לאומי, שאסור שינהלו על-ידי יזמי נדל"ן בהרשאת מינהל מקרקעי ישראל.

9. יער בית קשת - הסרת הגנות סטטוטוריות

האיום: יער בית קשת בגליל התחתון משתרע על שטח של כ-7,000 דונם, בתוכם עשרות אלפי עצי אלון תבור במופעי יער שונים החל מיער צפוף וכלה בשטחים עשבוניים רחבים המשובצים בעצים בודדים. מופעים אלה מאפשרים קיומם של בתי גידול שונים וייחודיים הכוללים גם מתחמי פריחה גדולים ומרשימים, להנאת ציבור המטיילים. זהו יער שאריתי, אשר השתקם לאחר תקופת כרייתה מסיבית בתחילת המאה הקודמת ומהווה אחד משלושה גושי יערות אלוני תבור שנותרו בארץ ישראל המערבית. תחום יער זה יועד להיות שמורת טבע בתכנית המתאר המחוזית החל משנת 1983. יער בית קשת מאיים מצת לעת על-ידי תכניות בנייה גדולות של יזמים שונים, החל בהרחבת העיר נצרת עלית להקמת 10,000 יח"ד, עבור להקמת ישוב חדש בדרום היער וכלה בתכניות שונות לחציבה ולהעברת דרכים במרכז היער. איומים אלה מחזקים את הצורך החיוני בהענקת ההגנה הטובה ביותר למתחם היער באמצעות הכרזתו כשמורת טבע. למרבית הצער, רשות הטבע והגנים לא מקדמת את ההגנות על היער והפיכתו לשמורת טבע, אלא משתפת פעולה עם קק"ל לייצוד היער כיצר טבעי לשימור בתכנית ייעור להרי נצרת, והמשמעות - הגנה חלשה בהרבה לשטח כה חשוב זה. הסיבה לעמדתה זו של רשות הטבע והגנים נובעת מ"הסכם ניהול" שחתמה רט"ג עם קק"ל שמשמעותו חלוקת ניהול השטחים הפתוחים בישראל בין שני הגורמים. הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה אשר דנה בתכנית הייעור שהוגשה לה מטעם קק"ל בודדה את סוגיית יער בית קשת והשהתה את החלטתה עד לקבלת חוות דעת משפטית ואקולוגית ממינהל התכנון באשר לייצוד הראוי ליער בית קשת.

עמדת החלה"ט: "הסכם הניהול" בין קק"ל לרט"ג אינו מקובל על החלה"ט בכך שהוא פוגע אנושות בשיקול דעתה

המקצועי של רשות הטבע והגנים וביכולתה למלא את תפקידה החוקי בקידום שטחים להכרזת שמורות טבע. רט"ג מצויה בהליך ויתור על שטחים שיועדו לשמורות טבע בתכניות שונות בשל ההסכם ואיומי קק"ל להכשלת תכניות רט"ג להכרזת שמורות טבע. החלה"ט סבורה כי יער בית קשת ראוי להגנה הסטטוטורית החזקה ביותר, קרי הכרזת היער כשמורת טבע, כפי שאכן נקבע בתכנית המתאר המחוזית. החלה"ט סבורה כי יער בית קשת ראוי מנקודת ראות אקולוגית לייצוד שמורת טבע גם אם לא היה מאיים ע"י תכניות פיתוח. החלה"ט יזמה הגשת חוות דעת אקולוגית למוסדות התכנון הממליצה על ייעודו והכרזתו כשמורת טבע ותפעל לכך שייצודו של השטח לא ישונה ליער לשימור אלא יישמר כשמורת טבע, זאת למען שימורו של היער, טיפוחו לטיילות ובילוי בחיק הטבע ותמנע אישור תכנית פיתוח בתחומו בעתיד.

יער בית קשת. צילום: אורי רמון

10. מצד אבירים - פיצול שטחים פתוחים ערכיים בשל שיקולי קניין

האיום: שמורות טבע בישראל הקטנה והמצטופפת קטנות יחסית, ועל כן חשופות לסיכון בתי הגידול וערכי הטבע שבתוכן באמצעות קיטוע, צמצום ופגיעה ישירה על ידי שריפות, עיבודים חקלאיים וכיו"ב. בכדי לאפשר הגנה טובה יותר על בתי גידול וערכי טבע, חיוני לייצד שטחים גדולים יחסית לשמורות טבע. יצירת שמורות גדולות מחייב לפעמים הכללת שטחים בבעלות פרטית בתחומי שמורות הטבע, תוך החלת כללי עיבוד התואמים את ייעודה של השמורה. הכללת שטחים פרטיים בשמורה אכן מהווה פגיעה בחופש הקניין והעיסוק, אך ערכים אלה אינם מוחלטים אלא עומדים תמיד מול ערכים אחרים, כגון הצורך הציבורי בשמירת הטבע ושמורות הטבע. לאחרונה התקבלו מספר החלטות במוסדות התכנון, אשר קבעו כי יש לגרוע מתחומי שמורות טבע שטחים בבעלות פרטית.

החלטות אלה התקבלו גם במקרים בהם כבר גרעה רשות הטבע והגנים שטחים פרטיים אשר מצויים בשולי השמורה ובשטחים מופרים. כך למשל, בתכנית לשמורת טבע "מצד אבירים" החליטה הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה בצפון לגרוע שטחים פרטיים איכותיים מלב שמורת הטבע, ובכך בפועל גרמה לפיצולה של השמורה לשתי שמורות נפרדות.

עמדת החלה"ט: על החלטה זו הוגש למועצה הארצית ערר מטעם נציג ארגוני הסביבה בוועדה מחוזית לתכנון ובנייה צפון (מהחלה"ט) יחד עם נציגי שרי התיירות והגנת הסביבה בוועדה. הערר הוגש הן בשל ההיבט המעשי שלעיל אך לא פחות בשל ההיבט העקרוני. ועדת הערר החליטה עקרונית כי שיקולי שמירת הטבע והתכנון הכולל גוברים על היבטי הקניין הפרטיים, והשיבה את התכנית לוועדה מחוזית כדי שזו תבחן את חלקות הקרקע הפרטיות אחת לאחת לאור ההחלטה העקרונית. למרות שהציפייה הייתה שוועדת הערר תורה על הכללת כל הקרקעות הפרטיות בתחום השמורה, עדיין התוצאה משיבעת רצון מהבחינה העקרונית.

11. מגידו - שדה תעופה בינלאומי

האיום: הקמת שדה תעופה ברמה 1 (תואם נתב"ג) על מנחת מטוסים מנדטורי קיים בעמק יזרעאל, המשמש על פי תמ"א 15 (תוכנית המתאר הארצית לשדות תעופה) כשדה תעופה ברמה 4 - מנחת לפעילות חקלאית בעיקר. לחילופין קיימות שתי יוזמות אחרות לשדרוג המנחת; האחת מכוונת להקמת אזור תעסוקה מוטה-תעופה מסביב למנחת, והשנייה בוחנת העתקת שדה תעופה ברמה 2 הממוקם בחיפה לאתר זה.

משמעותה של כל אחת מן היוזמות הללו דרמטית מנקודת ראות סביבתית וחברתית. בכל אחת מחלופות הפיתוח מתוכננת הקמת מרכז בנוי בלב האזור החקלאי בעמק יזרעאל, עם כל המשמעויות הנגזרות ממרכז כזה כגון תשתיות-על, אזורי מסחר, תחנות תדלוק, שירותי דרך ושירותים תומכים שונים. משמעותם של כל אלה תבוא לידי ביטוי בפגיעה בחקלאות ובחקלאים, בפגיעה בנוף ובערכי טבע, במפגעי רעש, זיהום אוויר, זיהום קרקע ומים ופגיעה אנושה באופי החיים הכפרי בעמק וסביבותיו.

עמדת החלה"ט: החלה"ט מתנגדת להפרה נוספת של המרחב הכפרי ופגיעה של ממש באיכות הסביבה והחיים באזור. הדרג המקצועי בחלה"ט בוחן את החלופות התכנוניות השונות באזור המנחת ומדרג אותן. נציגי החלה"ט שותפים ופועלים יחד עם המועצה האזורית "מגידו" ועמותות סביבה מקומיות לקידום התכנון הנכון ביותר לאזור, ולמניעת הפגיעה הצפויה.

12. צומת ישי (כביש 77) - עירום עודפי עפר בשטחים הפתוחים

האיום: הפיתוח המואץ בישראל בשנים האחרונות בדגש על פיתוח מערך הדרכים והתשתיות הארציות, כמו מנהרת הכרמל, כביש 6 והרכבת לירושלים, גרם לכך שעודפי העפר מעבודות אלה מוצעים בשטחים הפתוחים באורח זמני או קבוע, וגורמים לנזקים נופים ואקולוגיים, אשר חלקם בלתי הפיכים. דוגמא בולטת ביותר היא פעולתה של החברה הלאומית לדרכים (מע"צ) לערום עודפי עפר בהיקף של עשרות אלפי מ"ק בצומת ישי לאורך הרחבתו בעתיד של כביש 77 בקטע סמוך. ללא תוכניות מסודרות וטיפול נאות של מוסדות התכנון והרשויות המקומיות בעודפי העפר המוצאים מאתרי הבנייה השונים, יגדל איום הפגיעה בטבע, בסביבה ובנוף. הבעיה מוכרת למוסדות התכנון, שהפנימו את הצורך בשיפור הטיפול בעודפי עפר (חומרי חפירה ומילוי). הוראות לטיפול בערימות אלה הוכנו- אך עדיין אינן מיושמות כנדרש.

עמדת החלה"ט: החלה"ט מתנגדת לעירום פיראטי של עודפי

שדות חקלאיים בעמק יזרעאל. צילום: ניר פפאי

ערימת עפר בצומת ישי

עפר בכלל ובשטחים הפתוחים בפרט. ראוי שהפרויקטים השונים לפיתוח יחויבו בהוראות מפורטות ומחייבות לפינוי וטיפול של עודפי עפר עם עדיפות למחזור וניצולם. בזמני הביניים יש לאתר כדין מיקום אחסנת עודפי עפר אשר לא יהוו מפגע כלשהו. תל העפר בצומת כה מרכזית בצפון הארץ, בתחום שטחים פתוחים בעלי אופי כפרי - נופי מערב עמק יזרעאל, פוגע אנושות בנוף ובזכותם של מאות אלפי נהגים, נוסעים ותיירים לחווית נסיעה בנופים פתוחים. החלה"ט פועלת אל מול החברה הלאומית לדרכים לפינוי המפגע ולשיקום האתר בכדי להחזירו למצבו הקודם - שטח פתוח כפרי.

13. כביש 6 (חוצה ישראל) מצפון ליוקנעם

האיום: חלקו הצפוני של כביש 6 (חוצה ישראל) מתוכנן להתפצל מהמחלף המתוכנן באזור תל קשיש לשתי זרועות: זרוע צפונית-מזרחית הנסמכת על הדרכים 722 ו- 77 וזרוע צפונית-מערבית - דרך צומת העמקים וצומת סומך. המשך שלוחות הכביש מהווה פגיעה אנושה בשולי הכרמל ובשמורות האלונים שבקרבת שער העמקים.

עמדת החלה"ט: החלה"ט בשיתוף ארגונים מקומיים וארציים פועלת במישור הציבורי והתכנוני לקידום חלופות לכביש, כגון שדרוג מערכת הכבישים הקיימת.

14. הסדרת חוות בודדים בגליל

האיום: בשנים האחרונות קבעה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה כי ככלל, בישראל אין מקום לעודד ולהקים מיזמים של התיישבויות בודדים - חוות פרטיות בשטחים הפתוחים, המחזיקות בשטחי קרקע גדולים יחסית, מחוץ למקומות ישוב קיימים. הקמת התיישבויות בודדים היא ניצול בזבזני של קרקע למטרת מגורים ותעסוקה (חקלאות, תיירות, אירועים, הסעדה, תעשייה חקלאית) מחוץ לתחומי ישובים, בפיזור ניכר במרחב. פיזור זה סותר את עקרונות התכנון וגורר השפעות שליליות מבחינה אקולוגית, כלכלית, חברתית, סביבתית ונופית. ההשפעה המזיקה של התיישבות אדם על השטחים הפתוחים הגובלים בהם תוארה במחקרים רבים. בנוסף, אנו עדים לעבירות רבות בתחומי התכנון והבניה בחוות אלו. כך מוקמים בהן בניי מגורים, מבני משק ומתקנים שונים לאירוח ולקיום אירועים, ובחלקן הוקמו גדרות החסמות מעבר בפני ציבור המטיילים, והכל בניגוד לחוק.

במהלך השנים הוקמו ברחבי הארץ ובעיקר בגליל, בהרי יהודה ובנגב עשרות רבות של חוות בודדים, בסיועם של גורמי שלטון שונים - בראשם משרד החקלאות ומינהל מקרקעי ישראל - ובתמיכת המועצות האזוריות, אולם ללא קיומם של הליכי תכנון חוקיים. החוות הוקמו כדי ליצור עובדות תכנוניות מוגמרות בשטח, תוך הפעלת לחץ של גורמים שונים לאישורן בדיעבד של החוות על ידי מוסדות התכנון, שהתנגדו להקמתן מלכתחילה. בשנה האחרונה הוקמה ועדת מנכ"לים של משרדי הממשלה הנוגעים בדבר במטרה לפרוץ את עקרונות המדיניות הקיימים ולאפשר את המשכה של תופעה שלילית זו ואף להרחיבה בעתיד. במחוז צפון, נודע על כוונה להוסיף על 38 חוות הבודדים הנוכחיות עוד 60 חוות בודדים חדשות.

חוות בודדים בגליל

עמדת החלה"ט: יש להפסיק את התופעה השלילית של עשרות התיישבויות הבודדים שהוקמו באורח בלתי חוקי בניגוד לחוקי מקרקעין, הממוקמות בשטחים הפתוחים המיועדים לשימור בתכניות מתאר שונות. על הממשלה להביא לפינוי החוות הלא חוקיות, להשבת המצב התכנוני לקדמותו, ולמציא הדין עם העבריינים ועם הגורמים ברשויות שסייעו ועדיין מסייעים להם. במקביל יש לפעול במוסדות התכנון למניעת אישורן בדיעבד של חוות כאלו ברחבי השטחים הפתוחים ולהנחות את היחידה לאכיפת דיני מקרקעין במשרד המשפטים במטרה שתעלה עניין זה לראש סדר העדיפויות. החלה"ט תתנגד כמובן להוספת עוד 60 חוות בודדים חדשות במחוז צפון.

15. פארק הכרמל - התפשטות עוספיה ודלית אל כרמל

הכרמל. צילום: דפנה מרז

האיום: יערות הכרמל הירוקים מהווים אבן שואבת למאות אלפי מטיילים מדי שנה, זאת בשל השילוב הנפלא בין נופי החורש והים, הפינות המוצלות ומסלולי הטיול בטבע הסמוכים לעיר חיפה ולמרכז הארץ. הכרמל מהווה גם בית גידול לעשרות מינים של צמחים ובעלי חיים. הישובים עוספיה ודלית אל כרמל ממוקמים בליבו של הפארק, מעל המתלולים הצפון-מזרחיים והמזרחיים של הכרמל מחד ובראש האגנים המערביים של הנחלים אורן, מערות, חרובים ומהר"ל מאידך. מיקום ייחודי ורגיש זה משפיע על כל הכרמל הגבוה והכרמל התיכון, ויוזמות פיתוח המתוכננות בו יהיו נצפות משטחים נרחבים הסמוכים לכרמל. התפתחותם של הישובים עוספיה ודלית אל כרמל, במרכזו של פארק הכרמל, הם כיום מוקד החיכוך העיקרי בין שימור לפיתוח באזור.

הגריעות מפארק הכרמל המתחוללות בעקבות שלל יוזמות הפיתוח ובניה בלתי חוקית ובזבזנית במשאב הקרקע, בתחום הסובב את הישובים עוספיה ודלית אל כרמל, מצמצמות את כמות השטחים הפתוחים המוגנים של הפארק.

גם העברת תשתיות בפארק, ובראשן התוויית כביש אזורי 672 (ר' פירוט בסעיף הבא) הנמצא בהליכי תכנון מתקדמים, גורמת לקיטוע רציפותם של השטחים הפתוחים, תוך פגיעה נופית ואקולוגית, ומאיימת על בית הגידול ונופיו הייחודיים של הכרמל.

עמדת החלה"ט: יש לפעול בצורה נחושה כנגד הבנייה הבלתי חוקית הרווחת באזור, להימנע ככל הניתן מגריעות שטחים מפארק הכרמל ולהצמיד את הכביש האזורי המתוכנן קרוב ככל הניתן ליישובים.

16. פארק הכרמל - כביש 672 עוקף עוספיה ודלית אל כרמל

אזור הכביש העוקף בכרמל. צילום: ניר פפאי

האיום: הכרמל תחום בדרכים ארציות משלושת עבריו (כבישים מס' 4,70,75), וקטוע בשל דרכים אזוריות החוצות אותו: כביש 672 (הכביש הקיים) שעיקרו על גב הרכס, כביש 705 בסמוך לגבולן של חיפה ונשר ושתי דרכים אזוריות-נופיות מתפתלות ויורדות מקו הרכס: כביש 721 באגנו של נחל אורן כלפי מערב, וכביש 7212 באגנו של נחל נשר כלפי מזרח.

חברת יפה נוף בחיפה מקדמת תכנון מחודש לכביש 672 הנקרא - "עוקף עוספיה ודלית אל כרמל" במסגרתו מוצעת הסטה של הכביש דרומה ומעברו בתחומי פארק הכרמל, תוך פגיעה אנושה בו.

עמדת החלה"ט: לאור הפגיעה האנושה הצפויה לערכי הטבע בפארק הכרמל בשל חלופת הסטת תוואי הכביש, מציעה החלה"ט חלופה אחרת, שמידת פגיעתה בפארק מצומצמת יותר, הנסמכת אל גבול הפיתוח העתידי של הישובים עוספיה ודלית אל כרמל.

17. פארק הכרמל - חיפה, בנייה למגורים ומלונאות בנחל נדר

נחל נדר בכרמל

האיום: הוועדה המקומית של העיר חיפה אישרה קידום של תוכנית מחודשת לבנייה על גבול השטח המוכרז של פארק הכרמל. בשטח זה ניתן לפני 31 שנים היתר לבניית מלון, שאמור היה לכלול 100 חדרי מלון וגובהו המקסימלי אמור היה להיות שלוש קומות. התוכנית החדשה שהגיש היזם כוללת 330 יחידות דיור בבינוי של 3 מגדלים שיתנשאו לגובה 16 קומות, זאת בנוסף למלון. קידום התוכנית לקראת הפקדתה לקויה בהיבט הציבורי ובהיבט התכנוני, מפני שהיא מהווה שינוי ייעוד של שטחים פתוחים המיועדים לשטחי גן לאומי על פי תוכנית מתאר ארציות מאושרות (תמ"א 35, תמ"א 8) ותוכנית המתאר המחוזית למחוז חיפה (תמ"מ 6).

יוזמת פיתוח זו מהווה פגיעה חמורה בבית הגידול הייחודי של הפארק ובנוף הפתוח של הכרמל. יתרה מכך, כל פריצה של גבול הפיתוח של חיפה לכיוון דרום עלולה להביא בעקבותיה יוזמות נדל"ניות נוספות, על חשבון שטחי הטבע בכרמל. כרסום בשולי פארק הכרמל באמצעות פיתוח נדל"ן על ידי יזמים פרטיים, על חשבון האינטרס הציבורי לשמירת השטחים הפתוחים של פארק הכרמל כאזור הנופש העיקרי של תושבי חיפה והסביבה, יהיה שגיאה בלתי הפיכה ותקדים בעייתי לתוכניות נוספות בדופן הבינוי של העיר חיפה ופארק הכרמל.

עמדת החלה"ט: החלה"ט תפעל לדחות את התכנית המוצעת ולמנוע כל יוזמה להתפשטות העיר חיפה מדרום לנחל נדר, על חשבון פארק הכרמל.

18. חיפה - כביש הרכס

האיום: חברת יפה נוף בחיפה מקדמת כביש- ציר רוחב שיחבר בין ציר הרכס (ציר מוריה) לדרך מספר 2 (כביש החוף). לציר זה מוצעות שתי חלופות: אחת בתחום נחל נדר והאחרת בתחום נחל עובדיה. שתי החלופות מהוות פגיעה נופית וסביבתית חמורה ברכס הכרמל ובגן הלאומי פארק הכרמל.

עמדת החלה"ט: לאחר בחינת שתי החלופות המוצעות סבורה החלה"ט כי אין לקבל את החלופה המוצעת בתחום נחל נדר. לדעת החלה"ט יש לבחון ביתר עומק את החלופה המוצעת בנחל עובדיה ובתנאי שחלופה זו תוצמד לגבול הבינוי העתידי של השכונות הקיימות והמתוכננות בשולי השכונות סורוקה וגולדה. קידום הכביש חייב להיעשות תוך מיזעור הפגיעה בשטחים הפתוחים ובתנאי שהפגיעה באיכות החיים של תושבי השכונות הנ"ל תהיה מצומצמת ככל שניתן.

19. חיפה - מגדלי חוף כרמל

האיום: תוכנית מגדלי חוף הכרמל כוללת את בנייתם של שישה רבי קומות באזור חוף הכרמל, על בסיס תוכנית משנת 1978. לאחר עצירת הבנייה בשנות ה-90 נותרה בעינה התוכנית בהיקף זכויות בנייה של עשרות אלפי מ"ר שעדיין לא מומשו. פסק הדין שעצר את הבנייה בשנות ה-90 מאפשר את מימושה בתנאי של ייבוש חוף ים עד מרחק של 100 מטר מהבנייה המתוכננת.

חברת "דלק נדל"ן" ועיריית חיפה מעוניינות לקדם את התוכנית לייבוש שטח ים נרחב ולהקמת ארבעה מגדלים נוספים במהירות האפשרית. שני המגדלים הקיימים כבר גרמו נזק רב לסביבה החופית ולחזותה של חיפה. לאחר עשור שנים מתחדש כיום המאבק סביב המשך קידום תוכניות מגדלי חוף הכרמל. במאבק זה ייקבע צביונו של קו החוף העתידי של חיפה - פתוח וטבעי או בנוי וחסום. קידום הפרויקט הוא בניגוד לאינטרס הציבורי והוא יגרום להמשך הפגיעה הקשה באחד הנכסים החשובים והיקרים ביותר לציבור - חוף הים.

עמדת החלה"ט: החלה"ט מתנגדת לבנייתם של מגדלים נוספים בחוף הכרמל. קידום פרויקט זה מנוגד לאינטרס הציבורי ועתיד לפגוע בחוף הים, כל זאת לטובת עסקת נדל"ן בראיה קצרת טווח ללא חשיבה על הדורות הבאים.

החלה"ט פתחה לאחרונה במאבק ציבורי כנגד הניסיון לממש את זכויות הבניה במתחם ולהקים ארבעה מגדלים נוספים. החלה"ט דורשת מעיריית חיפה לחזור בה מהגיבוי שהיא נותנת ליזמים ולמוסדות התכנון לעמוד בפרץ היזמים המעוניינים בבינוי בחוף הים. החלה"ט פועלת לאימוץ חלופה שתנייד את זכויות הבניה של היזמים למתחם צבאי סמוך, העתיד להתפנות מהחוף לטובת פיתוח אזרחי למגורים ומלונאות.

מגדלי חוף הכרמל

הדמיית מרינה מגדלי חוף הכרמל

האיום: לפני כשנתיים נודע כי חיל הים עתיד להקים את ה"פולינום" - מבנה ענק בגובה של כ- 20 מטרים וברוחב של כ- 150 מטרים, מעבר לשובר הגלים של נמל חיפה, ממש מול שדרות בן גוריון והגנים הבהאיים. הקמת המתקן תחסום לציבור תושבי חיפה והמבקרים בה את הנוף לים. מתקן זה, המקודם תחת מעטה סודיות, מהווה נזק בלתי הפיך לנוף הים המרהיב של חיפה ומסכן את עתידו של פיתוח הנמל המערבי ופתיחתו אל העיר חיפה.

ההחלטה על הקמתו התקבלה בוועדת תכנון חשאית (הוועדה למתקנים בטחוניים - ולמ"ב), בה אין שום נציגות ציבורית-סביבתית. בשל כך, המאבק על החזית הימית של חיפה הינו גם חלק מהתנגדות עקרונית לתכנון בטחוני הנעשה בחדרי חדרים וללא מעורבות ציבור ואיזון של צרכים אזרחיים, וללא התחשבות מספקת בסיכון ובהשלכות התכנוניות שישפיעו על כל תושב באזור.

גם בכירי מערכת התכנון קבעו בשבתם כוועדת ערר לתוכנית כי לא נעשה שיקול דעת מספיק בנוגע לחלופות, וכי התנהלות הוועדה למתקנים בטחוניים הינה התנהלות בעייתית הדורשת שינוי חקיקה. כמו כן צוין כי תוכנית הפולינום אינה מתיישבת עם תוכניות מתאר ארציות ומחוזיות.

הפגנה נגד הפולינום בחיפה

עמדת החלה"ט: החלה"ט, בשיתוף תושבי חיפה ועיריית חיפה, מתנגדים להפיכת החוף והנוף לתפאורה למתקן בטחוני ענק ופוגעני, ופועלים להעבירו למיקום חלופי, פוגעני פחות, במזרח הנמל. החלה"ט סבורה שיש לצמצם את סמכויות הוועדה למתקנים בטחוניים על מנת למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד ופועלת לשם כך במישור החקיקתי והמשפטי.

21. נחל גדורה - תוכניות ניקוז מזיקות בכביש עוקף קריות

האיום: תוכנית "כביש עוקף קריות" מלווה בתוכניות ניקוז, הרואות בנחל גדורה תעלת ניקוז בלבד. לפיכך, הפתרונות שהוצעו להסדרת הנחל למעשה הופכות את מורד הנחל לתעלת בטון, ואת מעלה הנחל למובל סגור שיקלוט את הזרימות השיטפוניות של נחל שפרעם. פתרון מוצע זה יחסל את המערכות האקולוגיות ובתי הגידול הלחים שסביב נחל גדורה.

עמדת החלה"ט: החלה"ט פועלת לקידום תכנון מחודש של הסדרת הניקוז - תכנון המתייחס לנחל כאל משאב טבעי ומערכת אקולוגית מתפקדת.

נחל גדורה

22. עתלית - תוכנית מתאר

האיום: מינהל מקרקעי ישראל, מועצה אזורית חוף כרמל, חברת המלח וגורמים אחרים רואים בעתלית פוטנציאל להרחבה ניכרת של נדל"ן, בעיקר למגורים. עתלית היא פנינת טבע, נוף ומורשת אשר חשוב שתישאר כזאת: בריכות המלח הן אחד מאתרי הצפרות החשובים במזרח התיכון. רכס הכורכר כולל את מיני הצומח והחי המאפיינים את בית הגידול הכורכרי מחד, ומאידך מקיים אוכלוסיות יציבות של המינים הנדירים המיוחדים לאזור. חוף חולי מרשים, איזור הטלה של צבי ים, שרידים ארכיאולוגיים רבים (חלקם ייחודיים), פרצת נחל אורן, מבצר עתלית ומחנה המעפילים המשוחזר הם רק חלק ממרכיבי השטח אותם חייבים לשמר.

עמדת החלה"ט: החלה"ט עתרה כנגד החלטת מינהל מקרקעי

משנת 2003 לאשר שינוי ייעוד של בריכות המלח בעתלית, ליעוד למגורים. עתירה זו עדיין תלויה ועומדת וטרם נדונה לגופה.

החלה"ט תמשיך את ההידברות עם חברת המלח בדבר שימור חלקן הגדול של בריכות המלח לטובת פארק צפרות, תוך הכנת תוכנית יעודי שטח, שימושי שטח וממשק על בסיס מידע אקולוגי, שיאפשרו את המשך תפקודו של השטח כאתר קינון וחריפה. בנוסף, יש להביא לשינוי מהותי בתוכנית מתחם הרכס, העתידה לקום על רובו של רכס הכורכר. החלה"ט תפעל לשינוי התוכניות במוסדות התכנון, תוך כדי שיתוף פעולה

עם עמותת "כחול ירוק" - עמותת תושבי האיזור. פעילות משותפת נוספת מתקיימת עם ביה"ס של עתלית בנושא תכנון, שימור, הסדרת שבילים וטיולים ברכס הכורכר.

בריכות המלח בעתלית

23. ג'סר-א-זרקא - הרחבת תחום השיפוט

האיום: בהוראת שר הפנים הוקמה ועדת שיפוט לשינוי תחומי השיפוט של ג'סר-א-זרקא,

שמטרתה להרחיב את השטח האורבני של היישוב. כיום היישוב תחום בין כביש 2 לחוף הים, בין קיסריה לנחל התנינים. בקשת היישוב כוללת תוספת שטח של 1980 דונם, הכוללים את שמורת נחל תנינים, חלק ניכר מבריכות הדגים של קיבוץ מעגן-מיכאל המהווים אתרי החריפה והקינון של עופות מים, ושטח נרחב של המרזבה בין כביש 2 לכביש 4.

עמדת החלה"ט: החלה"ט גיבשה מסמך המציג חלופות להרחבה מצומצמת של תחום

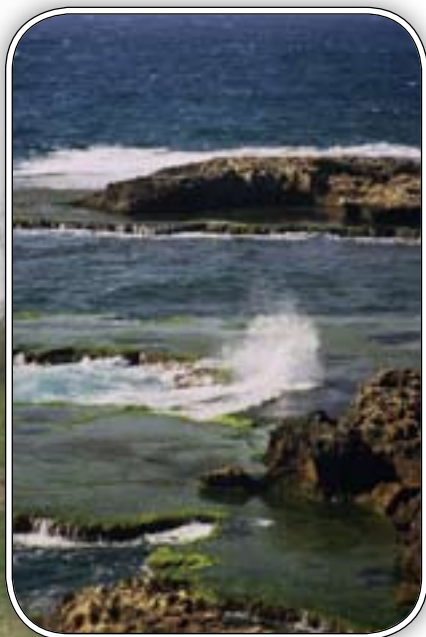
השיפוט, בעיקר ממזרח, זאת על פי ערכיות השטח (משאבי טבע, רצף שטח פתוח, סמיכות לשמורה ותיפקודה, תפקוד הבריכות כאתר צפרות, מסדרון אקולוגי). כמו כן, החלה"ט תפעל לשינוי התוכנית במערבו של תחום השיפוט הקיים, בסמוך לחוף הים, משטח המיועד לתיירות (כפרי נופש, מלונאות, מסחר ומעט מגורים) למגורים, זאת במטרה לתת מענה לצרכים הדמוגרפים של היישוב, מבלי להידרש לפגיעה באזורים הרגישים מצפון ליישוב. החלה"ט סבורה שיש מקום לאפשר את הרחבת היישוב מזרחה באמצעות הסטה של כביש 2 מזרחה (עד סמוך לנחל עדה).

מעגן מיכאל

ג'סר א זרקא ומעגן מיכאל

חוף הבונים

האיום: חוף הבונים הוא אחד החופים היפים, העשירים והמגוונים ביותר בחופי ישראל. בהשוואה לחופים אחרים באזור, חוף הבונים הוא העשיר והמגוון ביותר מבחינה נופית ואקולוגית. בתוך המכלול החופי מצויים מספר ערכי טבע שיש לשמור עליהם במיוחד. בחלקם אלו מינים נדירים ובחלקם מופעים מיוחדים של מינים נפוצים יותר. חלק מהאזור מוגן בחוק מתוקף היותו שמורת טבע, אולם גם באזורים האחרים אשר אינם שמורת טבע מצויים מיני צמחים שהם מבחינת ערכי טבע ראויים לשימור.

בעורף החוף מצפון לנחל מהר"ל נמצא איזור מלחה, המהווה את אחד ממלחות החוף המעטת בישראל שמקיימות עדיין מערכת אקולוגית מגוונת עם שיעור גבוה של מינים נדירים. השטח החולי שמצפון לנחל - בית גידול מיוחד של מיני חי וצומח האופייניים לשטחי חולות בלתי מיוצבים ומיוצבים למחצה. ביניהם נכללים מינים נדירים, מינים אנדמיים ואף מינים המצויים בסכנת הכחדה. שטח זה מהווה אזור הטלה לצבי ים ועל פי רשות הטבע והגנים, נצפו השנה ובשנים הקודמות עליות והטלות של צבי ים באתר.

למרות ערכי הטבע והנוף הייחודיים והנדירים והחשיבות הרבה לשמורם, מקודמת כעת תכנית המייעדת חוף רחצה חדש בחוף החולי שמצפון לשמורת הטבע המוכרזת. התכנית כוללת שני מוקדי פיתוח ושירותים בחוף הבונים. הראשון, מוקד מרכזי בשטח חוף רחצה הפעיל כיום ומנוהל ע"י רשות הטבע והגנים. תוכנית זו מאפשרת בניה של מרכז הדרכה, מרכז מידע, קיוסק, מחסן ומשרד בהיקף כולל של 180 מ"ר וכן פרגולה בגודל 50 מ"ר וחניה. השני, מוקד צפוני מצפון לשטח הרחצה הקיים, סמוך לנחל מהר"ל.

תוכנית זו מאפשרת בניה של מסעדה ומזנון, שירותים, מקלחות, מחסן ומשרדים בהיקף בניה של 240 מ"ר וכן פרגולה בגודל 100 מ"ר וחניה. בתחום התכנית לחוף רחצה, קיימים אזורים ערכיים, ייחודיים ורגישים ביותר מבחינה אקולוגית אשר עלולים להיפגע מהתכנית, ויש צורך למנוע את הפגיעה בהם, ואפילו לתת להם הגנה נוספת ולהכליל את השטחים שבתוכנית כשמורת טבע.

עמדת החלה"ט:

בשטח חוף שהוא מהרגישים והייחודיים בחופי הארץ. הדרך היחידה להבטיח את שימור ערכי הטבע והנוף בסביבה החופית שבאזור חוף הבונים, היא להותיר רצועת חוף טבעית, באורך של כ- 5.5 ק"מ בין נווה ים לדור, ללא כל מוקדי בינוי או חופי רחצה מפותחים נוספים על הקיים כיום. הקמת המוקד הצפוני וחוף הרחצה החדש יהוו ללא כל ספק פגיעה במשאבי הטבע ובמערכות האקולוגיות הנדירות הקיימות באזור זה, כולל הפרעה ופגיעה בפעילות ההטלה של צבי הים. החלה"ט סבורה כי עצם הקמת מוקד השירותים ופיתוח חוף הרחצה יסכל בעתיד את האפשרות לשמר את ערכי הטבע בשטח. לכך יש להוסיף את תפקוד המסעדה, אשר בפעילותה הרועשת שתימשך עד שעות מאוחרות של הלילה תיפגע בהטלת הצבים. בנוסף לפגיעה האקולוגית הצפויה, המופע החזותי של מוקד השירותים והמסעדה באזור טבעי זה, הוא בעייתי ביותר ויש בו פגיעה של ממש באופיו של האזור.

החלה"ט מציעה כחלופה את פיתוח והרחבה של מוקדי הפיתוח הקיימים בנווה ים ודור. פיתוח בחופים אלו יביא בסופו של דבר למשיכת קהלים גדולים אשר מבקשים להשתמש בנגישות נוחה לחופים ובאפשרויות מגוונות בחוף, כולל לינת לילה ויאפשר את האיזון הרצוי בין שימור הסביבה החופית ובין התועלת והנאת הציבור. את השטח המוצע כרגע לחוף רחצה חדש ולשמורת טבע (המוקד הצפוני), יש לקדם כשמורת טבע בלבד.

ישימונית מצויה בחוף הבונים. צילום: רועי טלבי

מריון מצוי בחוף הבונים. צילום: רועי טלבי

25. קיסריה - תוכנית מתאר

האיום: החברה לפיתוח קיסריה מקדמת תוכנית מתאר ליישוב, שכוללת בנייה על שטחי חולות נרחבים, עתירי משאבי טבע. חשיבותם הגדולה של שטחי החולות נגזרת גם מרציפותם. התוכנית כוללת גם קידום פרויקט של מגרשי גולף בשטח זה. במקביל נמשכים לחצים להוצאת היתרי בנייה לתוכנית בנייה למגורים ול"לית (שקודמה בהליכי תכנון מזורזים) המצויה בלב השטח הערכי.

עמדת החלה"ט: החלה"ט תעדין את סקר משאבי הטבע של חולות קיסריה שהוכן לפני עשור. יש לגייס גורמים מהאקדמיה להכנת מסמך שיצביע על ערכיותו הרבה של השטח כמכלול של מערכות אקולוגיות ההולכות ונדחקות מנוף הארץ. כמו כן, החלה"ט תפעל לקידום הכנת תוכנית להכרזתו של גן לאומי חולות קיסריה (גן לאומי על פי תמ"א 8 ותמ"א 13), שמורת שקע פלים ושמורת שקע קיסרי. החלה"ט תדחה כל ניסיון של החברה לפיתוח קיסריה להציג פרויקט של מגרשי גולף עם מובלעות של שטח "שישמר כטבע" כחלופה לגן לאומי או פארק חולות לשימור.

שנונית השפלה בחולות קיסריה. צילום: רועי טלבי

26. מצפה עירון / חריש - ישוב חדש והקמת עיר חרדית חדשה

האיום: פיתוח ישובים חדשים, הכולל הן בניית בתי מגורים והן תשתיות נלוות נדרשות כגון כבישים, חשמל, ביוב ומים - פוגע בנוף הפתוח, מצמצם את כמות השטחים הפתוחים, קוטע את רצף השטחים הפתוחים ומוביל להרס בתי גידול ולנזק אקולוגי.

בשנה האחרונה אנו עדים לכך שהליך הקמתם של ישובים חדשים בישראל נמשך, בהובלת ממשלת ישראל, ובניגוד למדיניות התכנון הארצית. על פי תוכנית מתאר ארצית לבניה, לפיתוח ולישימו (תמ"א 35) ככלל אין מקום להקמת ישובים חדשים. לחצים פוליטיים על מקבלי ההחלטות במשרדי הממשלה השונים, ובראשם רשויות התכנון ומינהל מקרקעי ישראל, הביאו השנה לאישורם של עוד ועוד ישובים חדשים. במהלך זה מעדיפים למעשה מקבלי ההחלטות ברשויות התכנון אינטרס פרטי צר של קהילה קטנה המעוניינת להתבדל מרחבית ביישוב חדש, על פני האינטרס הציבורי הרחב של שמירת שטחים פתוחים וחיזוק ישובים קיימים.

היישוב החדש במצפה עירון, הוא דוגמה לתהליכים הקשורים בסופו של דבר בעבירות על החוק בהתיישבות שאינה חוקית. ישוב זה מתוכנן באתר היאחזות הנח"ל "נח"ל עירון", אשר הוקמה כדין בשנת 2003 מכוח החלטת ממשלה והחלטת ועדת תכנון חשאית (ולמ"ב - הועדה למתקנים בטחוניים) בלב השטח הפתוח באזור ואדי ערה, בסמיכות לנחל נרבטא בין הישובים חריש וקציר. ספק אם התכנית היתה מאושרת לו היתה מגיעה לשולחן מוסד תכנון רגיל. החטיבה להתיישבות ותנועת ההתיישבות "אור משימות לאומיות" יישבו בהיאחזות כ-40 משפחות שלא כדין ובניגוד להנחיות היועץ המשפטי לממשלה בכל הנוגע להקמת ישוב חדש.

בעקבות פניה לבג"צ של החלה"ט החליטה הממשלה בפברואר 2008 כי יוקם ישוב חדש בואדי ערה, תוך עדיפות למיקום ההיאחזות. ועדת המשנה של המועצה הארצית המליצה לאחרונה למליאת המועצה הארצית על הקמת ישוב חדש במיקום של ההיאחזות, על אף שהמהלך אינו תואם לעקרונות מדיניות התכנון הארצי, מהווה הכשרה בדיעבד של פעילות לא חוקית ולמרות שקיימות חלופות ראויות לשיבת המשפחות, ביישוב העירוני חריש או ביישוב הכפרי קציר, באופן המאפשר להן את האוטונומיה שהן מבקשות.

במסגרת הדיונים הללו, עלתה גם תוכנית נרחבת של משרד השיכון אשר נמצאת בשלבי תכנון - להקמת עיר חרדית ביישוב חריש. במקום להפעיל אכיפה נחושה - נוקטים מוסדות התכנון בגישה לא אחראית של הכשרה בדיעבד, החוזרת על עצמה ומהווה איום אמיתי על כמותם ואיכותם של השטחים הפתוחים.

עירון - פצע בלב השטח הפתוח

עמדת החלה"ט: יש לחזק ככל הניתן את מדיניות התכנון אל מול הלחצים הפוליטיים תוך מציאת חלופות הגיוניות, שעונות על צרכי המתיישבים מחד, ומצמצמות ככל שניתן את המפגעים הסביבתיים מאידך. חלופות אלה יכולות להיות הרחבת יישובים קיימים או איתור מיקומים רגשים פחות ליישובים. המשך קידום תוכנית המתאר של היישוב מצפה עירון יתקל בהתנגדות של החלה"ט וגורמים נוספים. החלה"ט עומדת על המשך בירור העתירה בנוגע לנקיטת הליכים פליליים כנגד מי שהביא להתיישבות הבלתי חוקית בהיאחזות. לעניין העיר החדרית בחריש - החלה"ט תלווה את המשך קידומה במוסדות התכנון בכדי לוודא כי התוכניות אותן מוביל משרד השיכון מתחשבות בערכי הטבע והנוף הרבים בסביבת הישוב.

27. בקעת הנדיב - כביש 653

האיום: כביש 653 הינו כביש עוקף לבנימינה, המהווה חלק ממערכת הדרכים באזור בקעת הנדיב. לדרך זו שתי חלופות - צפונית ודרומית. הדרומית עוברת בשטחים החקלאיים בגבול הבינוי של בנימינה ומתחברת לכביש 4 בצומת אור עקיבא - צומת בה מתוכנן לקום מחלף בעתיד. לעומתה, החלופה הצפונית מחברת את כביש הירידה מדרום לזיכרון יעקב (652) באזור חוטם הכרמל, אל שולי מחצבות בנימינה (העומדות בפני שיקום אקולוגי) ובצמידות לנחל התנינים. האזור שבין בנימינה למורדות הכרמל צר מאוד ובעל רגישות סביבתית גבוהה. העברת הדרך בחלופה הצפונית תפגע אנושות בתא שטח זה ובמערכת האקולוגית הרגיש שבתחומו.

עמדת החלה"ט: הכביש מבתר ומקטע שטחים פתוחים איכותיים ופוגע קשות בתפקודם כמערכת טבעית וכשטחי פנאי ונופש איכותיים. מניסיון החלה"ט, סלילת כבישים מסוג זה ימשכו לחצי פיתוח ובנייה לאורכם.

החלה"ט מציעה חלופות סביבתיות יותר לכביש זה בדמות שדרוג המערכת המסילתית ושיפור התחבורה הציבורית במרחב. בנוסף פועלת החלה"ט לשימור השטחים הפתוחים בבקעת הנדיב וסביבתה וסבורה כי לאור הפיתוח הצפוי בדרומה של בנימינה יש להעדיף את החלופה הדרומית המוצעת לדרך, מאחר ומידת פגיעתה בטבע ובסביבה פחותה.

28. פארק השרון ונחל אלכסנדר - כביש 9

האיום: השטחים הפתוחים שנותרו באזור השרון הינם בעלי חשיבות אקולוגית גבוהה והם מהווים יעד למטיילים ונופשים רבים המעוניינים לבלות את שעות הפנאי בחיק הטבע באזור המרכז. שטחים פתוחים אלו כוללים שילוב ייחודי ואיכותי של שמורות טבע, שטחים טבעיים ושטחים חקלאיים באזור גבעי מתון של אדמת חמרה וכורכר. נוף השרון מהווה תבנית נוף חשובה ומשמעותית ביותר במרכז הארץ. בעונת הפריחה פורחים בו שלל פרחי בר אופייניים לרכסי הכורכר והחמרה. בנוסף, שטחים אלה מהווים חיץ ירוק בין בגוש הבנוי של חדרה בצפון ונתניה בדרום.

שטחים פתוחים אלו נמצאים היום בסכנה: כבישים מתוכננים מאיימים לצמצם את סך השטח הפתוח ולפגוע ברציפותו. מימוש כבישים אלה יהפוך את המרחבים לתאי שטח קטנים, מנותקים ונטולי משמעות למטיילים, לחי ולצומח הייחודי בהם.

כביש 9 המתוכנן עתיד לחבר בין כביש 2 מצפון למכמורת לבין כביש 6 באזור באקה אל גריייה. הדרך בהתוויתה הנוכחית מתוכננת לחצות את המרחבים הפתוחים החקלאיים שמדרום לחדרה ובין הכבישים 2 ו-4, לחצות את פארק השרון ונחל אלכסנדר ולפגוע בנוף ובשטחים החקלאיים שבין הכבישים 4 ו-6. אומנם הדרך אושרה על ידי הוועדה לתשתיות לאומיות והממשלה, אך סלילתה טרם החלה.

חטם הכרמל ובקעת הנדיב

יער ופריחה בפארק השרון

עמדת החלה"ט: סלילת הכבישים בשרון משמעה ביתור וקיטוע שטחים פתוחים, ופגיעה חמורה בתפקודם כמערכות טבעיות ושטח פנאי ונופש איכותי. גם אם תוואי הכביש בין הכבישים 1 - 4 יהיה ממונהר (Cut&Cover) הפגיעה בתחום הפארק תישאר אנושה, ולכן החלה"ט מתנגדת נמרצות לסלילת הדרך.

החלה"ט מציעה חלופות תחבורתיות אחרות לכביש החדש המתוכנן בדמות שדרוג הכבישים הקיימים במרחב (כ-14,581 מ' - 2), שדרוג המערכת המסילתית ושיפור התחבורה הציבורית במרחב. בנוסף תומכת החלה"ט בקידום תכניות לשטחים פתוחים בדגש של שמירת טבע ופעילויות פנאי ונופש, פועלת לביטולה של הדרך ומקדמת תכנון תוואי חלופי.

פריחה בפארק השרון. צילום: חיליק מדור חיים

29. כביש 20 - נתניה פארק השרון

האיום: חשיבותם של השטחים הפתוחים שנותרו באזור השרון פורטה בסעיף הקודם (סעיף 28). תוואי כביש 20 מתוכנן לחצות את שתי הריאות הירוקות החשובות ביותר של השרון: מרחב הפולג העשיר בבתי גידול לחים, ערצני נחל ושטחי הצפה, ואת מרחב נחל אלכסנדר ופארק השרון, הבולטים בייחודם בשל השילוב בין נחל לגבעות כורכר, חול מיוצב וחמרה. הכביש המתוכנן מאיים לצמצם את הכמות השטחים הפתוחים ולפגוע ברציפותם. מימוש כביש זה יהפוך את המרחבים לתאי שטח קטנים, מנותקים ונטולי משמעות למטיילים ולחי והצומח הייחודיים. המועצה הארצית החליטה לגרוע את כביש 20 (המשך נתיבי איילון צפונית) בתחום פארק השרון ונחל אלכסנדר ולקדם תכנית לשדרוג כביש 2. למרות זאת, החלה החברה הלאומית לדרכים לקדם את המשך סלילתו במסגרת הדיונים המתקדמים בוועדה לתשתיות לאומיות. תוכנית כביש 20 במרחב הפולג עדיין מאושרת.

פארק השרון. צילום: דפנה מרז

עמדת החלה"ט: סלילת הכבישים בשרון משמעה ביתור וקיטוע שטחים פתוחים, ופגיעה חמורה בתפקודם כמערכות טבעיות ושטח פנאי ונופש איכותי. מניסיון החלה"ט, הפגיעה לא מסתיימת רק בסלילת הכבישים. לאורך הנתיבים נוצרים באופן מיידי לחצי פיתוח ובנייה. החלה"ט סבורה כי יש לשמר את החלטת מוסדות התכנון לשימור האיזור ופועלת בשיתוף חלק ממשרדי הממשלה, ארגונים סביבתיים ותושבי האזור לקידום גריעת הכביש. כחלופה לכביש החלה"ט מציעה לשדרג את כביש 2 המקביל, מתוך תפיסה כי נכון יותר לשפר תפקוד של שטחים מופרים מאשר לפלוש לשטח בתולי. החלה"ט מציעה אלטרנטיבות סביבתיות יותר לכבישים אלו כמו קידום תחבורה מסילתית, ותומכת בקידום תכניות לשטחים פתוחים עם דגש על שמירת הטבע ופעילויות פנאי ונופש.

30. פארק הפולג - כביש רוחב 55 ואיומים נוספים

האיום: מרחב פארק הפולג משתרע ממרגלות הרי השומרון ממזרח ועד הים במערב, בין הגוש העירוני של רעננה - כפר סבא בדרום לבין הגוש העירוני של נתניה בצפון. מרחב ייחודי זה מתפקד כריאה הירוקה המרכזית של אזור השרון, עם מרקם חי וצומח מרשים המשמש יעד למטיילים ונופשים רבים המצוינים לבלות את שעות הפנאי בחיק הטבע. השטחים הפתוחים כוללים שילוב ייחודי ואיכותי של שמורות טבע, שטחים טבעיים ושטחים חקלאיים באזור גבעי מתון של אדמת חמרה וכורכר, ובלב נופי השרון - עובר גם נחל פולג.

כל אלה יוצרים ביחד תמונה מגוונת של נופ השרון, המהווה תבנית נופ חשובה ומשמעותית ביותר במרכז הארץ. בעונת הפריחה פורחים בפארק שלל פרחי בר אופייניים לרכסי הכורכר והחמרה, כמו אירוס הארגמן,

אלפי מטיילים בפארק פולג. צילום: ישראל סאן

עצור! כביש לפניך בפולג. צילום: אייל מורג

שמשון, רותם המדבר, סחלבים ועוד - כל זאת לצד שטחי ביצה עם צמחיית מים אופיינית ועופות מים. שטחים פתוחים אלו נמצאים היום בסכנה: כבישים מתוכננים מאיימים לצמצם את הכמות השטחים הפתוחים ולפגוע ברציפותם. מימוש כבישים אלה יהפוך את המרחבים לתאי שטח קטנים, מנותקים ונטולי משמעות למטיילים ולחי והצומח הייחודיים.

כביש רוחב 551 מיועד לחבר בין הדרכים 6, 4 ו-2 תוך חציית אגן נחל הפולג והשטחים הפתוחים האחרונים שנותרו בין נתניה לרעננה. לאור פסיקת בית המשפט העליון בדבר ביטול אישורה של התכנית לסלילת חלקה המזרחי והחזרת הדיונים לוועדה המחוזית, פעלה החלה"ט לקידום הכנת תסקיר השפעה על הסביבה ובחינת חלופות בתחום רצועת הדרך.

מפת פארק פולג עם כביש 551-20

איומים נוספים על מרחב הפולג הם תוכניות להקמת מאגרי מים ולהטמנת עודפי עפר מכביש 531 בשטחי הביצה, רצון של רשות הניקוז לנקד את שטחי ההצפה של הנחל ובכך לפגוע קשות במערכת האקולוגית במקום, גני אירועים לא חוקיים הפועלים לאורך גדת הנחל, ועוד.

עמדת החלה"ט: החלה"ט פועלת לקידום תוכנית "מרקמית" ירוקה אשר תעגן את שימור המרחב הפתוח וערכיו, ובמקביל פועלת לסיכול היוזמות התכנוניות המאיימות לפגוע בשטח מול הגופים השונים כמו רשות הניקוז, המועצה האזורית ועוד. החלה"ט פועלת לגריעת תוואי כביש 551 בחלקו המערבי ומקדמת את החלופה המציעה את הסטת תוואי הכביש דרומה - לגבול הפיתוח של רעננה. החלה"ט פועלת לשימור המרחב ומקיימת סדרת פעילויות: תכנוניות, ציבוריות, תקשורתיות ובמוקדי קבלת ההחלטות.

3. השרון - כביש 554

האיום: חשיבותם של השטחים הפתוחים שנותרו באזור השרון פורשה בסעיף 28. על שטחים אלה מאיים כביש 554, כביש אורך אזורי בשרון, האמור לחבר בין דרך 551 (המתוכננת) בדרום ודרך 57 בצפון (בסמוך ליישובי תנובות). הכביש בהתוויתו הנוכחית חוצה שטחים פתוחים המשמשים ברובם לעיבודים חקלאיים, עובר בסמיכות להתיישבות כפרית דלילה וליישובים א-טירה וקלנסואה.

הכביש מתוכנן לאורך של כ-12 ק"מ ולאורכו 5 צמתים. ישנם פגמים רבים בתכנית הכביש, אחת מהן היא ההתחברויות לכבישי הרוחב 551 בדרום ו-57 בצפון, אשר אינן כלולות בתכנית וכן לא נבחנו חלופות תחבורתיות אחרות, כמו הסתמכות על שדרוג והרחבת חלק מהדרכים הקיימות במרחב, המייתרות את הצורך בכביש.

עמדת החלה"ט: סלילת הכבישים בשרון משמעה ביתור וקישוץ שטחים פתוחים, ופגיעה חמורה בתפקודם כמערכות טבעיות אמיתיות ושטח פנאי ונופש איכותי. מניסיון החלה"ט, הפגיעה לא מסתיימת רק בסלילת הכבישים המהירים, לאורך הנתיבים נוצרים באופן מיידי לחצי פיתוח ובנייה.

החלה"ט מציעה אלטרנטיבות סביבתיות יותר לכבישים אלו כתחבורה מסילתית, ותומכת בקידום תכנוניות לשטחים פתוחים המתכננת את המרחב כפארק שטח פתוח עם דגש על שמירת הטבע ופעילויות פנאי ונופש.

החלה"ט פועלת לבחינת חלופות אחרות להתווית הכביש, לרבות התחברויות לדרכי הרוחב והצגת נתונים המתייחסים לנחיצות התחבורתית.

פארק פולג בשקיעה

32. השרון, נחל אילנות - כביש 561 המערבי

האיום: כביש 561 מתוכנן לבתר שני מרחבים פתוחים: חלקו המערבי, בין כביש 4 לכביש 2, מתוכנן במרחב אילנות המיועד לשמש כפארק רחב ידיים לתושבי מטרופולין נתניה. תוואי הכביש המאושר חוצה את יער אילנות ואת הפארק המתוכנן באמצעו. תוואי נוסף של הכביש, המאושר בתוכנית ישנה, מתוכנן על ערוץ נחל אילנות.

עמדת החלה"ט: סלילת הכבישים בשרון משמעה ביתור וקיטוע שטחים פתוחים, ופגיעה חמורה בתפקודם כמערכות טבעיות אמיתיות ושטח פנאי ונופש איכותי. מניסיון החלה"ט, הפגיעה לא מסתיימת רק בסלילת הכבישים המהירים, לאורך הנתיבים נוצרים באופן מיידי לחצי פיתוח ובנייה.

החלה"ט מציעה אלטרנטיבות סביבתיות יותר לכבישים אלו כתחבורה מסילתית, ותומכת בקידום תכניות לשטחים פתוחים המתכננות את המרחב כפארק שטח פתוח עם דגש על שמירת הטבע ופעילויות פנאי ונופש.

המועצה הארצית לתכנון ובניה אישרה את הסטת תוואי הכביש דרומה וזאת בכדי לשמר את רצועת הנחל ולתרום לקידומו של פארק הנופש המטרופוליני המתוכנן, זאת בעקבות הגשת ערר ע"י החלה"ט. בהיבט הציבורי, סומן שביל טיול ראשון במרחב על תוואי הנחל, לרווחת תושבי האזור ובעתיד מתוכננת נטיעת אלונים תבור לאורך השביל.

שביל האילנות ביער אילנות

33. כביש 561 המזרחי והמסדרון הירוק של צפון קדימה

האיום: המרחב הצר של איזור צפון קדימה מהווה שריד נדיר של נוף יערות השרון, ובו פסיפס של אלונים תבור, יער אקליפטוסים, חקלאות ומרבדי פריחה. מרחב זה מאיים על ידי סלילת כביש 561 המזרחי ועל ידי תוכניות פיתוח שונות, ובהן פיתוח למגורים בצפון קדימה, תוכנית מאושרת למוסדות ציבור ביער אילנות, בתי אריזה ועוד. יתרה מזו, שמורת אלונים קדימה מוכרזת כיום כשמורת טבע קטנה ומנותקת של כ-8 דונם, אשר סיכוייה לשרוד כמערכת אקולוגית קלושים. שטחה המאושר של השמורה הוא כ-50 דונם, אולם הכרזת השמורה למלא גודלה מתעכבת מאחר והשטח מצוי בבעלות פרטית.

עמדת החלה"ט: יש לשמר את המרחב הפתוח בצפון קדימה, תוך דגש על שמירת הרצף בין יער קדימה, שמורת האלונים ויער אילנות. יש לבטל את כביש 561 המזרחי ולהעדיף חלופה של שדרוג תשתיות כבישים קיימות כמו 553 ו-5613. יש לבלום את תוכניות ההרחבה של צפון קדימה ע"י קידום "תוכנית קצה" ליישוב שתגדיר דופן ברורה ותמנע זחילה עירונית. יש להעתיק את זכויות הבניה ביער אילנות למרחב רגיש פחות. החלה"ט, בגיבו ציבורי של פורום תושבים מקומי תקדם מטרות אלה ע"י פעילות מקצועית בוועדות התכנון, ופעילות של נטיעת אלונים תבור בתוואי הכביש שסומן.

34. געש - בית עלמין מטרופוליני

האיום: מצוקת השטחים המיועדים לקבורה, בעיקר במחוזות תל אביב, מרכז וירושלים הולכת וגוברת בשנים האחרונות. כיום הקבורה הרווחת באזורים אלו, אשר יש בהם ביקושים גבוהים לקרקע לקבורה, היא קבורת שדה בצפיפויות נמוכות, להבדיל מקבורה רוויה, שהיא קבורה אינטנסיבית בצפיפויות גבוהות. צורת קבורה זו מנצלת באופן יעיל במשאב הקרקע.

בשל מצוקת הקבורה, קיים איום מתמיד על כמות השטחים הפתוחים ורציפותם, כמו גם על הנוף הפתוח. דוגמא בולטת לכך היא הרחבת בית העלמין ירקון (בית העלמין המרכזי של מטרופולין תל אביב) לעבר שטחים פתוחים ערכיים ביותר של הגן הלאומי ירקון במחוז מרכז. לחצים מעין אלה קיימים גם בהרחבת שטחי הקבורה בהר המנוחות בירושלים על חשבון שטחים פתוחים ממערב לעיר. ללא העמדת סיוע המדינה בפיתוח מקורות מימון לביצוע תשתיות קבורה רוויה במחוזות תל אביב, מרכז וירושלים - בעיה זו תלך ותגבר.

שדות חקלאיים במרחב הפולג

השטחים הפתוחים הערכיים ממזרח לקיבוצים שפיים וגעש במרחב

עמדת החלה"ט: תוכנית המתאר הארצית לקידום ועידוד הקבורה הרוויה בבתי העלמין השונים ברחבי הארץ, עליה הורתה המועצה הארצית, והכנתה בסמכות משרד הפנים ומינהל מקרקעי ישראל עדיין רחוקה מאישור. מעבר לאתגר התכנוני והקרקעי, יש חשיבות גבוהה לעודד את הקבורה הרוויה בקרב הציבור על ידי העלאת המודעות ונתינת תמריצים, בכדי להפחית את השימוש בקבורת שדה בצפיפות נמוכה.

החלה"ט פועלת אל מול ועדת העורכים של התוכנית בראשות משרד הפנים וממ"י בכדי לוודא שמשאב הקרקע מנוצל באופן יעיל, ופריסת בתי העלמין המטרופוליניים אינה פוגעת בשטחים שהוגדרו כערכיים סביבתית ובריציפות מערך השטחים הפתוחים. אנו מקווים לגרוע אתר זה באמצעות הצעת חלופות אשר יתנו מענה לקבורה, באתרים ברמת רגישות נופית וסביבתית נמוכה כמו שטחים מופרים או יחידות שטח כלואות בין כבישים, הנותנים שירות ראוי לתושבי המטרופולין.

35. בריכות חורף וגבעות אדמת חמרה במחוזות תל אביב ומרכז - לחצי פיתוח

האיום: בריכות חורף וגבעות חמרה, המהוות בתי גידול נדירים ביותר המאפיינים את מחוזות תל אביב ומרכז, כלואים כיום בין שימושי קרקע אינטנסיביים בסביבה העירונית הבנויה. בתי גידול אלה הינם בעלי חשיבות לשימור המגוון הביולוגי ולא פחות מכך לתושבי הערים הסמוכות כאתרי טבע עירוני.

כיום מצויות במרחב העירוני של אזור המרכז לפחות 4 בריכות חורף ואתר גבעת אדמת חמרה. לאתרים אלה חשיבות עצומה מההיבט הביולוגי, מכיוון ששרדו בהם מספר מינים בסכנת הכחדה חמורה:

- בריכת "דורה" בנתניה.
- בריכת ה"באסה" בהרצלייה.
- בריכת משרד הרישוי על גבול חולון - תל אביב.
- בריכת "הכפר הירוק" בצומת גלילות.
- אדמת החמרה ב"חורשת הסרג'נטים" בנתניה.

בחלק מאתרים אלו חלות תוכניות מתאר המייעדות אותם לפיתוח (חקלאות, תעשייה, בינוי ועוד) או לפיתוח כפארק עירוני אינטנסיבי (מדשאות, טיילות). בחלק מהאתרים ישנה בעלות פרטית על הקרקע. הרשויות המקומיות לא נושאות די לשמירת האתרים וטיפוחם, ואינן נוקטות בפעולות ממשק אקולוגי וניהול אחראי ומקצועי של השטח במטרה לשמר את ערכי הטבע בו. תושבי האיזור אינם מודעים מספיק לפניגות הטבע השוכנות ממש מתחת לבית.

עמדת החלה"ט: החלה"ט פועלת במוסדות התכנון במטרה לשנות את ייעוד הקרקע במקומות אלה, מייעודי פיתוח למיניהם לייעודי שימור בשל חשיבותם למגוון הביולוגי. בנוסף, הפעילות מתמקדת בזירה העירונית, זאת בכדי לגרום לרשות המקומית להפנים את חשיבות האתרים ואת הניהול האקולוגי המקצועי לו הם זקוקים, תוך הדיפת הלחצים העירוניים האינטנסיביים. במסגרת פעילות זו עורכת החלה"ט סקרים אקולוגיים, מפיקה ניירות עמדה מקצועיים ועורכת אירועים ציבוריים לקהל. במסגרת זו אף דורשת החלה"ט ממנהל מקרקעי ישראל לפצות את בעלי הזכויות בקרקע, ולמנוע מימושן של תוכניות מתאר פוגעניות באתרים אלו, בכדי למנוע את האיום והלחצים ההולכים וגדלים עליהם כבתי גידול נדירים וייחודיים.

החלה"ט מקיימת בבריכת משרד הרישוי בגבול חולון - תל אביב אירועים ציבוריים, בכדי להכיר לאוכלוסייה המקומית את המקום, ואף תערוך סקר ערכי טבע במקום.

בריכת חורף בחולון

בריכת הבאסה בהרצליה

אירוע ציבורי נוסף של החלה"ט בדגש ציפורים ועופות מים יתקיים בבריכת הבאסה בהרצליה בחורף הקרוב. במהלך סלילת דרך מקומית נפגע חלקה של בריכת החורף של גלילות מזרח. בעקבות פעילות החלה"ט השטח גודר ונוקה, ונוצר מחוגי הסיירות של החלה"ט ומבית הספר החקלאי הסמוך יאמצו את המקום ויטפחו אותו.

בעקבות פעילות החלה"ט מממנת עיריית נתניה השנה תוכנית ניטור אקולוגי ראשונה מסוגה לבריכת "דורה", וכן הוחל בפעולות שיקום של הצומח הטבעי במקום.

זינוק הצפרדע. צילום: עמיר בלבן

36. ראשון לציון - עיר הסרטים

האיום: אגם מלאכותי השוכן בחולות ראשון לציון בין מתחם הסופרלנד לבין האצטדיון הוקם על מנת לאגום מי נגר.

במהלך השנים התפתחה בגדות האגם צמחייה אופיינית, והמקום הפך בית גידול אטרקטיבי כמסתור, מקום קינון ומקור מזון לשלל עופות מים. בין עופות אלה ניתן למצוא גם מינים נדירים, שחלקם שוהים בשטח בעונת החורף וחלקם מקננים באגם. מאזן העופות במקום הוא חריג ביחס לאתר המצוי בגבולות עיר גדולה, בייחוד באזור המרכז. האגמון הפך בשנים האחרונות למשאב ציבורי עבור תושבי העיר, ובמיוחד עבור חובבי צפרות וצילום הפוקדים את האתר. האגם מהווה למעשה חלק מתשתית הטבע של העיר ראשון לציון, ונמצא בשטח שייעודו "אזור נופש מטרופוליני" בתוכנית המתאר המחוזית של מחוז מרכז. גופי מים הם משאב נדיר בארצנו ומכאן ייחודו של האתר. פרויקט "עיר הסרטים" שתוכנן להבנות בסמוך ממש לגדות האגם המלאכותי מאיים על תפקודו כמוקד משיכה לעופות מים ולצפרים מהעיר וסביבתה שצפו בהן, ומאיים להפוך את פינת החמד לעוד אתר מסחרי.

עמדת החלה"ט: חשיבות השימור והטיפול של תשתיות טבע בתחום העיר מוכרת היום ברחבי העולם וגם בישראל. החלה"ט סבורה כי בתכנון נכון, תשתית זו יכולה לשלב פיתוח אינטנסיבי לצד שימור משאבי הטבע כמשאב ציבורי ממדרגה ראשונה. תכנון מרחב האגם מהווה איום על ערכי הטבע והמשאב הציבורי, אך גם הזדמנות לשימורם ושדרוגם. תכנון נכון של אגם הסופרלנד יוכל להוות אטרקציה המשלבת טבע פנאי ובילוי לתושבי ראשון לציון ולתושבי המרכז כולם, כמו גם אתר תיירות - כראוי לייעוד השטח כאזור נופש מטרופוליני.

החלה"ט פועלת במוסדות התכנון במסגרת הליך ערר להרחקת הבינוי מגדות האגם, ופיתוח פארק צפרות, אשר יכלול שבילים, מסתורים לעופות ועיצוב הגדה באופן שתומך בתשתית הטבע במקום. החלה"ט עורכת סקר עופות מים במקום על מנת לספק תשתית ידע לתכנון המקום בראיה אקולוגית.

שלדג לבן חזה. צילום: יוסי אשכול

37. חולות ראשון לציון/פלמחים - מתקן התפלה שורק

האיום: במסגרת קידום תוכנית תשתית לאומית למתקן התפלה בחולות ראשון לציון - פלמחים בוועדה לתשתיות לאומיות, נבחנו מספר חלופות מיקום. חלק מהחלופות המועדפות על רשות המים, אשר יזמה את הכנת התוכנית, מצויות בשטח אשר על פי ממצאי סקר מכון דש"א ועל פי חוות דעת אקולוג המחוז ברט"ג יפגעו פגיעה קשה בערכי טבע, בבית הגידול החולי וברצף השטחים הפתוחים של שטחי חולות פלמחים לחולות ראשון לציון. שטח זה מוגדר ברגישות נופית וסביבתית גבוהה גם במספר תוכניות מתאר ארציות כתמ"א 35 ותמ"א 22 ליערות. נוצר מצב מוזר, בו בתוכנית המתאר המחוזית קיים ייעוד בגודל 3700 דונם לתשתיות באזור בו ממוקמים מתקני השפד"ן, אשר לא כולו מנוצל, אך משום מה לא נמצא בו שטח של כ- 300 דונם למתקן תשתית ההתפלה, ולכן רשות המים פונה לפיתוחו בשטחים פתוחים עריכים ביותר. בוועדה לתשתיות לאומיות מקודמת כיום החלופה הגרועה ביותר מבחינת רצף השטחים הפתוחים בסמיכות למתקן בטחוני סמוך, לקראת השלב הבא של הכנת תוכנית מפורטת.

אזורי החולות

עמדת החלה"ט: להערכת החלה"ט בחינת חלופות שנעשתה במסגרת קידום התוכנית לא מיצתה את הבדיקות הנדרשות בהליך התכנוני לעומק. החלה"ט סבורה כי לפני קביעת עובדות כה משמעותיות יש מקום לבחון היטב את האפשרויות השונות לתכנון המיטבי. החלה"ט תפעל להזזת המתקן מזרחה לעבר שטח מופר המיועד בתוכנית לתשתיות, אשר יצמצם את הפגיעה ברצף השטח החולי הפתוח של חולות ראשון לציון - פלמחים.

38. חוף פלמחים - כפר נופש

האיום: התכנית להקמת כפר נופש בחוף שמדרום לקיבוץ פלמחים אושרה בשנת 2000. התכנית אושרה בהתאם לתמ"א 13, תכנית המתאר הארצית לחופים, אשר מייעדת את שטח התכנית לתיירות ונופש. גם בתכנית המתאר המחוזית המאושרת למחוז המרכז, תמ"מ/21, אשר הוחל בהכנתה באמצע שנות ה-90, מיועד שטח זה לתיירות ונופש. תכנית המלונאות צמודה לשטח קיבוץ פלמחים, ובמובן זה, תואמת את מדיניות התכנון הארצית והמחוזית, לאפשר פיתוח מלונאות וכפרי נופש בצמוד ליישובים קיימים ולמנוע פיתוח כזה בלב השטחים הפתוחים. עם זאת, מדובר בחוף הים הציבורי היחיד הזמין בין ראשון לציון לאשדוד, מרחב בו מרבית השטח סגור כשטח בטחוני. ככזה, מהווה האתר מוקד משיכה לציבור גדול של משתמשים- תושבי המרחב כולו. ניתן להניח כי כיום, עם המודעות הגבוהה לחשיבות השמירה על הסביבה החופית, תכנית זו לא היתה מתאשרת. לפני מספר שנים פרסם מינהל מקרקעי ישראל מכרז על השטח, בו זכה יזם פרטי, ובשנה שעברה החלו להתבצע במקום עבודות פיתוח ראשוניות להקמת כפר הנופש.

עמדת החלה"ט: על אף שבחודש ספטמבר 2007 החליטה הוועדה המחוזית מרכז כי בכל תחום ה-100 מ' מקו המים תיאסר הבניה, החלו במהלך השנה האחרונה עבודות בשטח החוף. מראשיתן של העבודות בחוף החל מאבק ציבורי המובל ע"י תושבים מקומיים במטרה לבטל את התכנית. המאבק הצליח לתפוס תאוצה בחודשים האחרונים, אך הקשיים לשנות תכנית מאושרת אשר הזכויות בה הוקנו במכרז ליזם פרטי, ברורים. החלה"ט תומכת במאבק התושבים ותפעל על מנת להבטיח את שימור רצועת ה-100 מ' לטובת הציבור ללא פיתוח. כמו כן תפעל החברה להבטיח כי בתחום הגן הלאומי, הכולל גם את חוף הרחצה, לא יפגעו האינטרסים של הציבור. בנוסף, תעקוב החברה אחר השימוש במתקנים, בכדי להבטיח כי במתחם מתקיים שימוש מלונאי בלבד, ולא מגורים.

חוף ים פלמחים. צילום: דפנה מרז

39. גבעת חומרה (מ.א. גן רווה) - בית עלמין מטרופוליני

האיום: מצוקת השטחים המיועדים לקבורה, בעיקר במחוזות תל אביב, מרכז וירושלים הולכת וגוברת בשנים האחרונות. הרחבה על מצוקת שטחי הקבורה והבעייתיות הסביבתית ראו בסעיף 34.

גבעת חומרה, בית גידול של אירוס הארגמן במועצה האזורית גן רווה, הינה עתירת ערכי טבע מוגנים, ובעלת חשיבות נופית. למרות זאת הגבעה מאויימת בשל הכללתה בעבר כאתר קבורה בתוכנית המתאר הארצית לקבורה. לאחרונה החל מינהל מקרקעי ישראל לקדם מהלכים לתכנון מפורט של האתר לקבורה, מהלך אשר יפגע בנושאות בגבעה ובערכי הטבע שבה.

עמדת החלה"ט: תוכנית המתאר הארצית לקידום ועידוד הקבורה הרוויה בבתי העלמין השונים ברחבי הארץ, עליה הורתה המועצה הארצית, והכנתה בסמכות משרד הפנים ומינהל מקרקעי ישראל עדין רחוקה מאישור. מעבר לאתגר התכנוני והקרקעי, יש חשיבות גבוהה לעידוד את הקבורה הרוויה בקרב הציבור, ולתת תמריצים ניכרים לעומת קבורת שדה בצפיפות נמוכה.

החלה"ט פועלת אל מול ועדת העורכים של התוכנית בראשות משרד הפנים וממ"י בכדי לוודא שמשאב הקרקע מנוצל באופן יעיל, ושפריסת בתי העלמין המטרופוליניים אינה פוגעת בשטחים שהוגדרו כערכיים סביבתית ובריציפות מערך השטחים הפתוחים. החלה"ט תפעל לגריעת אתר זה באמצעות הצעת חלופות אשר יתנו מענה לקבורה באתרים ברמת רגישות נופית וסביבתית נמוכה. החלה"ט הציעה חלופה לאתר במרחב מחלף יבנה, אשר ייחודה בהיותה נגישה לתחנת רכבת.

שילוט בגבעת חומרה

40. נס ציונה - לחצי פיתוח וחוסר אכיפה על גבעות הכורכר

האיום: בגבעות הכורכר במישור החוף מתקיים עולם עשיר וייחודי של צומח טבעי הכולל מאות מינים וביניהם מספר מינים נדירים הגדלים אך ורק בישראל. הידוע והבולט שבהם הוא אירוס הארגמן. מרבית בתי הגידול של הכורכר במחוז המרכז נהרסו עד היום בפעילות חציבה כחומר גלם לענף הבנייה או כוסו בבנייה כחלק מתהליכי הפיתוח המואצים המאפיינים את אזור המרכז.

גבעות הכורכר בנס ציונה הן בית הגידול הכורכרי החשוב והמשמעותי במרכז הארץ, אשר שרד במרוצת השנים. מזה עשור שנים מתקיימת פעילות ציבורית באזור במסגרתה מגיעים עשרות אלפי אנשים מידי שנה לשלושת האירועים בגבעות שנערכים ע"י ארגון תושבים מקומי בשם "פורום גבעות הכורכר", החלה"ט, ועיריית נס ציונה.

לאחרונה דחה בית המשפט העליון את עתירתם של בעלי קרקעות פרטיות, שביקשו לפתח חלק ממתחם הגן הלאומי למגורים. בכך נסללה הדרך לקידום ההכרזה על הגן הלאומי.

אירוס הארגמן בנס ציונה. צילום: עמיר בלבן

גבעות הכורכר כוללות, בין השאר, רכס כורכר בשטח בגודל 800 דונם המיועד לגן לאומי בתוכנית המתאר הארצית לגנים לאומיים ולשמורות טבע (תמ"א 8). תוכנית זו תאפשר הגנה עליו מרכבי השטח הפוגעים בו בצורה קשה, ותאפשר את שיקומו. גן לאומי חשוב זה אינו מוכרז בגלל

תביעת הרשות המקומית לשיפוי מתביעות בעלי קרקע. כל עוד הגן הלאומי אינו מוכרז, נהגי שטח משתוללים בגבעות והורסים בנהיגה פרוצה את סלע הכורכר הפריך, ואין יכולת וסמכויות אכיפה כנגדם. עיכוב ההכרזה מוביל לעיכוב שיקום האתר על ידי הרשויות.

גבעות כורכר נוספות מצויות מצפון ומדרום לגן הלאומי, ומאוימות בבניה ובמיזמי פיתוח, במסגרת תכנון אזורי הנופש המטרופוליניים.

ללא שימור הגבעות ייפגע רצף משמעותי שיקשור בין שני הריכוזים המשמעותיים של גבעות כורכר משני צידי הגן הלאומי,

המצויים באזורי נופש המטרופוליניים בתוכנית המתאר המחוזית למחוז מרכז (ראשון לציון, נס ציונה). רצף זה הינו הכרחי לשמירת המערכות הטבעיות, שכבר נפגעו בצורה קשה.

עמדת החלה"ט: המסדרון האקולוגי המקשר בין הגן הלאומי לבין אזור הנופש המטרופוליני, מאוים על ידי תוכניות לבניה כפרית כחלק מהרחבת הישוב בית עובד.

לאור התחלת העבודות להקמת הישוב החדש השנה וסמיכותו לגן הלאומי אירוס הארגמן בנס ציונה השנה הוגשה על ידי החלה"ט שאילתה בנוגע לשוב החדש לדיון במליאת המועצה הארצית, זאת במטרה לעורר את גורמי התכנון המקומי והמחוזי להקים צוות מלווה על מנת לשמור בהקפדה יתרה על מימוש התכנית בהתאם לתוכנית המאושרת. בעקבות מהלך זה קראה השנה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה לוועדה המקומית "שורקות" ולוועדה המחוזית מחוז מרכז לנקוט בכל האמצעים העומדים לרשותם בכדי לדאוג שהפיתוח ייעשה תוך התחשבות ברגישות הסביבתית הגבוהה של בית הגידול הכורכרי הייחודי והנדיר הסמוך ליישוב.

בנוסף, החלה"ט תפעל מול רשויות המדינה לקדם את ההכרזה על הגן הלאומי, בכדי לאפשר את פעילויות שימורו והאכיפה כנגד הפוגעים בו.

החלה"ט מלווה את תכנון אזורי הנופש המטרופוליניים, ונערכת להגשת תוכנית מתארית יזומה לשטח זה.

41. יבנה - הרחבת העיר מזרחה לרצועת נחל שורק

האיום: הוועדה המחוזית מחוז מרכז מקדמת כיום שינוי לתוכנית המתאר המחוזית. שינוי זה עוסק בשינוי ייעוד שטח חקלאי המתפקד כנוף כפרי פתוח לשטח לפיתוח עירוני של העיר יבנה, בסמוך לערוץ נחל שורק. הרחבת העיר המוצעת תיצור רצף בינוי המלווה את הנחל לאורך כ- 10 קילומטרים - מאזור התעשייה הסמוך לכביש 4 ועד כביש 40. שטח התוכנית מהווה חיץ פתוח במרחב זה, המאפשר מבט פתוח מהנחל אל השטח החקלאי מדרום. חלק משטח התוכנית מצוי בתחום פשט ההצפה של הנחל, ולכן יחייב נקיטת אמצעים משמעותיים למיגון נגד הצפה. אמצעים אלה עתידים לסכן את נוף הנחל הטבעי. בתוכנית מתאר נחל שורק, אשר לאחרונה חודש קידומה, מושקעים מאמצים על מנת לאפשר שימור הנחל מבחינה נופית ואקולוגית ככל הניתן.

מבחינת עתודות הפיתוח של יבנה עולה כי אין מחסור בקרקע אשר יחייב גלישת העיר יבנה מזרחה. כמו כן, לא נבדק כנדרש הצורך בחידוש עירוני ובהרווית הבינוי הקיים, כתנאי לתוספת שטח לפיתוח בשטח פתוח כה רגיש.

עמדת החלה"ט: קיים חוסר בהירות בדבר ההכרח לפתח את יבנה לכיוון מזרח. טרם דיון בתוכנית יש לבחון את מיצוי עתודות הקרקע של יבנה ואת האפשרות לחידוש עירוני של העיר. על פניו, נראה כי אין צורך בתוספת שטח לפיתוח העיר יבנה, ונראה כי הכוונה להרחיב את העיר בסמיכות לנחל שורק ובתחום פשט ההצפה שלו אינה תואמת את מגמות התכנון לאורך נחל שורק. בעקבות פעילות החלה"ט הוחלט במסגרת דיוני המועצה הארצית לתכנון ולבנייה כי הדיון בשינוי התוכנית המחוזית ייערך רק לאחר בחינת חלופות במסגרת "נספח סביבתי".

42. אלעד - הרחבת תחום השיפוט

האיום: מרחב הגבעות המזרחיות של מחוז מרכז הוא מקום המפגש של השומרון עם שפלת החוף. לגבעות חשיבות נופית ואקולוגית, והן חלק חשוב מהמסדרון האקולוגי המחבר בין צפון הארץ לדרומה, התורם לרציפותם של השטחים הפתוחים ולמעבר מיני חי וצומח, לרבות ציר מרכזי של נדידת דורסים. אזור זה ידוע כבית גידול של הבתה העשבונית, שחשיבותו רבה למגוון רחב של מינים. בית גידול זה נעלם בהדרגה מנוף הארץ, בשל פעולות פיתוח.

השטחים הפתוחים בציר הגבעות המזרחיות, אשר מיועדים להישאר כשטחים פתוחים בתוכנית המתאר המחוזית למחוז מרכז, מאוימים על ידי יזמות פיתוח שונות כמו מחצבות ותשתיות הקוטעות את רצף השטחים הפתוחים. פגיעה צפויה זו מצטרפת לקיטוע שנגרם על ידי בנייתו של גדר ההפרדה בשנים האחרונות. חלק גדול מהגבעות מופר כיום ופגוע מבחינה נופית ואקולוגית ואינו פתוח ונגיש לציבור.

העיר החדרית אלעד מוקמה בשטח רגיש ביותר בשולי "ציר הגבעות" המהווה מסדרון אקולוגי וציר ירוק ארצי. מסדרון זה הוצר

סיור בנחל שורק

מאוד בעקבות סלילת מכשול ההפרדה ופיתוח בסיס תחמושת ממזרח לאלעד. אלעד מתקרבת למיצוי שטח הבינוי שלה, ומבקשת להתרחב על חשבון השטח הפתוח הרגיש.

עמדת החלה"ט: החלה"ט פועלת במסגרת ועדת החקירה

לשינוי גבולות למניעת התפשטות העיר אלעד מזרחה ולהצעת חלופות טובות יותר לצרכיה.

ציר הגבעות כולו נתון ללחצי פיתוח אדירים של הרחבת ישובים, מחצבות ושטחי אימונים. בהמשך לעבודה התכנונית שביצעה לניתוח תפקוד הציר, תפעל החלה"ט לעיגון מעמדו השמור בתוכנית המתאר הארצית לכריה וחציבה כך ששטחים רגשים יחזרו למעמד של שטח פתוח, וכמכלול נופי שמור בתמ"א 35. כמו כן, נפעל לעיגון מסדרונות אקולוגיים בציר הגבעות המזרחיות. כעת מקודם תהליך באזור העיר מודיעין.

כמו כן, תפעל החלה"ט לקידום ובניית מעברים אקולוגיים לבעלי חיים

בכבישים בציר הגבעות המזרחיות, אל מול מוסדות התכנון וגורמי התשתית.

הבסיס הצבאי סמוך לאלעד

43. כביש רוחב 461

האיום: כביש רוחב 461 בין מחלף הטייסים למחלף כח, החוצה את השטחים החקלאיים הפתוחים בין מושב רינתיה בצפון לבני עטרות מדרום נדון בעבר במוסדות התכנון ואז הועבר לקידום בות"ל. בעקבות עתירה של עמותת "אדם, טבע ודין" הוחזר הכביש לדיון בוועדה לקרקע חקלאית ולשטחים פתוחים. לכביש 2 חלופות עקרוניות: חלופה צפונית, המיועדת לחצות שטח פתוח חקלאי - בלתי מופר, מהאחרונים שנותרו כיחידות שטח פתוחות במרחב, ובחלקו המזרחי - לחצות שטח גבעות טרשים איכותי. לעומת זאת, החלופה הדרומית נצמדת לתשתיות כבישים קיימות, ובכך חוסכת הפרה של תא שטח חדש. החברה הלאומית לדרכים (מע"צ) בחרה את החלופה הצפונית, אשר תגרום לפגיעה קשה ביותר בחלק המזרחי בגבעות הטרשים.

עמדת החלה"ט: החלה"ט תפעל לקידום בחינה מחודשת של

התוואי הדרומי, כתוואי משוקע הנצמד לשטחים מופרים וממצער את הנזק הסביבתי לשטח הפתוח ולישובים הסמוכים.

שדות חקלאיים באזור הכביש

44. כביש 431 - קטע מזרחי

האיום: כביש 431 המצוי בסלילה בימים אלה מיועד לחבר את מודיעין עם ראשון לציון. במהלך הסלילה מבצעת החברה הזכינית, "נתיבי היובל", חריגות נרחבות מתחום הכביש המיועד אל שטחים פתוחים, תוך הרס שטחים חקלאיים וטבעיים, שינוי משטר הניקוז ופריצת קרום הקרקע, הגורם להתפשטות מינים פולשים. גורמי האכיפה והפיקוח אינם עושים מאומה בכדי למנוע זאת. תופעה חמורה זו של הרס הסביבה תוך זילזול בשלטון החוק על ידי חברה זכינית האמורה להיות בפיקוח של המדינה, מדאיגה ביותר.

עמדת החלה"ט: החלה"ט הגישה ערר שעיקב את פתיחת

חלקו המערבי של הכביש בחודש ימים, והבטיח הקצאת ערבויות מיוחדות להשלמת השיקום הנפו - בכל השטחים שהופרו. החלה"ט פועלת לכינוס מיוחד של הוועדה המחוזית לשמירת דיווח על המפגעים, ותפעל משפטית למניעת פתיחת הכביש, עד שישוקמו במלואם כל השטחים שהופרו.

שטחים הרוסים בצידי כביש 431

45. עמק איילון - מסילת הברזל נתב"ג-ירושלים, מערומי עודפי עפר

האיום: הפיתוח המואץ בישראל בשנים האחרונות בדגש על פיתוח התשתיות הארציות, כמו מנהרת הכרמל, כביש 6 והרכבת לירושלים, העלה בפני מערכות התכנון את הצורך בשיפור הטיפול בעודפי עפר (חומרי חפירה ומילוי). בנוסף, מערומי עודפי העפר בשטחים הפתוחים באורח זמני או קבוע, וגורמים לנזקים נופים ואקולוגיים אשר חלקם בלתי הפיכים. ללא תוכניות מסודרות וטיפול נאות של מוסדות התכנון והרשויות המקומיות, בעודפי העפר המוצאים מאתרים שונים, יגדל איום הפגיעה בטבע, בסביבה ובנוף. את עודפי העפר אנו מוצאים בשטחים הפתוחים תוך פגיעה בערכי טבע וסביבה חשובים. הדוגמא הבולטת ביותר היא רצונה של רכבת ישראל לערום את עודפי הכריה של מנהרת הרכבת המהירה לירושלים כמספר גבעות בנוף השטוח של עמק איילון, אתר בעל חשיבות סביבתית והיסטורית. החלופה העדיפה היא שיקום באמצעות עודפי עפר אלה את מחצבת בית מאיר הסמוכה, המהווה פצע חמור בנוף בתחום גן לאומי.

עמדת החלה"ט: החלה"ט, כמו גם רשות הטבע והגנים, קק"ל והמשרד להגנת הסביבה, מערערות על החלטת המועצה הארצית לאפשר עירום עודפי עפר בשטחים פתוחים בעמק איילון בעלי חשיבות כמכלול מורשת. החלה"ט פועלת בשיתוף גופים אלה לאימוצה ויישומה של חלופת מיחזור עודפי העפר במסגרת פרויקט הרכבת או פרויקטים סמוכים. חלופה שנייה, מקודמת על ידי גופים אלה חלופה של אחסון עודפי העפר במחצבת בית מאיר הסמוכה. הליך זה של אחסון עודפי עפר יכול להיות חלק מפעולות שיקומה הנופי והאקולוגי, פעולות אשר נחוצות באתר כה פגוע ומופר כתוצאה מפעילות האדם בתחום גן לאומי. חלופה זו תישקל רק לאחר שתסקיר בריאותי יבטיח כי תושבי היישובים הסמוכים לא יפגעו מההטמנה.

46. מודיעין - הרחבת בניה על הגבעות הדרומיות

האיום: הגבעות המזרחיות של מחוז מרכז הן מקום המפגש של השומרון עם שפלת החוף. חשיבותן של הגבעות פורטה בסעיף 42. מדרום לעיר מודיעין ישנם שטחים פתוחים ערכיים עתירי אתרי מורשת ובעלי חשיבות רבה מבחינה נופית ואקולוגית. שטחים אלה נמצאים בעתודות תוכניות שלב ב' לפיתוח העיר לשכונות מגורים נוספות, מהלך אותו יוזם משרד הבינוי והשיכון. המועצה הארצית המליצה לוועדה המחוזית לאחרונה שלא לעבור לשלב ב' של העיר מודיעין, לפחות עד מיצוי המלא של שלב א' ועד לעדכון תוכנית המתאר הארצית לבניה, לפיתוח ולישימור (תמ"א 35). כמו כן קבעה המועצה הארצית כי בעת המשך פיתוח העיר, ראוי לשקול את ערכי הטבע הייחודיים בסביבת העיר.

עמדת החלה"ט: על רשויות התכנון להמשיך ולפעול לשימור הגבעות הדרומיות במטרה להגן עליהן מפיתוח, אשר יביא להרס בית גידול ייחודי ונדיר של בתות עשבוניות. שימור זה ייעשה כחלק מתוכנית שימור נחל איילון או כגן לאומי מוכרז. בעקבות עריכת סקר ערכי טבע ונוף בהובלת החלה"ט ולאחר דיון בנושא, הוחלט במועצה הארצית כי קידום הפיתוח של העיר יעוכב, וכי התכנון העתידי ייעשה תוך העלאת הצפיפות והתחשבות בערכיות השטח הדרומי של העיר. החלה"ט, בשיתוף קק"ל ורט"ג, עורכת במקום מדי שנה אירוע ציבורי גדול להעלאת המודעות של תושבי האיזור לחשיבותן של הגבעות.

חנוכת שביל הגבעות הדרומיות

47. מודיעין - בית עלמין מטרופוליני

האיום: מצוקת השטחים המיועדים לקבורה, בעיקר במחוזות תל אביב, מרכז וירושלים הולכת וגוברת בשנים האחרונות. הרחבה על מצוקת שטחי הקבורה והבעייתיות הסביבתית ראו בסעיף 34. השטחים הפתוחים הערכיים ממערב לעיר מודיעין סביב יער בן שמן מאוימים בשל הכללת בית העלמין המקומי של העיר מודיעין כאתר קבורה מטרופוליני בתוכנית המתאר הארצית לקבורה.

עמדת החלה"ט: תוכנית המתאר הארצית לקידום ועידוד הקבורה הרוויה בבתי העלמין השונים ברחבי הארץ, עליה הורתה המועצה הארצית, והכנתה בסמכות משרד הפנים ומינהל מקרקעי ישראל עדין רחוקה מאישור. מעבר לאתגר התכנוני והקרקעי, יש חשיבות גבוהה לעידוד הקבורה הרוויה בקרב הציבור, ולמתן תמריצים ניכרים לעומת קבורת שדה בצפיפות נמוכה.

החלה"ט פועלת אל מול ועדת העורכים של התוכנית בראשות משרד הפנים וממ"י בכדי לוודא שמשאב הקרקע מנוצל באופן יעיל, ופריסת בתי העלמין המטרופוליניים אינה פוגעת בשטחים שהוגדרו כערכיים סביבתית וברציפות מערך השטחים הפתוחים. החלה"ט תפעל לגרעת אתר זה באמצעות הצעת חלופות אשר יתנו מענה לקבורה, באתרים ברמת הגישות נופית וסביבתית נמוכה. בכלל זה יש לפעול לקידום הקמתו של בית עלמין "ברקת" שהינו בית עלמין מטרופוליני מאושר לקבורה רוויה בתחומי מחצבה שנזנחה ולכן מהווה ניצול יעיל ביותר של הקרקע. אתר זה יוכל לשרת את מזרח מחוזות תל אביב ומרכז שנים רבות.

יער בן שמן

48. מושבי מחוז מרכז - פעילות לא חקלאית בנחלות

האיום: נושא השימושים לתעסוקה לא חקלאית במרחב הכפרי מעסיק את הרשויות השונות מזה שני עשורים, ובכלל זה את מוסדות התכנון. חוכרי נחלות ביישובים כפריים סוחרים במקרקעי המדינה שברשותם, אותם הם משכירים לגורמים חיצוניים לפעילות של תעסוקה לא חקלאית. בתהליך זה היישובים הכפריים מושכים פיתוח פרברי של תעסוקה מהערים בהן מתגוררת מרבית אוכלוסיית המדינה. מעבר לכך, שימושים לא חקלאיים אלו, המתקיימים פעמים רבות ללא כל היתרים ומסגרת חוקית, מהווים מטריד קשה גם לתושבי היישובים הכפריים עצמם, המעוניינים באיכות חיים ובסביבה נאותה ובריאה. בעקבות מדיניות קרקעית עקבית בהובלת משרד החקלאות ומינהל מקרקעי ישראל ממשיכה התופעה להתקיים בכל אזורי הארץ, אך יותר מכל במחוז מרכז.

השנה קודמה בוועדה המחוזית מחוז מרכז הצעה לעריכת שינוי לתוכנית מתאר מחוזית חלקית, שעסקה בפעילות חקלאית בנחלות וקבעה כללים מתירניים ביותר ביחס לעקרונות שקבעה המועצה הארצית בנושא בעבר. הצעה זו למרבה הצער ממשיכה ומעמיקה את התופעה השלילית, ומהווה עידוד נוסף לפעילות לא חקלאית מחוץ ליישובים עירוניים המתחרה בהם, ולפריצת מסגרות תכנוניות חשובות ועקרונות שנקבעו בעבר.

עמדת החלה"ט: על מוסדות התכנון ומינהל מקרקעי ישראל להקפיד שלא לחזור על הדפוס של הטבה בקרקע למען מגזר ייחודי, באופן המושך עסקים מיישובים עירוניים ומוקדי תעסוקה קיימים ליישובים כפריים בתהליכי פרבור מובהקים. בבחינת מכלול השיקולים ראוי להעדיף את הפיתוח העירוני על פני הפיתוח הפרברי והכפרי. העדפה זו נכונה לכל הארץ, אולם מקבלת משנה חשיבות במחוז מרכז, בו פרבור המרחב הכפרי מתרחש בשני העשורים האחרונים בקצב מואץ. תהליך הפירבור הינו בלתי הפיך והוא בעל השלכות סביבתיות, כלכליות וחברתיות שליליות. משמעות הפירבור היא פגיעה קשה בשטחים הפתוחים והנוף הכפרי הפתוח ההולכים ואוזלים וכן בכלכלתן של הערים בהן מתגוררת מרבית האוכלוסייה במחוז מרכז. תהליכי פיתוח מוצעים מתעלמים מהצורך החשוב בחיזוק מדיניות התכנון הארצי, לפיה יש לעודד ולפתח מוקדי תעסוקה בערים, הסמוכים למערכות תחבורה ציבורית והסעת המונים. החלה"ט סבורה כי אין לפרוץ את הכללים כפי שנקבעו בעבר ולמנוע את עידוד הפיתוח הפרברי.

49. ירושלים - איומי בנייה תמידיים על הרי ירושלים

בריכת הברווזים הקסומה במחצבת הקסטל בהר חרת.
צילום: עמיר בלבן

ילדים בהפגנה נגד תוכנית ספדי

תמונה פנורמית של הרי ירושלים. צילום: עמיר בלבן

האיום: הרי ירושלים היו תמיד העורף הפתוח שנושק לבמת ההר הבנויה. האזורים הקרובים לעיר, מאופיינים בערכי טבע, מורשת, נוף וסביבה; ההרים מהווים מקום לטיולים, נופשים, ומקום מפלט לאדם מהעיר הגדולה, במרחק הליכה או נסיעה קצרה.

מאז ביטול תכנית "ספדי" לבנייה בהרי ירושלים בפברואר 2007 במועצה הארצית לתכנון ובניה, שוקדות קואליציות הארגונים ירושלים בת קיימא והקואליציה לשימור הרי ירושלים בהובלת החלה"ט, לשמר את ההישג המשמעותי. הארגונים מבקשים לסייע במימוש המדיניות שהותוותה על ידי המועצה הארצית בהחלטתה לחזק את עיר הבירה ירושלים פנימה, תוך מימוש עתודות הקרקע בעיר. המטרה היא לשימור על איכות חיי התושבים בעיר, תוך פיתוח נכון שיגרום לתושבים לרצות להמשיך לחיות בעיר ולא ל"גלוש" לשטחים הפתוחים המצטמצמים והולכים.

תוכנית המתאר החדשה למחוז ירושלים (תמ"מ 1 / 30) אושרה להפקדה באוקטובר 2007, לאחר ביטולה של תוכנית מערב ירושלים (ספדי) במועצה הארצית לתכנון ובניה, בראשית אותה שנה. תוכנית זו מטמיעה בתוכה חלק גדול מחזון ארגוני הסביבה לשימור ופיתוח בר קיימא במחוז ירושלים. חזון זה הוצג בעבודה משותפת למכון ירושלים לחקר ישראל, רשות הטבע והגנים, חלה"ט, קק"ל והמשרד להגנת הסביבה, שיצאה לאור בשנת 2002.

תוכנית המתאר כוללת בתוכה הישגים נוספים לארגוני הסביבה: תוספת שטחים נרחבים לשימור כיערות, שמורות טבע וגנים לאומיים, הגבלת התפשטותה של העיר ירושלים לשטחים הפתוחים ממערב לה והגבלת פיתוח מזיק ביישובים הכפריים של המחוז ושימור אופיו הכפרי ועוד. בקיץ 2008 הופקדה התוכנית להתנגדות. למרות ההישגים הנאים יש עדיין בתוכנית פגמים לא מעטים, ובראשם הכללת מוקד תעסוקה בהר חרת. היעדר נחישות בהתמודדות עם פיתוח העיר ירושלים פנימה מצד הרשויות הנוגעות בדבר, עלול לעודד בעתיד יוזמות של גורמים שונים ליזום מהלכים תכנוניים ופוליטיים להחייאת תכנית ספדי מחדש.

עמדת החלה"ט: ההחלטה לבטל את תכנית "ספדי" נבעה מן ההכרה כי יש מצאי עתודות קרקע בתוך העיר, מצאי הנמצא בהליכי תכנון שונים. על מנת להביא לפיתוח מואץ בתוך גבולות העיר, יש לאגם את כלל המשאבים למהלך של פיתוח העיר בשיתוף כל משרדי הממשלה הרלבנטיים, העירייה ונציגות הארגונים הסביבתיים. החלה"ט תמשיך בריכוז קואליצית הארגונים, במטרה לסייע בהסרת החסמים התכנוניים והכלכליים שעדיין קיימים לבנייה בתוך העיר, ואשר עלולים להעמיד בסיכון את ההחלטה שלא לבנות בהרי ירושלים. החלה"ט הגישה התנגדות לתוכנית המתאר המחוזית במטרה להמשיך ולשפרה בדיונים שיערכו במוסדות התכנון בהליך אישורה.

50. ירושלים - עמק הצבאים

האיום: עמק הצבאים הוא עמק עירוני פתוח ורחב ידיים בלב ירושלים, שייצודו בתוכניות המתאר לעיר כשטח ציבורי פתוח. במשך כעשרים שנה בוצעה פעילות חקלאית בעמק ע"י כמה מקיבוצי ההר, שעידו בו מטעי פרי. בשנת 1995 חדלו הקיבוצים מעיבוד הקרקע ובשיתוף פעולה עם יזמי נדל"ן ניסו לקדם בו תוכנית בניה למאות יחידות דיור ושטחים גדולים לתעסוקה ומסחר. תוכנית זו הביאה למאבק נחוש ומשותף של תושבי השכונות סביב העמק וארגונים ציבוריים, בהם גם החלה"ט, שהקימו יחד את "ועד פעולה למען עמק הצבאים". מאבק הוועד הגיע לשיאו ולסיומו המוצלח ב-2003, עם החלטת ועדת התכנון המחוזית לבטל את תוכנית הבניה.

מאז דחייתה של התוכנית התנהל מהלך ציבורי יוצא דופן של תכנון העמק ע"פ ייעודו כשטח ציבורי פתוח. בתהליך התכנון השתתפו התושבים מהשכונות הסמוכות ונציגי הארגונים, ובסיוע אנשי מקצוע מהחלה"ט ואחרים, הכינו תוכנית לפיתוח וטיפול העמק כפארק טבע עירוני, לרווחת בעלי החיים ותושבי ירושלים כאחד.

במאי 2008 אושרה התוכנית של "ועד הפעולה למען עמק הצבאים" בוועדה המחוזית ויצרה תקדים ארצי של אישור תוכנית של התושבים ולמען התושבים.

באוקטובר 2008 החל לפעול בעמק אזרח ירושלמי הטוען לזכויות בקרקע, בתוקף הסכם עם קיבוצי ההר שעידדו את השטח בעבר. כוונת האזרח להקים בעמק חווה חקלאית אורגנית ואתר נופש מסחריים. לאחר שגירש מטיילים מהעמק וביצע בו עבודות עפר שפגעו בשטחים חיוניים לקיום הצבאים, פנתה החלה"ט לבית המשפט, שהוציא צו האוסר עליו כל פעולה במקום עד לבירור התביעה העיקרית שהוגשה נגדו.

צבי בעמק הצבאים. צילום: עמיר בלבן

עמדת החלה"ט: החלה"ט תפעל למתן תוקף לתוכנית הפארק

ולמאמץ גיוס משאבים, כדי להבטיח את יישומה של תוכנית פארק עמק הצבאים, כשבשלב ראשון יבטחו התנאים להמשך קיומו של עדר הצבאים, הנמצא בסכנת פגיעה והכחדה.

51. הרי ירושלים - כביש הטבעת המערבית

האיום: כביש הטבעת המערבית מתוכנן לחבר בין הכבישים 1 (ירושלים - תל-אביב), 9 (ממחלף מוצא עד מחלף בגין - גולדה בכניסה לשכונת רמות) ו- 39 (מצומת האלה לצומת הרכבת בדרום-מערב ירושלים). הכביש מהווה חלק מרשת כבישי טבעת המקיפה את העיר ירושלים.

עמדת החלה"ט: הכביש יגרום לפגיעה אנושה בנוף הרי ירושלים, בנחלים, בטרסות החקלאיות ובמערכת הטבעית הייחודית. הכביש סותר את מדיניות המוצהרת של ממשלה ישראל ומשרד התחבורה לעידוד ולקידום השימוש בתחבורה הציבורית בישראל, והוא פוגע ומנוון את מרכז העיר ירושלים. בנוסף לכך, עלות הכלכלית גבוהה ועד היום טרם הוכחה כדאיותו התחבורתית. החלה"ט מציעה חלופות לכביש, שמידת פגיעתן בהרי ירושלים פחותה.

הדמיית כביש הטבעת

52. הרי יהודה - רפורמה בענף הלול

האיום: במהלך שנת 2008 קודמה רפורמה ממשלתית המציעה להוציא את לולי ההטלה שבשטחי מושבים אל חוות לולים גדולות המתוכננות לקום על שטחים פתוחים, וזאת בכדי לצמצם את המפגעים הסביבתיים בתחומי היישוב ולאפשר פיתוח תיירות. רפורמה זו כוללת גם מספר מסויים (היקפם אינו ידוע עד כה) של חוות לולים בהרי ירושלים.

עמדת החלה"ט: החלה"ט מקבלת את הצורך לפנות מפגעים סביבתיים מתחומי יישובים על-מנת להבטיח איכות חיים ואפשרות לניצול פוטנציאל תיירותי ביישובים. יחד עם זאת, החלה"ט מתנגדת למיקום של חוות לולים בשטחים הפתוחים, דבר אשר יביא לפגיעה קשה בשטחים פתוחים איכותיים ולקישטור רצף שטחים פתוחים בעלי חשיבות גבוהה. מבחינה ראשונית, נראה כי ניתן לבצע את הרפורמה המוצעת בתחום היישובים או בשוליהם וכן לחילופין בתחום אזורי תעסוקה. לאור הפגיעה

שוועל ובפיו תרנגולות. צילום: זלמן הנקין

הקשה הצפויה לשטחים הפתוחים אנו נערכים להשפיע על התכנון במגמה להביא לצמצום מרבי של המפגעים הצפויים, הן מבחינת היקף החוות והן מבחינת הרגישות הייחודית לכל חווה מוצעת. על משרד החקלאות, המשרד להגנת הסביבה ורשות הטבע והגנים, האחראים על הנושא מטעם המדינה, ועל ארגוני הסביבה הציבוריים להמשיך באיסוף המידע, בסקרים ובתיעוד השטחי הפתוחים בכדי להוביל למיצוי החלופות אשר מידת פגיעתן פחותה יותר.

53. נחל יתלה - רכבת לירושלים

האיום: בשנים האחרונות מסתמנת מגמה מבורכת של תכנון ופיתוח מערכת הרכבות בישראל, כחלק ממדיניות ממשלתית המעודדת השקעה במערכות תשתית, בין השאר באמצעות שדרוג מסילות רכבת קיימות והקמתן של מסילות חדשות. הגודל בכבישים, כמו גם חיבור יישובים עירוניים ומוקדי תעסוקה רבים למערכת הרכבות, מעודדים מגמה חשובה זו של פיתוח מערכת תחבורה מסילתית (רכבות) כחלק מהתמודדות עם תופעות הפרבור השליליות.

למרבה הצער חלק מתכניות פיתוח רכבת ישראל מאיימות לקטוע רציפות שטחים פתוחים ולפגוע בערכי טבע ונוף, בחלק מהמקרים ללא שום צורך, בשל קיומן של חלופות ישימות ועדיפות. כך למשל, בהתוויית קו הרכבת המהיר לירושלים (A1) המתוכנן לעבור במנהרה לאורך קילומטרים רבים, צפויה פגיעה קשה ביותר בנחל יתלה שבארץ הכפירה ובשטחים הפתוחים בעמק איילון. בעקבות קידום הקו, עולות סוגיות דרכי הגישה ושטחי התארגנות לעבודות וכן סוגיית עודפי העפר שמקורם בעבודות לכריית מנהרות הרכבת.

מעקב אחר גמר העבודות לשדרוג תוואי הרכבת הישן לירושלים מראה כי לאורך התוואי נותרו מערומי עודפי עפר בשטחים פתוחים ערכיים, ונגרמה פגיעה לבתי גידול רגישים וייחודיים בנחל רפאים ובנחל שורק. ניסיון העבר מלמד על החשיבות הגדולה שיש לפתירת בעיות אלה, והנחיית היזמים והקבלנים מראש על ידי מוסדות התכנון בעת ההליך הסטטוטורי, כחלק מכלל הסוגיות התכנוניות הדורשות פתרון טרם יציאה לביצוע. רכבת ישראל התעלמה בשנים האחרונות מסוגיות חשובות אלו גם בתכנון הקו המהיר. בסופו של דבר רשויות התכנון פועלות כיום באמצעות תוכניות מתאר ארציות משלימות לצמצום ההשלכות הנופיות והסביבתיות של ביצוע העבודות להקמת התוואי החדש. החלה"ט מלווה את הכנת התוכניות המשלימות לתוכנית הרכבת, שעל הכנתן הורתה המועצה הארצית לתכנון ובנייה ב- 2007 בעקבות לחיצו. תוכניות אלה מיועדות לפתרון נושאים חיוניים לביצוע העבודות שלא נכללו בתוכנית המקורית לקו החדש, כמו סימון אתרים לעודפי עפר ודרכי גישה. בנוסף התוכניות כוללות דרישות סביבתיות מגבילות, הן בתכנון הרכבת והן בשיטות הביצוע לקו. בשנת 2008 נמשך הליך תכנון זה לקטע במחוז ירושלים העובר באחד האזורים הפתוחים והטבעיים הרגישים ביותר בישראל - ארץ הכפירה.

עמדת החלה"ט: החלה"ט תומכת בקידום קו רכבת מהיר שיקשר את ירושלים לגוש דן ופועלת בשיתוף עם רשות הטבע והגנים, קק"ל והמשרד להגנת הסביבה, לאימוצה ויישומה של חלופת תכנון סביבתית למסילה בנחל יתלה - המקום הרגיש ביותר מבחינה סביבתית בציר המסילה ובהרי יהודה בכלל, המיועד להיות שמורת טבע. החלופה, שהוצעה ע"י מומחה בינלאומי בעל מוניטין, מציעה ביטול גשר מתוכנן מעל הנחל ואיחוד שתי מנהרות למנהרה ארוכה אחת, העוברת מתחת לנחל ומבטלת כל צורך בעבודות באזור הרגיש והרס סביבתי מוחלט ובלתי ניתן לשיקום בנחל ובסביבתו. חלופה זו הוכחה כישימה הנדסית, ברת ביצוע בעלות כספית נמוכה ובפרק זמן קצר מהנדרש לביצוע תוכנית רכבת ישראל, ובטיחותית באותה מידה. ועדת בחינה להשוואת החלופות, שהוקמה ע"י המועצה הארצית ביולי 2008, קבעה כי יש להמשיך בקידום התוכנית המקורית של רכבת ישראל, בטענה כי אימוץ החלופה הסביבתית עלול להביא לעיכוב משמעותי בהקמת הקו החדש. החלה"ט, יחד עם שותפיה למאמץ קידום החלופה, סבורה כי בחירת החלופה הסביבתית לא תעכב משמעותית, אם בכלל, את הקמת הקו ומערערת על החלטה זו ונימוקיה. המאבק הציבורי והתכנוני ליישום החלופה הסביבתית במסילה החדשה נמשך.

נחל יתלה בהרי ירושלים. צילום: עמיר בלבן

54. מבשרת ציון - קידום פיתוח בפתחת נחל חלילים

האיום: בלב מבשרת ציון נפרש נחל חלילים - פנינת טבע בלב העיר. הנחל מציע לתושבים ולמטיילים פריחה נהדרת,

אתרי ארכיאולוגיה והיסטוריה, וגם קצת שקט מחיי העיר הרועשים. מרבדי הפריחה, ערכי הטבע הרבים והשרידים הארכיאולוגיים המצויים במקום מושכים אל הנחל עשרות אלפי מטיילים מידי שנה.

בשנים האחרונות מקודמת תכנית לבנייה רחבת היקף בפתח הנחל, שעיקרה בניית יחידות דיור למגורים, מגרש ספורט ומרכז מסחרי. התוכנית, הכוללת גם חנייה ורחבות סלולות, הופכת למעשה שטח המוגדר כשטח ציבורי פתוח לרווחת הכלל, לשטח בנוי.

עמדת החלה"ט: החלה"ט מתנגדת ליוזמת פיתוח זו של מינהל מקרקעי ישראל והמועצה המקומית מבשרת ציון במוסדות התכנון ומציעה חלופה שתמנע פגיעה בנחל. בנוסף, החלה"ט, ובראשה נוצר מחוגי הסיור של מבשרת ציון, מובילה מאבק לו שותפים תושבים ממבשרת ציון ומהציבור הרחב מכל הארץ, אשר נרתמו להיאבק למען שימור הנחל. במסגרת זו התקיים זו השנה השנייה הפנינג תרבות ירוקה להצלת נחל חלילים מפיתוח נדל"ני דורסני.

נחל חלילים

55. קדמת גפן - ישוב חדש

האיום: פיתוח ישובים חדשים, הכולל הן בניית בתי מגורים והן תשתיות נלוות נדרשות כגון כבישים, חשמל, ביוב ומים - פוגע בנוף הפתוח, מצמצם את כמות השטחים הפתוחים בבינוי צמוד קרקע בצפיפות נמוכה, קוטע את רצף השטחים הפתוחים ומוביל להרס בתי גידול ולנזק אקולוגי. פירוט הבעייתיות שביישובים חדשים בסעיף 26.

דוגמה להריגה ממדיניות התכנון המתנגדת ליישובים חדשים היא הכוונה להקמת הישוב החדש קדמת גפן בחבל עדולם. בשנת 2008 הוגשה על ידי שר התמ"ת אלי ישי הצעת מחליטים לממשלה להקמת ישוב חדש. הצעה זו חורגת כמובן ממדיניות התכנון. במקרה זה אין מדובר בכוונה לחזק את הפריפריה באמצעות הקמת ישוב חדש, אלא להקים אותו כישוב פרברי במרחק של כחצי שעת נסיעה מגוש דן וחמש דקות מכביש 6. מדובר בישוב קהילתי חדש בתחום המועצה האזורית מטה יהודה, שיאכלס עד 500 משפחות, כאב טיפוס של עיר בעלת צביון דתי-חרדי. על פי ההצעה נקבע כבר מיקום מדויק ואין חלופות להצעה, דבר העומד בניגוד מוחלט לנוהל הקמת ישובים חדשים, אשר נקבע ע"י היועץ המשפטי לממשלה ומחייב את רשויותיה.

עמדת החלה"ט: הצעת שר התמ"ת לממשלה מהווה התערבות בוטה בנושא מהותי של מדיניות התכנון הנמצאת בסמכותו של משרד הפנים. החלה"ט תפעל נגד כל ניסיון לקדם את היוזמה להקמת הישוב בשטח פתוח ערכי ביותר. במסגרת זו תדגיש החלה"ט בפני מקבלי ההחלטות הנוגעים בדבר את הצורך בהעדפת האינטרס הציבורי הרחב, של ציבור המעוניין בשימור השטחים הפתוחים, על אינטרס צר של מגזרים המעוניינים להתבדל ולהקים ישוב חדש עבורם בלבד, על הנזק הסביבתי והחברתי הכרוך בכך.

56. הסדרת חוות בודדים בהרי יהודה

האיום: בשנים האחרונות קבעה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה כי ככלל, בישראל אין מקום לעודד ולהקים מיזמים של התיישבויות בודדים - חוות פרטיות בשטחים הפתוחים, המחזיקות בשטחי קרקע גדולים יחסית ומחוץ למקומות ישוב קיימים. ברחבי הרי יהודה ישנן כ-8 חוות בודדים קיימות הנמצאות בלב השטחים הפתוחים, וברובן ככולן מבצעות בפועל עבירות בנייה, הפוגעות בסביבה ובשלטון החוק. הרחבה על הבעייתיות שבהתיישבויות בודדים ראה סעיף 14.

עמדת החלה"ט: יש להפסיק את התופעה השלילית של עשרות התיישבויות הבודדים שהוקמו באורח בלתי חוקי בניגוד לחוקי מקרקעין, הממוקמות בשטחים הפתוחים המיועדים לשימור בתכניות

חוות בודדים מגודרת בהרי יהודה

מתאר שונות. על הממשלה להביא לפינוי החוות הלא חוקיות ולהשבת המצב התכנוני לקדמותו, וליצוי הדין עם העבריינים ועם הגורמים ברשויות שסייעו ומסייעים להם. במקביל יש לפעול במוסדות התכנון כדי למנוע אישור בדיעבד של חוות כאלו ברחבי השטחים הפתוחים ולהנחות את היחידה לאכיפת דיני מקרקעין במשרד המשפטים לטפל בנושא חשוב זה ולהציב אותו בראש סדר העדיפויות שלה.

57. ואדי קלט - גדר ההפרדה

פריחה בואדי קלט. צילום: בית ספר שדה עפרה

האיום: ואדי קלט, מהווה רצועת מעבר בין האזור הים תיכוני בחלקו המערבי לאזור המדברי בחלקו המזרחי ולכן יש לו חשיבות אקולוגית מהמעלה הראשונה. בנוסף, הואדי מכיל בתוכו את אחד ממסלולי הטיוול המלהיבים באזור, הכולל מים זורמים, קניונים ומנזרים.

בחודש מאי 2006 אישרה ממשלת ישראל את תוואי גדר ההפרדה באזור ואדי קלט, לאורך הגדה הדרומית של הנחל. בחינה שנערכה לתוואי זה ע"י רשות הטבע והגנים מלמדת על נזק נופי עצום, בעיקר תוצאה של חציבה במדרון התלול. כיוון שכך נבחנה וקודמה ע"י רשות הטבע והגנים חלופה נוספת מצפון לואדי קלט. אולם, בהתבסס על חוות דעת של האקולוגים ד"ר אדיב גל וד"ר רון פרומקין, עולה כי גם חלופה זו תגרום לנזק בלתי הפיך, הן מהבחינה הנופית והן מהבחינה האקולוגית, ובכלל זה להרס בתי גידול.

עמדת החלה"ט: החלה"ט סבורה ששתי החלופות להתוויית הגדר יגרמו לנזקים אקולוגיים ונופיים בלתי הפיכים באחד מהאזורים החשובים בארץ ועל כן יש להימנע מהקמת מכשול קו התפר באזור זה. החלה"ט סבורה כי לאור המאפיינים הייחודיים של האזור, ובראשם המכשול הטופוגרפי הטבעי מחד והמרחק הרב יחסית בין האוכלוסיות מאידך, ניתן לבחון חלופות ביטחוניות נוספות ובראשן החלופה הטכנולוגית, שפגיעתה בסביבה מצומצמת משמעותית.

58. חולות אשדוד - אזור התעשייה הדרומי מס' 4

דיונה באשדוד. צילום: בועז רענן

האיום: חולות מישור החוף עליהם מתוכננת תכנית איזור התעשייה הדרומי באשדוד הם סביבת חיים ייחודית שאין דומה לה בישראל. ייחודם נובע מצירוף נדיר של גורמים היוצרים "אי אקולוגי" שבו שוררים תנאי קרקע יובשניים באקלים ים תיכוני. למרבה הצער, רוב שטחי החולות בארץ נוצלו לבניית ערי החוף, לפיתוח תעשייה, למתקני צבא, ומה שנותר נכרה בקצב מהיר כחומר גלם לבנייה. שטחי נוף טבעי של חולות ורכסי כורכר בשטח של 43 קמ"ר בלבד בדרום מישור החוף נותרו כלאים.

כיום מובילה עיריית אשדוד תכנית מתאר המציעה הקמת אזור לתעשיות עתירות ידע, המשתרע על שטח של כ- 230 דונם ממערב לתחנת הרכבת אשדוד ולכביש מס' 4 וממזרח לדיונה הגדולה, חלק מגוש החולות החשוב של חולות ניצינים. התכנית מוצעת על שטח חולות נדיר בעל איכויות נופיות וסביבתיות נדירות. השטח כולל בתוכו בין השאר עצי שקמים, בוסתנים, עצי שיטה מלבינה והוא מתפקד כאזור טיולים אטרקטיבי, אשר משמש כחוליה מקשרת בין אזורי העיר הבנויים לאזור הדיונה הגדולה.

עמדת החלה"ט: החלה"ט דרשה בעת הליך אישורה של התוכנית במוסדות התכנון לערוך עבודת סקר של מצאי אזורי תעשייה קיימים ופוטנציאליים לתעשייה עתירת ידע, בתוך התחום המוניציפאלי של העיר אשדוד. ביצוע סקר כזה יוכיח כי קיימים שטחים חלופיים בתחום העיר ואין צורך בהקמת אזור תעשייה נוסף.

מאחר והתכנית כוללת בשטחה אזורי חולות בלתי מופרים ולאור ייחודיות, חשיבות וערכיות שטח החולות, החלה"ט והפורום הציבורי לאיכות הסביבה באשדוד מתנגדים לתוכנית וזוכים לתמיכה ציבורית רחבה. החלה"ט חרדה לעתידם של הדיונה הגדולה, חניון השקמים, שדרת השקמים והמרחב הפתוח סביבם ותפעל בכל האמצעים החוקיים העומדים לרשותה למנוע את הנזק הצפוי.

59. מזרח חבל לכיש - ישובים חדשים

האיום: פיתוח ישובים חדשים, הכולל הן בניית בתי מגורים והן תשתיות נלוות נדרשות כגון כבישים, חשמל, ביוב ומים - פוגע בנוף הפתוח, מצמצם את כמות השטחים הפתוחים בבינוי צמוד קרקע בצפיפות נמוכה, קוטע את רצף השטחים הפתוחים ומוביל להרס בתי גידול ולנזק אקולוגי. פירוט הבעייתיות שביישובים חדשים בסעיף 26.

דוגמה לכך היא הקמת הישובים החדשים מרשם וגבעת חזן בחבל לכיש. לפני למעלה משנה החליטה ממשלת ישראל לחדש תוכנית ישנה לפיתוח האזור, אשר המוצעה הארצית דחתה בעבר. היישובים החדשים מרשם וגבעת חזן, הכוללים עתודות של כ- 1000 יחידות דיור, מקודמים עבור עשרות משפחות מתיישבים שפנו מגוש קטיף במסגרת תהליך ההתנתקות והמעוניינות לגור באזור זה. היישובים החדשים מקודמים על

אף שבאזור קיימות עתודות של כ- 4000 יחידות דיור בישובים קיימים סמוכים. עד כה מוסדות התכנון דחו את כל ההתנגדויות הרבות שהוגשו ע"י ארגוני הסביבה בראשות החלה"ט, עמותת "במקום", חוקרים ואנשי מדע, חברי כנסת ראשי השדולה החברתית-סביבתית, תושבי האיזור, מטיילים ותושבים מכל רחבי הארץ, והחליטו לקדם את הקמתם של היישובים החדשים. מעשה זה סותר את עקרונות מדיניות התכנון הארצי שלפיו יש להעדיף חיזוק יישובים קיימים ומאשרים על פני הקמתם של חדשים.

עמדת החלה"ט: החלה"ט עתרה לבית המשפט לעניינים מנהליים בבאר שבע, בדרישה לבטל את החלטת המועצה הארצית לתכנון ובנייה מיום 16.9.2008 לאשר את היישוב מרשם שבחבל לכיש. לטענת החלה"ט ההחלטה התקבלה תוך התעלמות מחשיבות ערכי הטבע והמגוון הביולוגי שבאזור, זאת למרות שמדינת ישראל חתומה על אמנה בינלאומית בנושא, וכי הקמת היישוב תפגע ואף עלולה להעמיד בסכנת הכחדה מינים רבים של בעלי חיים. עוד נטען כי ההחלטה על הקמת היישוב התקבלה מבלי שנבחנו חלופות אחרות, ללא שמיעת חוות דעתו של מומחה שליווה את הליכי התכנון של התכנית וקבע כי התכנית מהווה פגיעה בלתי הפיכה באחד האזורים הערכיים והחשובים ביותר בארץ, וכי הנתונים שהוצגו בפני חברי המועצה היו חלקיים.

מטיילים בלכיש. צילום: דוד שהמי

מפת יישובי לכיש

60. צפון הנגב - הכשרה סיטונאית של בניה בלתי חוקית במגזר הבדואי

האיום: השטחים הפתוחים במרחב הנגב הצפוני הולכים ונעלמים תחת הבנייה הלא חוקית, הרווחת בעיקר בקרב האוכלוסיה הבדואית. הגידול באוכלוסיה זו הביא להתפשטותה המרחבית לעבר שטחים פתוחים בתהליך מתמשך. בשל כך חל כרסום חמור בכמות השטחים הפתוחים וברציפותם, ובבתי הגידול האופייניים לקרקעות הלס. רשויות המדינה, לכל אורך השנים, אינן מתמודדות עם התופעה בכלי האכיפה העומדים לרשותן ונוקטות במדיניות קרקעית ומדיניות תכנון הדוחה את ההכרעה בכל הנוגע לסוגיה של הסדרת ההתיישבות של אוכלוסיית הבדואים המתגוררת מחוץ ליישובים מוכרים.

תוכנית המתאר המחוזית למרחב מטרופולין באר שבע, אשר אחת ממטרותיה הינה הסדרה של תופעה שלילית זו, נמצאת בהליכי אישור במועצה הארצית. אולם תוכנית זו אינה כוללת מפה יישובית עתידית ברורה להתיישבות הבדואים בנגב, תוך שימוש יעיל במשאב הקרקע ושמירה על השטחים הפתוחים הייחודיים לאיזור.

בעקבות החלטת ממשלה, החלה לפעול במהלך 2008 ועדה להצעת מדיניות להסדרת התיישבות הבדואים בנגב בראשותו של השופט העליון בדימוס אליעזר גולדברג. למרבה הצער, על סמך פרסומים בתקשורת של טיוטת המלצות הועדה, נראה כי חבריה רואים במערכת התכנון מנגנון שלטוני מסורבל ומציעים מנגנון הכשרה סיטונאית של מקבצי בנייה בלתי חוקית. הוועדה ממליצה בפני הממשלה על הקמת מוסד תכנון חדש אשר יישב לצד הוועדה המחוזית מחוז דרום אשר ייוחד להסדרת ההתיישבות הבדואית ואשר ייקרא ולת"ב (ועדה להסדרת התיישבות הבדואים בנגב). ועדה זו תפעל במשך 7 שנים כאשר

5 חבריה יהיו מקרב משרד הפנים, משרד השיכון, נציג הרשות להסדרת התיישבות הבדואים וראש רשות מקומית מקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב. כמו כן, הוועדה מציעה לקצר בחצי את משך הזמן להתנגדויות הציבור המוגשות לתוכניות (מ-60 ימים, ל-30 ימים בלבד).

התיישבות בדואית בנגב. צילום: י.ק.

עמדת החלה"ט: התפשטות ופיזור ההתיישבות בבניה בלתי חוקית של האוכלוסייה הבדואית במאות מקבצים בשטחים הפתוחים בנגב גורמת לנזקים סביבתיים-אקולוגיים ונופיים, חלקם בלתי הפיכים. יש לפתור במהירות את תביעות הבעלות של האוכלוסייה הבדואית ולהפעיל את כל אמצעי האכיפה העומדים לרשות הרשויות לטיפול בתופעת הבנייה הבלתי חוקית, אשר נזקיה עצומים ופוגעים בטובת הציבור. החלה"ט מתנגדת למנגנון המוצע על ידי ועדת גולדברג בדמות מוסד התכנון החדש-ולת"ב. יש להשאיר נושא עקרוני חשוב זה הנוגע להתיישבות חדשה והכרה ביישובים לא מוכרים לידי הוועדה המחוזית מחוז דרום והמועצה הארצית לתכנון ולבנייה. החלה"ט סבורה כי אין לאפשר מנגנוני תכנון מקוצרים כגון זה המוצע, אשר אין בהם ייצוג ציבורי ראוי. הניסיון המצטבר מלמד כי כשרשויות המדינה מעוניינות בקידום תכנון - ניתן ונכון לעשות זאת במסגרת ועדות התכנון הרגילות ללא פגיעה בערכי טבע ונוף.

61. באר שבע - הרחבת העיר צפונה

האיום: חלק מהשטחים הפתוחים מצפונה של העיר באר שבע הינם שטחים בעלי ערכיות נופית סביבתית גבוהה בשל היותם בלתי מופרים כמעט לחלוטין, בשטחים אלה, הנמצאים בתחום המוניציפלי של העיר ובתחום הפיתוח של העיר בתוכנית המתאר המחוזית למטרופולין באר שבע, מקודמות על ידי גורמי פיתוח תכניות בניה נרחבות לשכונות מגורים ואזורי תעסוקה (מרת"ח, כרכור, נווה מנחם ב', פארק תעסוקה מבואה צפונית). שטחים אלה מהווים בתי גידול של מיני חי וצומח נדירים ובסכנת הכחדה כשום קולמן, בר-דרבן צהוב, כמנון שעיר, אירוס שחום, קטף חדת זנב, חוברה ושנונית באר שבע. בנוסף, חגורת השטחים הפתוחים הצפוניים לבאר שבע מהווה את הסביבה הפתוחה האיכותית היחידה בקרבת שכונות המגורים העירוניות, כאשר ממזרח שוכן גוש ההתיישבות של עומר/תל שבע וחבל יתיר והסביבה הפתוחה בחלקים הדרומיים והמערביים של העיר סובלת ממפגעים סביבתיים רבים וממגבלות פיתוח הנובעות מאתר רמת חובב.

שטחים פתוחים בצפון באר שבע. צילום: זיו כהן

עמדת החלה"ט: יש חשיבות גדולה לקיום חגורה ירוקה מצפון לעיר, אשר תאפשר שמירה על שטחים איכותיים אלו לטובת הציבור לצרכי תיירות ופנאי ולשיפור דימויה של העיר כעיר מטרופולינית שאיכות החיים בה גבוהה.

החלה"ט פועלת כיום לעריכת סקר ערכי טבע ונוף מקיף בשטחים הפתוחים על מנת לשלב שיקולי שמירת טבע ושטחים פתוחים בפיתוח העיר. מעבר לכך, החלה"ט סבורה כי ראוי לערוך סקר עתודות בנייה בתחום הבינוי הקיים על מנת לקדם ציפוף והריווית בנייה עירונית, ולמצות

את עתודות הפיתוח במרחב העירוני הבנוי ובשטחים הפתוחים הדרומיים שהם בעלי ערכיות נופית גבוהה, נמוכה, בטרם יאושרו תכניות פיתוח חדשות על שטחים לא מופרים בצפון העיר. החלה"ט תפעל לקידום תכניות לפיתוח העיר באר שבע כלפי דרום תוך שיקום והריווית האזורים הדרומיים המופרים והלא מנוצלים, תוך מגמה להפוך את המע"ר הסמוך של באר שבע על התשתיות העירוניות שבו (מרכז העסקים, משרדי ממשלה, תחנת רכבת, עיר עתיקה, פארק נחל באר שבע) למרכז הגיאוגרפי של העיר.

62. באר שבע - פארק נחל באר שבע

האיום: פארק נחל באר שבע, מהגדולים בנחלי הנגב, מתוכנן להפוך לפארק נופש מטרופוליני, בחלקו העובר בתחום העיר באר שבע. על אף ערכיות נמוכה של האיזור בשל הפרות מעשה ידי אדם בשנים האחרונות, עדיין חלקי הנחל ויובליו ממזרח ומערב מאופיינים בערכיות אקולוגית גבוהה. לנחל בכל אורכו חשיבות גבוהה כמסדרון למעבר של בע"ח ומיני צמחיה בין בקעת ערד לנחלי שקמה/בשור.

נחל באר שבע. צילום: זיו כהן

עמדת החלה"ט: פיתוח שטח זה תוך שיקולים עירוניים בלבד וללא ראיית הנחל כמסדרון אקולוגי, עשוי למנוע מעבר של מיני צומח וחי בין המרחבים ממזרח לעיר ומערבה, ולגרום לניתוק בין אוכלוסיות בעלי חיים וצמחים. לשם כך החלה"ט פועלת לעריכת סקר ערכי טבע ונוף מקיף בשטח הנדון ולשילוב שיקולים של שימור מסדרון אקולוגי מזרח-מערב לאורך ערוץ הנחל.

63. כסיף - הקמת ישוב עירוני חדש

האיום: פיתוח ישובים חדשים, הכולל הן בניית בתי מגורים והן תשתיות נלוות נדרשות כגון כבישים, חשמל, ביוב ומים - פוגע בנוף הפתוח, מצמצם את כמות השטחים הפתוחים בבינוי צמוד קרקע בצפיפות נמוכה, קוטע את רצף השטחים הפתוחים ומוביל להרס בתי גידול ולנזק אקולוגי.

פירוט הבעיות שביישובים חדשים בסעיף 26.

החלטה על הקמת עיר חרדית כסיף באזור צומת תל ערד התקבלה על ידי הממשלה ביום 15.04.2007. מטרת הקמת הישוב כפי שנוסחה ע"י החלטת הממשלה, באה לתת מענה לשתי סוגיות חשובות למדינת ישראל. הראשונה - מתן פתרון דיור למגזר החרדי, והשנייה - עידוד התיישבות באזור הנגב.

האתר המתוכנן להקמת הישוב נמצא בסמיכות לגן לאומי תל ערד. שטח היישוב המתוכנן נמצא בעיבוד חקלאי עונתי וייעודו חקלאי על פי תוכנית המתאר המחוזית למחוז דרום - תמ"מ 14/4.

הקמת היישוב איננה נדרשת מבחינה תכנונית, זאת על סמך מלאי תכנוני מאושר למגורים בשכונות מגורים בעיר ערד וכן ביישובים חדשים שאושרו אך טרם הוקמו באזור זה כגון הישוב כרמית בצומת שוקת.

עמדת החלה"ט: החלה"ט שותפה לרצון לחזק את ההתיישבות, בפרט באזורי הפריפריה. ראוי להשיג יעד זה בראש ובראשונה על ידי עיבוי היישובים הקיימים. היישובים המצויים ממזרח לבאר שבע עדיין רחוקים ממיצוי הקיבולת שלהם ובחלקם אף רחוקים מגודל מינימלי המאפשר קיום קהילה מאוזנת ועצמאית. מיקומה המוצע של העיר "כסיף" בלב בקעת ערד יפגע ברצף השטח האיכותי הפתוח של בקעת ערד. להקמת הישוב יהיו השלכות משמעותיות על המרחב בשל רגישותו הנופית הגבוהה וקרבתו לגן הלאומי "תל ערד". יש חשיבות לשמר את כלל מרחב הגן הלאומי ערד כאתר מורשת תרבות עולמי לשימור.

64. ערד, ירוחם ומצפה רמון - מתחמי מדבר תיירותיים

האיום: בשנים האחרונות מתוכננות בנגב מספר יוזמות פיתוח, בהובלת משרד התיירות ומינהל מקרקעי ישראל, הכוללות מוקדי תיירות ומלונאות מדבר בשטחים הפתוחים מחוץ לתחום היישובים העירוניים הקיימים בנגב, ובצפיפויות בינוי נמוכות מאוד.

דוגמאות לכך הן תוכניות המתבססות בעיקר על אכסון תיירותי ומלונאות בשולי העיר ערד, והיישובים ירוחם ומצפה רמון (תוכנית "שפת המדבר").

יוזמות אלו, המאפשרות מוקדי פיתוח חדשים בשטחים הפתוחים והפיתוח הנלווה להם (קווי תשתית, דרכי גישה ועוד) מקודמות תוך צמצום בהיקף השטחים הפתוחים, קיטוע רציפותם, פגיעה בנוף הפתוח והרס של בתי

גידול רגישים. היוזמות מאיימות לפגוע ברצף השטחים הפתוחים ובשימור יחידות שטח גדולות איכותיות המהוות נופי בראשית מדבריים, ולכן עלולות לפגוע גם בכוח המשיכה התיירותי של חבל ארץ זה בראייה לטווח ארוך.

פנורמה - זריחה על מכתש רמון

בנוסף, פיתוח מסוג זה מצמצם ואף עלול למנוע את האפשרות של המטיילים לנוע בחופשיות וללא הגבלה בשטחים הפתוחים ובמרחבי הנגב במגוון פעילויות פנאי ונופש.

עמדת החלה"ט: האתגר התכנוני הינו פיתוחן של ערד, ירוחם

ומצפה רמון כישובים איכותיים, המתבססים על האטרקטיביות של תיירות המדבר לסוגיה, תוך רוויזיה כללית וחשיבה מחודשת של המרקמים התיירותיים והעירוניים בתוכניות הקיימות.

ראוי להביא לביטוי את היתרונות הסביבתיים והחברתיים של התכנסות אל השטח הבנוי של היישובים אשר זקוקים לחיזוק, על פני מגמת תכנון מפוזרת כלפי חוץ לעבר השטח הפתוח. מגמת ההתפשטות אל השטחים הפתוחים הגלומה ביוזמת התכנון תיטיב עם האוכלוסייה הקיימת ועם חוסנם של היישובים. יוזמה זו תגרום לפגיעה בסביבה, בטבע ובנוף המדברי עליו נשענת תיירות המדבר. יחד עם הציבור נפעל לקריאה למסודות התכנון לשלול דפוס פיתוח בזבזני במשאב הקרקע זה, ולדחות יוזמות אלו.

65. מדבר יהודה - קידוח נפט

האיום: מדבר יהודה הוא אחד האזורים היחידים בארץ המקיים

מערכת אקולוגית מלאה, מיצרנים ראשוניים (צמחים), ועד לטורפי על (נמרים). לכן, קיימת חשיבות עליונה לשמור על מערכת זאת בלתי פגועה ככל הניתן. כיוון שכך, האזור הוכרז כשמורת טבע שתאפשר תנועת בעלי החיים, הפצת מיני צמחים מקומיים ותגן על המגוון הביולוגי, ובכדי למנוע פעולות שהשפעתן על ערכי הטבע והנוף עלולה להיות הרסנית.

חברת "גינקו" וחברת "דלק אנרגיה" מבקשות לבצע בתחום שמורת מדבר יהודה, צפונית לכביש 31 היורד מערד לים המלח, את קידוח "צוק תמרור 4". הקידוח מתוכנן לעומק של כ- 2000 מטר לאיתור מאגר פוטנציאלי של כ- 6.5 מיליון חביות. הקידוח הוא חלק מסדרת קידוחים שחברות אלה מבקשות לבצע בנגב, במקביל לחידוש קידוחים ישנים, בהם לא נמצא נפט בכמויות מסחריות בעבר.

במהלך שנת 2008 הוועדה המחוזית דנה בתוכנית קידוח נפט באתר צוק תמרור שבשמורת מדבר יהודה. בעניין זה דנה גם מליאת רשות הטבע והגנים אשר נדרשה להתייחס ליוזמת פיתוח זו. מליאת רט"ג אישרה את הקידוח, והתעלמה מעמדת הוועדה המקצועית - מדעית שמינתה, אשר המליצה להתנגד לקידוח בשל הפגיעה הצפויה בטבע.

עמדת החלה"ט: על אזור ייחודי זה של מדבר יהודה ישנם לחצי

פיתוח כבדים כגון: מתחת קווי תשתית, רכבל, מחצבות, פיתוח תוכניות לאנרגיה שאובה ועוד. כל פיתוח באזור זה, על רגישותו האקולוגית הרבה, עלול לפגוע משמעותית בבית גידול ייחודי זה ובאיכויותיו הנפיות אשר ראוי לשמורן כחלק חשוב בדמות הארץ.

פיתוח שדה נפט בתחום השמורה, ברמת המדבר מעל לנחל בוקק, יפגע ביכולת לשמר את המעט שנותר כיחידה שלמה ושמורה. בנוסף, סבורה החלה"ט כי התפוקה המצומצמת הצפויה מהקידוח אינה מצדיקה מתן היתר לפגיעה חמורה וקבועה בחי, בצומח, בנוף וכן בהנאת המטיילים בתחום של שמורת טבע מוכרזת. החלה"ט תמשיך להיאבק בהקמת מתקן הקידוח בתוך שמורת הטבע.

מכתש רמון. צילום: עמיר בלבן

קידוח בצוק תמרור. הדמייה: רט"ג

תצפית על מרחבי מדבר יהודה

66. מדבר יהודה - גדר ההפרדה

האיום: מדבר יהודה הוא אחד האזורים היחידים בארץ המקיים מערכת אקולוגית מלאה, מיצרנים ראשוניים (צמחים), ועד לטורפי על (נמרים). לכן, קיימת חשיבות עליונה לשמור על מערכת זאת בלתי פגועה ככל הניתן. כיוון שכך, האזור הוכרז כשמורת טבע שתאפשר תנועת בעלי החיים, הפצת מיני צמחים מקומיים ותגן על המגוון הביולוגי, ובכדי למנוע פעולות שהשפעתן על ערכי הטבע והנוף עלולה להיות הרסנית. ייחודו הנופי והביולוגי של מדבר יהודה הינו נכס לאומי יחיד במינו, וכתוצאה הוא משמש מקום משיכה לעשרות אלפים המבקרים בו כל שנה, ונהנים מנופיו ומעולמם החי והצומח שלו.

הקמת גדר הפרדה המתוכננת ברמת המדבר והמחסום הפיזי המלווה אותה עלולה לפגוע פגיעה אנושה, בלתי הפיכה ורבת פנים במדבר יהודה. הגדר המתוכננת לחצות את המדבר במרכזו ממצדות יהודה דרך הר חולד ועד הקניון של נחל ערוגות ותנתק את יחידת הנוף של מצוק ההעתקים מיחידת הנוף של רמת המדבר. גדר שתחצה את המדבר לשניים תהווה סכנת קיום למינים שונים, בעיקר לצבאים, ליעלים ולטורפים שונים. בנוסף לפגיעה האקולוגית החמורה, עבודות החציבה והקמת המכשול יפגעו קשות בנוף הבתולי והבלתי נגוע של המדבר.

דחפור במדבר יהודה

יעל וגדיים במדבר יהודה. צילום: יוסי אשכול

עמדת החלה"ט: החלה"ט מודעת לצרכים הבטחוניים שבהקמת הגדר, אך סבורה שבמקרה זה יש להביא בחשבון שההרס שיגרם למדבר ולחיים בו הוא בלתי הפיך ואינו ניתן לתיקון. כל שינוי וכל פגיעה במדבר נותרים לשנים ולדורות. בניית הגדר והדרכים לאורכה יותירו צלקות שאין להן תקנה. החלה"ט סבורה שיש מקום לבחון באזור זה אמצעי הגנה אחרים, פוגעניים פחות.

67. מפעלי ים המלח - בריכה מס' 5

האיום: האגן הדרומי של ים המלח מתפקד כבריכות אידוי מלאכותיות המשמשות את מפעלי ים המלח מאז שנת 1952, על פי חוק זיכיון ים המלח, התשכ"א-1961. כתוצאה מתהליכי הייצור וההפקה ועקב שקיעת מלחים, עולה מפלס המים במאגר המים, הידוע כבריכה מספר 5, אשר שטחה כ-80 קמ"ר בכ-20 ס"מ בשנה. המפלס העולה מאיים להציף את תשתיות החוף ואת מתחם התיירות בחמי זוהר-עין בוקק, המהווה את מוקד התיירות המרכזי באזור, בהיקף של כ-4,000 חדרי מלון. באוקטובר 2007 הוכרז פרויקט "הגנות ים המלח" כתשתית לאומית, והממשלה הסמיכה את החברה להגנות ים המלח להוביל את פרויקט ההגנות. במקביל נערך תכנון כללי לים המלח במסגרת תוכנית מתאר ארצית - תמ"א 13 לחופי הים המלח. במסגרות אלו נבחנות הדרכים לאזן בין הפעילות התעשייתית לפעילות התיירותית וכל זאת על רקע ייחודו הסביבתי של האזור. במסגרת זו שתי חלופות מרכזיות נבחנות כפתרון ארוך טווח; האחת, הגבהת הסוללות המקיפות את בריכה 5 שמשמעותה העיקרית כרייה וחציבה בהיקפים של עשרות מיליוני קוב חומר גלם במרחבי המדבר לטובת בניית הסוללות. החלופה השנייה היא ביצוע פעולה הנקראת "קציר מלח" שמשמעותה שמירה על מפלס בריכה קבוע ע"י איסוף המלח השוקע בתחתית הבריכה והעברתו צפונה. פעולה דומה נעשית ע"י מפעלי ים המלח הירדנים. קציר המלח אינו דורש הגבהת הסוללות ומכאן שאינו כרוך בפעולות כרייה וחציבה הפוגעת במדבר.

ים המלח. צילום: כתרי מעוז

עמדת החלה"ט: החלה"ט מתנגדת לחלופה של הגבהת הסוללות שמשמעותה פגיעה קשה במרחב הסובב את ים המלח כתוצאה מכרייה של עשרות מליוני קוב חומר גלם לבניית הסוללות. החלה"ט סבורה שיצירת איזון בר קיימא בין המשך תפקוד מפעלי ים המלח למניעת פגיעה בפעילות המלונאית ובתשתיות הארציות, יכול להיות מושג רק באמצעות חלופת קציר המלח. חלופה זו עדיפה משמעותית מבחינה סביבתית ויש לקדם אותה, גם אם תימצא יקרה יותר.

68. מישור ימין - אנרגיה סולרית בנגב

האיום: גידולה המתמיד של אוכלוסיית ישראל וצמיחתו של המשק מובילים לעליה בצריכה והגדלת הביקושים לחשמל. בשנים האחרונות אנו עדים לגל של יוזמות רבות ומגוונות להגדלת ההיצע במשק ייצור החשמל המקומי. ממשלת ישראל מובילה מדיניות ברורה של הגדלת הייצור והקמת תחנות כוח נוספות, הן על ידי המגזר הפרטי והן על ידי חברת החשמל. משרד התשתיות הלאומיות, תחת איום ממשבר ייצור חשמל אשר עלול להביא לעלטה ולשלל נזקים למשק, מקדם שורה של תכניות חלקן תוך פגיעה בשטחים הפתוחים, ללא כל מדיניות ברורה ושקופה לנושא. במסגרת ההכרה במשבר הסביבתי העולמי ותהליך התחממות כדור הארץ מדינת ישראל פועלת במקביל לקידום מבורך של ייצור חשמל בתחנות כוח ממקורות אנרגיה מתחדשת - מקורות שמש ורוח - אך גם אלו לא פטורים מדיון סביבתי, נוכח השלכותיהם הסביבתיות ביחס לשטחים הפתוחים ומפגעי סביבה אחרים שהם יוצרים. מיזמי אנרגיית שמש ברחבי הנגב והערבה דורשים שטחי קרקע גדולים בשטחים פתוחים ערכיים מבחינה נופית, בעלי חשיבות גבוהה לשמירת המגוון הביולוגי כבית גידול ייחודי וכאזורי פעילות נופש ופנאי של מטיילים. אזורים ערכיים במיוחד הם חולות מישור ימין ומרחבי הערבה הדרומית במועצה האזורית חבל אילות.

עמדת החלה"ט: יש לקדם את תוכנית האב למשק האנרגיה בכדי להתמודד עם צרכי משק החשמל בראייה כוללת ארוכת טווח. יש לבחון חלופות שונות ומגוונות לייצור חשמל וניהול נכון של משק ייצור האנרגיה הארצי, כניהול ביקושים ועידוד שימוש נבון בחשמל בכל מגזרי המשק. את תכניות הפיתוח השונות לייצור חשמל והולכתו, כולל ממקורות אנרגיה מתחדשים, יש לאמוד בבחינת עלות מול תועלות, תוך בחינת חלופות הנשענות על בסיסי מידע מוצקים. עם המטרות המוצדקות של שיפור איכות האוויר בישראל והתחשבות בתופעת התחממות כדור הארץ, יש להביא בחשבון שיקולים נוספים בהתחשב בתנאים הייחודיים של מדינת ישראל: שימוש נכון במשאב הקרקע, הגנה על ערכי טבע ומגוון ביולוגי ונופים ייחודיים, המשמשים גם כאתרי נופש ופנאי.

החלה"ט מלווה מקצועית צוות שמינתה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה לבחון סוגיה זו. כמו כן, החלה"ט תבחן מיזמי אנרגיית שמש אלו בהיבטי הסביבה שהוזכרו ותעביר את עמדתה המקצועית ליזמים, למשרד התשתיות הלאומיות ולמוסדות התכנון.

69. מחוז דרום - שינוי גודל מגרשים לבנייה במועצות אזוריות רמת נגב, ערבה תיכונה וחבל אילות

האיום: המועצה הארצית לתכנון ובנייה החלה לקדם השנה שינוי לתוכנית המתאר המחוזית של מחוז דרום המאפשרת לתכנן ולבנות על מגרשים בשטח של דונם ביישובי המועצות רמת נגב, ערבה תיכונה וחבל אילות. ההחלטה התקדימית לשנות את תוכנית המתאר הארצית (תמ"א 35) נועדה לאפשר באזור מגורים בצפיפות נמוכה ולהפוך את ההתיישבות באזור הדרום ליותר אטרקטיבית.

כיום, תוכנית המתאר הארצית (תמ"א 35) מאפשרת במועצות רמת נגב, ערבה תיכונה וחבל אילות לבנות על מגרשים בשטח של חצי דונם לכל היותר (500 מ"ר), ובאזור המרכז מדובר אף בשטח קטן מזה (330 מ"ר).

עמדת החלה"ט: יש לשמור על חיסכון בצריכת משאב הקרקע גם ביישובי הפריפריה. הניסיון לאורך השנים מלמד כי האכלוס בפריפריה לא בהכרח קשור לגודל מגרשים, אלא בעיקר לאפשרויות תעסוקה ושירותי ציבור, בדגש על שירותי חינוך. החלה"ט סבורה כי אין מקום לחרוג מצפיפויות המגורים שנקבעו בתמ"א 35, שנתיים לאחר אישורה. לכן, באם הוועדה המחוזית מצווינת לשנות את הצפיפויות באזורים מסוימים במחוז - הדרך הנכונה לעשות זאת תהיה בעת העדכון התקופתי הקרוב של תמ"א 35 בעוד כשנתיים.

שכונה חדשה בנאות סמדר. צילום: איתמר בן דוד

70. הסדרת חוות בודדים בנגב

האיום: בשנים האחרונות קבעה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה כי ככלל, בישראל אין מקום לעודד ולהקים מיזמים של התיישבויות בודדים - חוות פרטיות בשטחים הפתוחים, המחזיקות בשטחי קרקע גדולים יחסית ומחוץ למקומות ישוב קיימים. הרחבה על הבעייתיות שבהתיישבויות בודדים ראה סעיף 14 ברחבי הנגב יש עשרות התיישבויות בודדים. חוות אלה נמצאות בלב השטחים הפתוחים, ורובן ככולן מבצעות בפועל עבירות בנייה, הפוגעות בסביבה ובשלטון החוק.

מפת התיישבויות בודדים בנגב ובצפון

עמדת החלה"ט: יש להפסיק את התופעה השלילית של עשרות התיישבויות הבודדים שהוקמו באורח בלתי חוקי בניגוד לחוקי מקרקעין, הממוקמות בשטחים הפתוחים המיועדים לשימור בתכניות מתאר שונות. על הממשלה להביא לפינוי החוות הלא חוקיות ולהשבת המצב התכנוני לקדמותו, ולמיצוי הדין עם העבריינים ועם הגורמים ברשויות שסייעו ומסייעים להם. במקביל יש לפעול במוסדות התכנון כדי למנוע אישורן בדיעבד של חוות כאלו ברחבי השטחים הפתוחים ולהנחות את היחידה לאכיפת דיני מקרקעין במשרד המשפטים לטפל בנושא חשוב זה ולהציב אותו בראש סדר העדיפויות שלה.

71. ישובים חדשים בפתחת ניצנה - ניצנית, חלוצית 3

האיום: פיתוח ישובים חדשים, הכולל הן בניית בתי מגורים והן תשתיות נלוות נדרשות כגון כבישים, חשמל, ביוב ומים - פוגע בנוף הפתוח, מצמצם את כמות השטחים הפתוחים בבינוי צמוד קרקע בצפיפות נמוכה, קוטע את רצף השטחים הפתוחים ומוביל להרס בתי גידול ולנזק אקולוגי. פירוט הבעייתיות שביישובים חדשים בסעיף 26. דוגמה לכך היא הקמת הישובים החדשים ניצנית וחלוצית 3 בפתחת ניצנה. ראשיתם של ישובים אלו בתכנית שלד לפתחת ניצנה שהוכנה בשנת 2001 בעקבות החלטת הממשלה מאותה שנה, על בסיס סקר התכנון לאיתור ופיתוח ההתיישבות בחולות חלוצה. במסגרת גיבוש התכנית נדונו מספר חלופות פיתוח בהן:

- חלופת שרשרת - ישובים קטנים לאורך הגבול הבינ"ל ישראל מצרים.
 - חלופת מוקד פרברי חדש - יישוב סמוך לשמורת חולות עגור.
 - חלופת חיזוק מוקדים קיימים - עיבוי וחיזוק ההתיישבות בפתחת ניצנה ובפתחת שלום.
 - חלופה משולבת - עיבוי וחיזוק ההתיישבות בפתחת ניצנה ובפתחת שלום ובמקביל פיזור שלושה ישובים לאורך הגבול.
- לבסוף, נבחרה החלופה המשולבת ואף לה הוכנו חלופות רבות לבחינת מיקומם של הישובים החדשים בפתחת ניצנה. התיירות באזור פתחת ניצנה הולכת ומקבלת תנופה. אזורים אלה כוללים נופי ארץ בראשית פתוחים, מסקרנים ושונים מאזורים אחרים בישראל. במקום קיים היצע במגוון רחב של פעילויות המתאימות לאזור ותיירים ומטיילים המגיעים לאזור נהנים מטויל באזור הגבעות ובחולות. אתרים חשובים רבים כמו תל ניצנה, החוות הקדומות, מערת ניצנה, הכביש המנדטורי מערת ניצנה, ודימונת החול עלולים להיפך למובלעות בתוך הנוף בנוי או בשוליו ובכך יאבדו מייחודם.

עמדת החלה"ט: יש חשיבות לשמירה על רצף השטחים הפתוחים והנוף הפתוח על עולם הצומח והחי הייחודיים בפתחת ניצנה. החלה"ט מתנגדת למיקומה של הישוב "ניצנית" על גבעות ניצנה והקמת הישוב "חלוצית 3" משום שהקמת היישובים החדשים תפגע במשאבי הטבע ברצף השטחים הפתוחים ובמגוון המינים.

יש חלופות אחרות ליישובים אלו כעיבוי היישובים הקיימים בפתחת ניצנה ושימור האופי הכפרי הקהילתי של היישובים באמצעות פיתוח נכון ובר קיימא. עיבוי היישובים הקיימים היום בנגב בכלל, זו משימה לאומית, ועל כן, ראוי להקצות את מלוא תשומת הלב והמשאבים לקליטת משפחות חדשות ופיתוח מקורות פרנסה בתוך היישובים הקיימים.

החלה"ט פועלת יחד עם תושבי פתחת ניצנה למנוע את הקמת היישובים במקומם המתוכנן, באמצעות פעילות ציבורית משותפת עם תושבי המועצה האזורית רמת נגב.

72. כביש 10 - סלילת כביש בשטחי החולות

האיום: כביש 10 הקיים הינו ציר הנסמך על גדר המערכת בין גבול ישראל ומצרים. לאור דרישות מערכת הביטחון וישובי הספר בנגב המערבי הוחלט על הסטת תוואי הדרך מזרחה, תוך השארת הדרך הקיימת היום כדרך לשימוש הצבא בלבד. כך - ישארו שני תוואי דרך מקבילים. החלופות הנדונות היום הן הסטת תוואי הכביש 400 מ' - 750 מ' מזרחה.

עמדת החלה"ט: הסטת זו של הכביש מהווה פגיעה אנושה בשטחי החולות שבנגב המערבי. החלה"ט סבורה כי אין הצדקה של ממש להסטת הכביש.

ישנן חלופות בדמות שדרוג הדרך הקיימת תוך שימוש במגוון אמצעים אלקטרוניים והנדסיים להבטחת הנסיעה בציר הקיים.

אירוס הנגב בחולות ניצנה. צילום: איתמר בן דוד

73. מצפה רמון - בנייה על שפת המכתש

האיום: מכתש רמון, גדול המכתשים בארץ והגדול מסוגו בעולם, הוא אחד מאוצרות הטבע והנוף הייחודיים בהם התברכה ישראל. במסגרת החלטת ממשלה על שימור "ארץ המכתשים", הוכרז המכתש כערך לאומי, והוא אף נמצא בהליכים להכרזתו כאתר מורשת עולמי על ידי אונסק"ו. למרות חשיבותם הרבה, עלולים מצוקי המכתש להינזק קשות, בעקבות מספר פרויקטים המתוכננים להיבנות על שפת המכתש.

בימים אלה מקודמת תכנית לבניית שכונה חדשה, אשר תקיף את הר גמל הנמצא על המצוק. שטח התכנית מוגדר בתכנית מתאר ארצית (תמ"א 35) כ"שטח בריגיונות נופית סביבתית גבוהה", וחלקו נכלל בתחום שמורת טבע.

השכונה תוכננה בשנות ה-90, על ידי משרד השיכון, בתקופת העלייה הגדולה של שנות התשעים, אז היה צורך דחוף בהקמת שכונות מגורים תוך זמן קצר. למעלה מעשור חלף, הצרכים השתנו, אך התכנית הפוגענית בעינה עומדת. במרומי הר גמל, סביבו עתידה לקום השכונה על פי התכנית הנוכחית, נמצאת אחת מנקודות התצפית המרשימות על מכתש רמון למרגלותיו נמצא אתר ארכיאולוגי חשוב. בינוי שכונת מגורים בקרבתו יפגע באתר ובערכי המורשת שהוא מייצג.

עמדת החלה"ט: ראוי להתייחס למצוק כשטח פתוח לטובת תושבי העיר והציבור הרחב, ולהרחיק ממנו כל בנייה עתידית. בכדי להציג תוכנית עדכנית ונכונה, יש להציג את צרכי הבניה הכוללים במצפה רמון, ולדרוש תכנון מחדש של השכונה, כחלק מהליך תכנוני כולל בתכנית המתאר המחוזית החדשה. ניתן לשנות את התוכנית תוך התחשבות בערכי הטבע והנוף של המכתש ותוך שמירה על המצוק. את הפיתוח לשכונת המגורים ניתן לערוך בשטחים חלופיים הנמצאים בקרבת מקום, אשר נהרסו בעבר עקב עבודות פיתוח קרקע. חלק משטחים אלה נמצא בסמוך לשכונה המתוכננת וחלקם נמצאים צפונית למצפה רמון, לאורך כביש 40. לעמדה זו של החלה"ט תמיכה ציבורית הנשענת על תושבים רבים במצפה רמון, החרדים לצביונו וייחודו של הישוב. שמירה על ערכם הגדול של השטחים הפתוחים באזור המצוק, הינה למען תושבי מצפה רמון וישראל כולה, ובעלת חשיבות לקידום התיירות, לשמירת ערכי הטבע הנוף והמורשת, למען הדורות הבאים. ציבור רחב מכל רחבי הארץ הגיעו למצפה רמון להפגינה מיוחדת שארגנה החלה"ט השנה בשיתוף תושבי המקום, בו יצאה קריאה לרשויות להגן ולשמור על הערכים הייחודיים של המקום.

שכונת הר גמל במצפה רמון. הדמייה: רט"ג

הר גמל בשקיעה. צילום: אפי פרי

74. אורון-צין - תכניות כרייה ב'ארץ בראשית'

האיום: בעקבות המאבק לשימור השטחים הפתוחים באזור מפעלי ייצור הפוספט באזור אורון-צין בנגב וסביב קידום תוכניות לכריית פוספט בשדה הכרייה "חצבה מערב", התחזקה ההכרה בצורך לשמור על השטחים הפתוחים בנגב כשטחי "ארץ בראשית", אזורים בעלי חשיבות נופית אשר במשך דורות יד אדם לא נגעה בהם.

במסגרת מערכת התכנון מקודמות היום תוכניות משמעותיות, ביוזמת קבוצות פרטיות ותעשייתיות שונות, לכריית מינרלים תעשייתיים מסוגים שונים. תוכניות אלה כוללות פיתוח נלווה רב, המאיים על כמות ורציפות השטחים הפתוחים, מהאיכותיים ומהרגישים בנגב מבחינה נופית. הפעילות נעשית אמנם תחת זיכיון מטעם מדינת ישראל, ברם לחצי ורווחי השוק הפרטי הם שמביאים בסופו של יום להמשך הכרייה, אשר חלק ניכר ממנה מופנה לייצוא. מאז ההחלטה על ארץ המכתשים בשנת 1994, לא קיימה

המדינה דיון מחודש בשאלת המשך "ייצוא" נופי בראשית.

כריית פוספטים בארץ בראשית

עמדת החלה"ט: המועצה הארצית לתכנון ולבניה הורתה בעת האחרונה לערוך תוכנית מתאר ארצית לכרייה וחציבה של מינרלים תעשייתיים (בעיקר פוספטים). במסגרת תוכנית זו ייבחנו ברמה ארצית עתודות הכרייה והחציבה בישראל של המינרלים התעשייתיים. למהלך כזה יש חשיבות גדולה לשמירת ערכי טבע, סביבה ונוף ושטחי "ארץ בראשית" בנגב.

בעקבות המאבק אותו הובילה החלה"ט על חצבה מערב, הוחלט על הכנת תוכנית מתאר כוללת חדשה לכריית פוספטים באזור אורון צין שבנגב. נקבע כי התוכנית החדשה תאזן בין צרכי כרייה לבין ערכי טבע ונוף וטיילות. התוכנית החדשה לוותה בעבודה מקצועית ויסודית של צוות מלווה ובסקר טבע ונוף ומורשת. מחלוקות רבות נפתרו תוך כדי תהליך העבודה. התוכנית נמצאת בשלבים האחרונים לקראת המלצתה בפני הועדה המחוזית.

על ההר בארץ בראשית.
צילום: אלבטרוס

75. ים המלח - תעלת הימים

האיום: ים המלח - נכס טבע, נוף והיסטוריה בינלאומי המועמד להכרזה כאתר מורשת עולמית על ידי אונסק"ו, הולך וגווע. מפלס ים המלח יורד מזה 40 שנה כתוצאה משימוש שעושות מדינות האזור במים שהגיעו אליו בעבר, בעיקר דרך נהר הירדן. ים המלח סובל מגרעון של כ- 800 מיליון מטרים מעוקבים (מ"ק) מים בכל שנה. 250 מיליון מ"ק נשאבים על ידי מפעלי ים המלח בישראל ובירדן והשאר נשאבים לאורך נהר הירדן. המשמעות היא שכ- 94% מהמים שהעניק הטבע לים המלח נגרעים על ידי פעילות האדם. כתוצאה מכך מפלס הים יורד בשנים האחרונות בשיעור של למעלה ממטר אחד בכל שנה. מעבר לפגיעה הנופית, גורמת ירידת המפלס לנזקים לסביבת ים המלח בהיקף ניכר.

מזה מספר שנים נמצאת על הפרק תכנית אחת בלבד להצלת ים המלח - היא תכנית "מובל השלום", המקודמת על ידי הבנק העולמי על פי תכנית זו ישאבו ויזרמו צפונה כשני מליארד קוב מים ממפרץ אילת/ עקבה דרך עמק הערבה לים המלח בתעלה ובצינור אשר ייבנו ברובם בתחום ממלכת ירדן. בטרם יוזרמו המים לים המלח, הם יותפלו בכדי לייצר מי שתייה, בעיקר עבור ממלכת ירדן. מי המלח המרוכזים, תוצאה של תהליך ההתפלה, יוזרמו לים המלח. המדובר בתכנית שאפתנית בקנה מידה עולמי, בעלת פוטנציאל להשפעות דרמטיות על אזור מדברי רגיש ביותר. קשה ביותר להעריך מה יהיו ההשלכות הסביבתיות: השפעות שאיבת נפחי מים גדולים ממפרץ אילת, הובלת מי ים בערבה שהוא אזור בעל רגישות סיסמית גבוהה ושינוי ההרכב הכימי של ים המלח כתוצאה מעירוב מי ים סוף עם מי ים המלח.

הבנק העולמי החל במחצית שנת 2008 לבצע בדיקה טכנית - כלכלית -

סביבתית לפרויקט זה, מבלי לבחון חלופות אפשריות אחרות להצלת ים המלח, כגון הזרמת מים מהכנרת דרך נהר הירדן לים המלח.

ים המלח בחורף. צילום: אוהד מאס

עמדת החלה"ט: החלה"ט פועלת כחלק מקואליציית ארגוני סביבה שמטרתה לשמור על ים המלח כחלק מאזור השבר הסורי אפריקאי שבתחום ישראל, כמרחב של ערכי טבע ייחודיים - מפרץ אילת, עמק הערבה, ים המלח, עמק הירדן, הכנרת, בקעת החולה והחרמון.

החלה"ט מטילה ספק ביכולתה של הבדיקה הנערכת ע"י הבנק העולמי להפיג את כל החששות מההשלכות הסביבתיות של הפרויקט, זאת בשל ריבוי מרכיבי אי הוודאות הכלולים בו. החלה"ט סבורה שעל אף החשיבות הרבה בטיפול בים המלח, יש להיזהר מפתרון של בעיה אחת ע"י יצירה של בעיה אחרת. החלה"ט דורשת מהבנק העולמי לערוך בחינה מקיפה גם לחלופה הצפונית, המציעה אספקת מים לים המלח מהירדן, בדומה למצב הטבעי, כפי שהיה מקובל בעבר. המים יועברו ממתקני התפלה שיוקמו בחופה הצפוני של ישראל.

76. הרחבת שטחי עיבוד חקלאי בשטחים פתוחים רגישים בנגב ובערבה

האיום: החל משנת 2004 מוביל משרד החקלאות פיתוח חקלאי רחב היקף במרחבי הנגב והערבה, בהיקף פוטנציאלי להרחבת שטחי עיבוד חקלאי של למעלה מ- 100,000 דונם. שטחים אלו כוללים גם שמורות טבע במספר תוכניות מתאר ארציות (תמ"א 8 ותמ"א 35). זהו ללא ספק אחד האיומים החריפים ביותר על המערכות הטבעיות בישראל. פיתוח זה, שהוא תוצאה של הליכים הנערכים במסגרת ועדות פנימיות של משרד החקלאות וללא כל שקיפות ציבורית, מהווים איום לשטחים פתוחים טבעיים איכותיים בעלי חשיבות נופית ואקולוגית, ובעקבות כך להביא בעתיד להרס בתי גידול ייחודיים עתירי ערכי טבע מוגנים. כבר כיום ידוע בוודאות, ממידע של רשות הטבע והגנים ומספר מדענים מובילים, כי תהליכי פיתוח חקלאי אלו מאיימים על בתי הגידול הבאים: שטחי עין עופרים ("קול אמריקה") בצפון הערבה ושטחי חולות עגור, חולות חלוצה ופארק הלס במערב הנגב. הפיתוח החקלאי זוחל אל עבר שטחים פתוחים ערכיים המהווים בתי גידול ייחודיים, ללא יד מכוונת וראייה תכנונית-מרחבית רחבה, הכוללת שיקולים נוספים דוגמת שיקולים אקולוגיים ונופיים.

עמדת החלה"ט: על משרד החקלאות היוזם את המהלך, מינהל מקרקעי ישראל ומוסדות התכנון לגלות אחריות סביבתית ולהבטיח כי שטחים פתוחים איכותיים עשירים בערכי טבע ונוף יישארו במצבם הנוכחי לדור הנוכחי ולדורות הבאים. יש להורות על הכנת סקר מקיף, שיציב על השטחים הרגישים מבחינה סביבתית, ועל השטחים שבהם ניתן לפתח חקלאות, מבלי לפגוע בסביבה. משרד החקלאות הכין במהלך שנת 2008 עבודה בתגובה לעמדות החלה"ט, בהן הוא אישר את מהלכי הפיתוח המתוכננים. השנה נמשך מהלך הידברות עם משרד החקלאות ורט"ג בכדי להבטיח כי שטחים פתוחים איכותיים עשירים בערכי טבע ונוף יישארו במצבם הנוכחי לדור הנוכחי ולדורות הבאים. החלה"ט עירבה גם את השר להגנת הסביבה בנושא ועד כה לא הוקצו תוספות לעיבוד החקלאי. החלה"ט רואה צורך בשילובם של שיקולים סביבתיים כבר בבסיס תהליך הקצאת הקרקעות החקלאיות. כמו כן, יש לאתר על בסיס סקר נופי-סביבתי את המיקומים לשטחים חקלאיים, אשר ערכיותם נמוכה ובהם ניתן לפתח חקלאות, ולסמן את השטחים בעלי הערכיות הגבוהה בהן יש למנוע פיתוח חקלאי.

חולות עגור. צילום: עמיר בלבן

פריחה בחולות. צילום: עמיר בלבן

עבודות בחולות עגור. צילום: עמיר בלבן

77. חולות סמר - כריית חול

האיום: חולות סמר הם דיונות החול האחרונות שנותרו בערבה הדרומית. רוב החולות בדרום הערבה יושרו לצרכי חקלאות (גידולי שדה ותמרים), וחלקם נכרו לצרכי סלילה ובנייה באילת. בחולות סמר מתקיים עולם שלם של צומח, חי ונוף. המים האצורים בחולות והמצע המאוורר מאפשרים צמיחת שיחים המשמשים מזון (בעיקר זרעים) לבעלי חיים ואפשרות להתחפר בחול ולהימלט מחום המדבר למחילה קרירה, וכך נוצר בחולות עולם חי עשיר מגוון ומיוחד במינו. בחודשים האחרונים של שנת 2008 התפרסם מכרז חדש לכרייה בחולות סמר, במקומות בהן טרם התבצעה בעבר כרייה. משמעות הכרייה- פגיעה נוספת בשטחי טבע ייחודיים ונדירים. באזור זה קיימים כבר שטחים שנפגעו ע"י הכרייה, וועדות מקצועיות שונות הטילו על מנהל מקרקעי ישראל לבדוק האם ניתן להמשיך ולנצל את החולות באתרים המופרים ובנוסף להעמיק בהם את הכרייה, במקום לפנות למקורות חדשים. אולם, דבר זה לא נעשה עד עתה.

עקבות בחולות. צילום: רועי טלבי

עמדת החלה"ט:

התנהלות ממ"י עומדת בניגוד גמור למחויבותו לפיתוח בר קיימא ולסיכומים שנעשו מולו, מקלה ראש בחשיבות הסביבתית הגבוהה של חולות סמר, וממעיטה בערכן של עבודות ועדות המעקב השונות המלוות את הכרייה בחולות סמר, שקבעו כי יש לבדוק היטב את האפשרויות לכרייה באזורים המופרים, טרם פתיחת אזורים חדשים לכרייה. החלה"ט וכן המועצה האזורית חבל אילות פנו השנה למינהל מקרקעי ישראל בדרישה להקפיא את המכרז עד שתמומש

ההתחייבות, לבחון את האפשרות לכרות לצומק באזורים שכבר הופרו, טרם פתיחתם של אזורים חדשים לכרייה. כמו כן, עתירה שהוגשה בעניין המכרז על ידי עמותת אדם טבע ודין, תלויה ועומדת.

עשרות מתושבי אילת והערבה ופעילי סביבה, ביניהם נציגים של החלה"ט, הפגינו השנה באזור חולות סמר נגד כוונות הכרייה המתוכננות במסגרת המכרז לחידוש חציבת החול, בעת ביקורה של משלחת קבלנים בהובלת מינהל מקרקעי ישראל.

78. חבל אילות - מגרש לאחסון מכוניות על שטח חקלאי

האיום:

בשנים האחרונות פוסק משרד החקלאות באופן אינטנסיבי בהקצאת קרקע חקלאית והרחבת שטחי עיבוד בעיקר ביישובי הפריפריה. תהליך ההקצאה הנרחבת של קרקע לעיבוד חקלאי פוגע בשטחים פתוחים טבעיים איכותיים בעלי חשיבות נופית ואקולוגית, תהליך זה המתבצע היום לאורך הערבה כולה ועלול להביא בעתיד להרס של בתי גידול ייחודיים והכחדתם של ערכי טבע מוגנים.

קיבוץ יהל הפך שטח בגודל של כ- 100 דונם, למגרש עבור אחסון מכוניות חדשות המגיעות לישראל היישר מנמל אילת. שטח זה, המצוי בצמוד לכביש 90, מול חוות רודד, הוכשר לאחרונה ע"י קיבוץ יהל לשמש שטח חקלאי למטע תמרים. בשל מצוקת מקום ותפוסה מלאה בשטחי נמל אילת פנתה חברת נמלי ישראל (חנ"י) למועצה האזורית וזו אישרה לה לאחסן בשטח זה את המכוניות, בניגוד ליעוד הקרקע, ללא היתרים

ובניגוד לחוק. סביב השטח הוצבו גדרות תיל חוקמו מגדלי שמירה והגישה לשטח נחסמה לציבור.

חניון מכוניות בשטחי חקלאות

עמדת החלה"ט:

על רקע טענות חקלאי הערבה והמועצה האזורית אילות על מצוקת קרקעות זמינות לחקלאות, ההחלטה להשתמש בשטח חקלאי כאתר לאחסון מכוניות הינה תמונה מאוד ומעוררת פליאה. ההחלטה על השימוש בשטח חקלאי כמגרש מכוניות לתקופה ארוכה, ללא תוכנית, ללא דיון בוועדות הסטטוטוריות ובניגוד למדיניות שהובילה המועצה האזורית בשנים האחרונות, מעמידה בעיני החלה"ט בספק את הצורך האמיתי בתוספת הקצאת שטחים חקלאיים בערבה. מכיוון שאחסון המכוניות נעשה בניגוד לחוק- ללא ההיתרים והאישורים הנדרשים על פי החוק ובאופן בלתי ראוי החלה"ט פועלת בקרב הרשויות הנוגעות בדבר לתיקון המצב.

בעקבות פעילות החלה"ט, הוועדה המחוזית דחתה את האישורים שנתנה הוועדה המקומית חבל אילות למגרש המכוניות, והורתה להשיב את השטח לקדמותו. החלה"ט תעקוב אחר יישום החלטה חשובה זו.

79. בקעת תמנע - הקמת אתר תיירות ונופש

האיום: בשנים האחרונות מתוכננות בנגב מספר יוזמות פיתוח, בהובלת משרד התיירות ומינהל מקרקעי ישראל, הכוללות מוקדי תיירות ומלונאות מדבר בשטחים הפתוחים מחוץ לתחום היישובים הקיימים בנגב ובצפיפויות בינוי נמוכות מאוד. דוגמאות לכך מהמגזר הכפרי הן המלון בבקעת סוגון בתמנע בתחום מועצה האזורית חבל אילות ועשרות חוות תיירותיות-חקלאיות הפזורות בשטחים הפתוחים של הנגב.

יוזמות אלו, המאפשרות מוקדי פיתוח חדשים בשטחים הפתוחים והפיתוח הנלווה להם (קווי תשתית, דרכי גישה ועוד) מקודמות תוך צמצום בהיקף השטחים הפתוחים, קיטוע רציפותם, פגיעה בנף הפתוח והרס של בתי גידול רגישים. יוזמות פיתוח תיירותי אלו, מאיימות לפגוע ברצף השטחים הפתוחים ובשימור יחידות שטח גדולות איכותיות המהוות נופי בראשית מדבריים, ולכן עלולות לפגוע גם בכוח המשיכה התיירותי של חבל ארץ זה בראייה לטווח ארוך. בנוסף, פיתוח מסוג זה מצמצם ואף עלול למנוע את האפשרות של המטיילים לנוע בחופשיות וללא הגבלה בשטחים הפתוחים ובמרחבי הנגב במגוון פעילויות פנאי ונופש.

עמדת החלה"ט: על מוסדות התכנון לשלול דפוס פיתוח בזבזני במשאב הקרקע זה, ולדחות יוזמות אלו. על המלונאות בנגב לתרום לפיתוח היישובים הקיימים. התוכנית להקמת המלון בבקעת תמנע בין גבעת סוגון להר מכרות בשטח המוגדר כ"אתר תיירות ונופש בבקעת תמנע" אושרה ע"י הוועדה המחוזית מחוז דרום בשנת 1995. החלה"ט התנגדה להקמת מתחם המלון בטענה שמדובר בשטח פתוח ורגיש, ואת עיקר הפיתוח יש לכוון לתוך היישובים או בצמוד אליהם תוך שמירה על רצפים של שטחים פתוחים.

התוכנית הגיעה השנה לדיון בוועדה המקומית לצורך מתן היתרי בניה למלון. התוכנית להקמת המלון עוררה התנגדות ציבורית גדולה. במסגרת זו החלה"ט הציגה מספר חלופות, אשר נבחנו ע"י ועדה בראשותו של פרופ' אלון טל, שמונתה ע"י השדולה הסביבתית בכנסת. הוועדה מצאה כי ישנה חלופה עדיפה על פני זו המקודמת ושפגיעתה הסביבתית תהיה פחותה משמעותית. קבלת החלופה תהווה הזדמנות מצינית לקדם את התיירות המדברית, וזאת תוך פגיעה מינימאלית בנכס המדברי. כנגד קידום התוכנית הוגשה עתירה לבית המשפט ע"י עמותת אדם טבע ודין וניתן פסק דין חשוב המשיב את התוכנית לדיון חוזר בוועדה המחוזית. החלה"ט תמשיך לתמוך במאבק הציבורי, אותו מובילים תושבי המקום, להענקת המיזם התיירותי לחלופה התכנונית הטובה ביותר.

80. אילת - שכונת רמת בגין

האיום: במערב העיר אילת מתוכננת כיום תוכנית לשכונת מגורים ברמה גבוהה. התוכנית פורשת מספר קטן של כ-200 יחידות דיור על שטח של כ- 919 דונם, ב- 5 ערוצים מבודדים זה מזה, החדרים לתוך שולי הר שחמון הבנוי מסלע גרניט מגמתי המופיע רק בהרי אילת. שטח ייחודי זה הינו "אזור שולי הרים", שהוא אזור מעבר מסביבה בנויה לסביבה טבעית. לאזורים אלו תפקיד חשוב ביצירת הקשר שבין העיר לסביבתה. לרציפות זו יש חשיבות הן לחי ולצומח הטבעי והן לתושבי העיר, שתובטח להם גישה חופשית אל הסביבה ההררית-מדברית.

עמדת החלה"ט: אישור התוכנית יפגע פגיעה נופית קשה במגע האזור הבנוי של העיר עם הר שחמון, תוך פריצת הכלל שקבעה בעבר עיריית אילת- לבנות על מניפות הסחף ולא לפגוע בהרי הגרניט. בנוסף, יפגעו גם עולם החי והצומח הכולל עצי שיטה, בעלי חיים (יעלים, חרדוני-צב, קטות הודיות) החיים בהר בשחמון ובנחלים שבתוכו. התוכנית תמנע מתושבי העיר שימוש יומיומי בשטח הטבעי מסביב בפעילות פנאי ותחייב יציאה ארוכה יותר, החודרת עמוק יותר לשטח הטבעי. החלה"ט תצא למאבק ציבורי בשיתוף תושבי אילת כאשר תוכנית זו תופקד להתנגדויות הציבור.

בקעת תמנע. צילום: לביא ארצי

מסיב הרי הגרניט באילת. צילום: לביא ארצי

81. אילת - מלונאות בחוף אלמוג

האיום: יוזמה להקמת מלון חדש בן 8 קומות ו-160 חדרים, על שטח של 12 דונם, בחוף אלמוג באילת מקודמת בשנה האחרונה במוסדות התכנון. מטרת התוכנית היא שינוי יעוד הקרקע משטח מיוחד לתיירות לשטח למלונאות וחזית מסחרית ותוספת זכויות בנייה. התוכנית מציעה להוסיף על המבנה הקיים 6 קומות ולהפכו למלון בן 160 חדרים, בנוסף לתוספת שטחי מסחר בהיקף של כ-2,500 מ"ר. מיקום המלון בחוף הדרומי של אילת, מול המצפה התת ימי ובצמוד למלון אורכידיאה הקיים מצוי באזור רגיש מאוד מבחינת הסביבה הימית. במקום קיים היום מרכז מסחרי נטוש בן שתי קומות, אשר איננו מתפקד בפועל כבר מספר שנים. המועצה הארצית לתכנון ובנייה העבירה את התוכנית להערות הוועדות המחוזיות בשנת 2008. לצורך קידום יוזמת המלונאות, המועצה הארצית המליצה לשנות סעיף בתמ"א 13 (תכנית המתאר הארצית לחופים), האוסר תוספות של בנייה במקום, זאת בניגוד מוחלט למדיניותה לפיה חלקו הדרומי של חוף אילת צריך להישמר כבעל פיתוח מינורי ומוגבל, בשונה מהחוף הצפוני המתאים לפיתוח אינטנסיבי. מדיניות זו נקבעה לפני מספר שנים במסגרת תוכנית המתאר הארצית שגובשה לחופי אילת.

עמדת החלה"ט: המועצה הארצית אישרה, לצורך אישור תוכנית נקודתית, פריצת מסגרת של תוכנית מתאר לחופי אילת, שקבעה שלא יהיה פיתוח מלונאי בחוף הדרומי. החלה"ט סבורה כי ניתן היה לאשר את התוכנית במסגרת המבנה הקיים ולהתיר שימושי מלונאות, ללא כל תוספת של זכויות בנייה נוספות. המועצה הארצית העדיפה אינטרס צר של יזמות פרטית על פני אינטרס רחב המבטא את טובת כלל הציבור. החלה"ט סבורה כי חופי אילת הם נכס לאומי וראוי שכל הוועדות ובראשן המועצה הארצית תתייחסנה ליוזמות פיתוח בחופים בהתאם. שונית האלמוגים נמצאת בסכנה מתמדת בעקבות הפיתוח המסיבי באזור אילת וכל תוספת של בנייה מלונאית בחוף הדרומי עלולה להיות הרסנית לגביה.

שונית האלמוגים במפרץ אילת

חוף אלמוג - מצב קיים

מלון חוף אלמוג. הדמייה: רט"ג